

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 3

ביאור אחרי

ביאור "אחרי הוי' אלקיכם תלכו"

שש הציוויים שבפסוק הם סולם של עבודת ה': ההתבוננות בכך שכל העולמות נובעים רק מ"אחור" של הקב"ה — מלכות — מעוררת אהבה, אחר כך יראה, ולאחר מכן קיום מצוות המוגנות על ידי התורה. ארבע אלה הן ארבע האותיות של הוי', עבודת הצדיקים; מי שמשנה את טבעו, "עובד אלקים", מגיע למעלה מן השם, אל "אחד, ולא בחשבון", ודבק בו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/3

הנקודה

שש הציוויים שבפסוק הם סולם של עבודת ה': ההתבוננות בכך שכל העולמות נובעים רק מ"אחור" של הקב"ה — מלכות — מעוררת אהבה, אחר כך יראה, ולאחר מכן קיום מצוות המוגנות על ידי התורה. ארבע אלה הן ארבע האותיות של הוי", עבודת הצדיקים; מי שמשנה את טבעו, "עובד אלקים", מגיע למעלה מן השם, אל "אחד, ולא בחשבון", ודבק בו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את ששת הציוויים שבדברים יג, ה כשש מדרגות העולות זו על גבי זו. "אחרי הוי"י" היא מלכות, "אחור" של הקב"ה, הארה בלבד שממנה נובעים כל העולמות. לפי האריז"ל, שלוש הפעמים "קדוש" שבקדושה הן שלוש מדרגות של הבדלה: אור ממלא, שרק זיק ממנו נכנס בנבראים, ואף על פי כן התהוות העולם באמצעותו היא יש מאין; אור מקיף, שממנו מתהווה העולם ברצון בלבד — "הוא צוה ונבראו"; ועתיק, שאין לו כל יחס לעולמות. ההתבוננות בכך מעוררת "תלכו" — אהבה שצריכה להיות עמוקה ולהיוולד מתוך בינה; הניסיונות מעלימים את הקב"ה, והעמידה בהם מגלה ניצוצות נעלים. "ואותו תיראו" היא יראה, מן היראה החיצונית של מלכות ועד ליראה הפנימית של חכמה, ששורשה ברשימו ("ואותו" — "אות"). "תשמרו" ו"תשמעו" הן מצוות ותורה: המצוות הן אורות בכלים הזקוקים לשמירה, והתורה, אור מקיף אחד מרצון כל הרצונות, שומרת עליהן. ארבע אלה הן אותיות הוי". "ואותו תעבדו" היא שינוי טבעו של האדם, החזרה מאה פעמים ואחת, הממשיכה ממעל לשם: "הוי" אחד".

מבנה

1	"אחרי הוי"י": מלכות ופירוש "קדוש"	11-2
	"אחרי הוי"י" היא מלכות, "אחור" של הקב"ה; קדוש פירושו מובדל; "הוא צוה" נאמר על העצמות, ו"ברא" על השמות; גם באמצעות האור ממלא הבריאה היא יש מאין; האור ממלא והאור מקיף.	
2	"קדוש" השני והשלישי	11-3
	האור המקיף, שאינו נכנס בשום נברא, הוא מקור החיות העיקרי וה"קדוש" השני; האור ממלא, שרק הארה ממנו נכנסת, הוא השלישי: "קדוש שמו" ו"קדוש אתה".	
3	עתיק ואריך אנפין: "קדוש" הראשון	11-4-6
	באור המקיף יש שתי מדרגות: אריך אנפין, שיש לו יחס לעולמות, ועתיק, שלמעלה מהם ומחבר את האור המקיף והאור ממלא; "אין" כפי שהוא נראה מלמטה וכפי שהוא נראה מלמעלה; שלושת הראשים שבעתיקא קדישא לפי האריז"ל.	
4	יש מאין בתוך אצילות	11-7
	חכמה נובעת מה"אין" של כתר; חכמה סתימאה, כתר עליון ועתיק הם שלושת ה"קדושים", השורשים של מזון, לבוש ובית.	
5	"תלכו": אהבה באמצעות התבוננות	11-8-9
	ההתבוננות בכך שכל העולמות אינם אלא "אחור" של הקב"ה מעוררת אהבה אליו לבדו; הניסיונות מעלימים את הקב"ה, והעמידה בהם מגלה ניצוצות נעלים; הדעת מתפתחת מתוך הבינה כפי שילד גדל בתוך אמו.	

11-10	6	"ואותו תיראו"	רצוא ושוב; היראה החיצונית של מלכות והיראה הפנימית של חכמה; "ואותו" מלשון "אות", הרשימו שמאיר בחכמה סתימאה; היראה הגדולה של יציאת מצרים.
16-12	7	"תשמרו" ו"תשמעו": מצוות ותורה	המצוות הן אורות בכלים הזקוקים לשמירה של מדרגות מקיפות; התורה, אור אחד מרצון כל הרצונות, שומרת עליהן ואינה נכבית מחמת החטא; ואף על פי כן התורה זקוקה למצוות ככליה.
21-17	8	סיכום	ניסוח מחדש של סעיפים 1 עד 5: בריאה יש מאין ושלושת ה"קדושים", ניסיונות ושבירת הקליפה, אהבה ויראה, ושמירת המצוות באמצעות התורה.
25-22	9	"ואותו תעבדו": שינוי טבעו של האדם	מי שעובד אלקים חוזר על לימודו מאה פעמים ואחת ומשנה את טבעו; אלקים בגימטריה הטבע, המעטה של הוי'; מאה ממשיך את האור המקיף, ואילו מאה ואחת, "מאין", ממשיך מ"אחד, ולא בחשבון".
29-26	10	השם, המדרגה החמישית וקריאת שמע	ארבע המדרגות הראשונות הן ארבע האותיות של הוי'; העבודה והדבקות הן למעלה מן השם, בבחינת יחידה; שש המדרגות מקבילות לשש המילים של שמע ישראל, ו"הוי' אחד" היא המדרגה שאליה מגיעים על ידי שינוי הטבע.

מושגים

עתיק ואריך אנפין שני ההיבטים של כתר: עתיק, המדרגה האחרונה של המאציל, שלמעלה מן העולמות; ואריך אנפין, שורש הנאצלים, שהוא האור המקיף.	אחרי הוי' אחרי הוי' מלכות, "אחור" של האלקות: הארה בלבד שממנה מתהווים כל העולמות. ההתבוננות בכך שהעולמות אינם אלא "אחור" זה מעוררת אהבה לקב"ה עצמו.
"ואותו" מלשון "אות" ואותו — אות "אותו" נקרא "אות": הרשימו שנותר אחרי הצמצום ומאיר בחכמה סתימאה, שורש היראה הנעלית; וכן האות שבין רבבותיו — "אחד, ולא בחשבון".	קדוש קדוש "מובדל". שלוש הפעמים "קדוש" מציינות שלוש מדרגות של ההבדלה של הקב"ה מן העולמות: האור ממלא, האור מקיף ועתיק, שאין לו כל יחס לעולמות.
נר מצוה ותורה אור נר מצוה ותורה אור המצוות הן כלים המכילים את האור האלקי וזקוקים לשמירה; התורה היא האור המקיף האחד, מרצון כל הרצונות, שמאיר בהם.	"הוא צוה ונבראו" כי הוא צוה ונבראו נאמר על עצמותו של הקב"ה, שאין ממנה דבר שנכנס בנברא; הפועל "ברא", המורה על כוחו של הפועל בתוך הנפעל, שייך לשמותיו ולאור ממלא.
עובד אלקים עובד אלקים מי שמתעלה מעל טבעו והרגלו, כמו בחזרה מאה פעמים ואחת. מכיוון שאלקים בגימטריה הטבע, הוא מסיר את ההסתר המסתיר את הוי' וממשיך ממעל לשם.	יש מאין יש מאין יש מאין יש מאין בריאה שאינה השתלשלות בלבד של סיבה ותוצאה: גם באמצעות האור ממלא, התהוות של חומר מאותיות רוחניות היא בריאה חדשה שרק כוחו של הקב"ה עצמו יכול לחולל.

קטע 1 • 11-2

"אחרי הוי": מלכות ופירוש "קדוש"**1 ביאור אחרי¹****ביאור על הפסוק "אחרי".**

זהו כותרת המאמר: ביאור הפסוק בפרשת ראה, "אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצוותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון" (דברים יג, ה). המאמר עובר על הפסוק ביטוי אחר ביטוי, וקורא כל ביטוי כרמה מובחנת בעבודת ה'.

2 א הנה פיי אחרי הוי אלקיכם תלכו.^{2,3} שכל ההשתלשלות נמשך ונתהווה רק מבחי מדת מלכותו ית'**שהיא הנקראת אחרי הוי בחיי אחוריים הארה בעלמא כו'**

(1) כעת נבאר את פירוש הפסוק "אחרי הוי אלקיכם תלכו": כל השתלשלות העולמות נמשכת ומתהווה רק מבחינת מדת מלכותו יתברך, הנקראת "אחרי הוי" — בחינת האחוריים, הארה בלבד וכו'.

הפסוק "אחרי הוי אלקיכם תלכו" (דברים יג, ה) נדרש כאן במונח קבלי: "אחרי הוי" פירושו ה"אחוריים" של ה', כלומר מידת מלכות. כל השתלשלות העולמות נובעת רק מן הרובד החיצוני ביותר של האלוקות, שהוא הארה בלבד מאורו.

(וכמ"ש בפ' תצוה בד"ה זכור את⁴ כו' בפיי וישב ה' מלך לעולם⁵ ועיין בזהר ויקרא)

(כמו שכתוב בפרשת תצוה, בדרוש המתחיל "זכור את" וכו', בביאור הפסוק "וישב הוי מלך לעולם"; ועיינו בזהר, ויקרא.)

בסוגריים מפנה אדמו"ר הזקן לדרוש שלו בתורה אור, "זכור את אשר", שבו הוא מבאר את הפסוק "וישב הוי מלך לעולם" (תהלים כט, י). הוא מפנה גם לזהר על ויקרא, שלפי דבריו בהמשך מפרש "אחרי הוי" כמלכות דאצילות.

(דף עשרים בתחלת עמוד ב') ועמ"ש ע"פ הזהר קדושים⁶ (דפ"ו סע"א [סוף עמוד א]) ע"פ ואחרי לא יהיה^{7,8} והוא

(דף עשרים, בתחילת עמוד ב'). ועיינו במה שכתב על דברי הזהר בפרשת קדושים (דף פ"ו, סוף עמוד א'), על הפסוק "ואחרי לא יהיה". וזהו

ההפניה לזהר היא לדף כ ע"ב. אדמו"ר הזקן מוסיף הפניה לביאורו על הזהר בפרשת קדושים (דף פ"ו ע"א), על הפסוק "ואחרי לא יהיה" (ישעיהו מג, י). לאחר מכן הוא פונה להראות שאותו מבנה מתקיים בכל הדרגות.

כמו כן עד רום המעלות, כי גם הקו נמשך ע"י צמצום ומקום פנוי מבחי מלכות דא"ס לבד,

וכך גם עד רום המעלות, שכן אף הקו נמשך, באמצעות הצמצום והמקום הפנוי, מבחינת מלכות דא"ס סוף בלבד.

גם הקו, שהוא הארה דקה מאור אין סוף הנמשכת אל המקום הפנוי לאחר הצמצום, נמשך רק ממלכות דא"ס סוף. נמצא שבכל דרגה, מה שמגיע אל החוץ ופועל את הבריאה הוא מלכותו של ה', ה"אחוריים" שלו, ולא עצמותו.

(וזהו ענין אל תקרי שמות אלא שמות⁹ המבואר במ"א ע"פ ובבואה לפני המלך^{10,11} כו' ע"ש וכמ"ש ע"פ את שבתותי¹² תשמרו בפ"י וענין בורא קדושים ישתבח שמך כו' ע"ש).

(וזהו ענין "אל תקרי שמות אלא שמות", המבואר במקום אחר על הפסוק "ובבואה לפני המלך" וכו'; עיינו שם. וכמו שכתוב על הפסוק "את שבתותי תשמרו", כביאור המשמעות והענין של "בורא קדושים ישתבח שמך" וכו'; עיינו שם.)

כאן מתחיל סוגריים ארוך. משחק המילים של חז"ל "אל תקרי שמות אלא שמות" (ברכות ז ע"ב) קשור לאותו רעיון: העולמות נובעים משמותיו של ה', שהם ביטויים חיצוניים שלו, ולא מעצמותו. אדמו"ר הזקן מפנה לדרושו על "ובבואה לפני המלך" (אסתר ט, כה) ועל "את שבתותי תשמרו", שבהם הוא מבאר גם את הברכה "בורא קדושים ישתבח שמך".

ובזה יש להבין ענין ג"פ [ג' פעמים] קדוש ע"ד מ"ש האריז"ל [האריז' זכרנו לברכה] כדלקמן. דהנה פ"י קדוש היינו מובדל שאינו כדמיון הנשמה שמתפעלת ממקרי הגוף לפי שמלובשת ממש כו' משא"כ אצלו ית' שהוא קדוש ומובדל כו'.

ובכך אפשר להבין את ענין אמירת "קדוש" שלוש פעמים, על פי מה שכתב האריז"ל, כפי שיתבאר להלן. פירוש "קדוש" הוא מובדל: אין זה כמו הנשמה, המושפעת ממה שמתרחש בגוף משום שהיא מלובשת בו ממש וכו'; ואילו הוא יתברך קדוש ומובדל וכו'.

הדברים יבארו מדוע אומרים "קדוש" שלוש פעמים, כמו באמירת המלאכים "קדוש, קדוש, קדוש" (ישעיהו ו, ג), על פי דברי האריז"ל שיובאו בהמשך. "קדוש" פירושו "מובדל": הנשמה מושפעת ממה שמתרחש בגופה משום שהיא מלובשת בו ממש, אך ה', המחיה את העולם, אינו מושפע ממנו.

וצ"ל מהו ענין כפילות הקדוש ג"פ [ג' פעמים]. אך הענין דהנה מבואר במ"א בדי"ה וקבל היהודים^{13,14} וע"פ קול דודי^{15,16} פ"י יהללו את שם¹⁷ הוי' כי הוא צוה ונבראו,

וצריך להבין מה משמעות החזרה על "קדוש" שלוש פעמים. והענין הוא, כפי שמבואר במקום אחר בדרוש המתחיל "וקבל היהודים", ועל הפסוק "קול דודי", כביאור "יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו":

מדוע חוזרים על "קדוש" שלוש פעמים? לשם כך מביא אדמו"ר הזקן את ביאורו, בדרושים "וקבל היהודים" (אסתר ט, כג) ו"קול דודי" (שיר השירים ב, ח), לפסוק "יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו" (תהלים קמח, ה).

כי הוא דהיינו עצמותו ומהותו ית' צוה ונבראו שלא שייך עליו ית' לומר לשון ברא¹⁸ לנוכח¹⁹ דמשמע שיש כח הפועל בנפעל ולא שייך זה

"כי הוא" — כלומר, עצמותו ומהותו יתברך — "צוה ונבראו"; שכן לא שייך לומר עליו יתברך את הלשון "ברא", שמשמעותו שהוא נוכח בתוך הנברא, דבר המורה שכוח הפועל מצוי בנפעל, ואין הדבר שייך כאן.

הפסוק אומר ש"הוא", עצמותו של ה', "צוה", ולא שברא. המילה "ברא" מתארת את הבורא כנוכח במה שהוא יוצר, ומשתמע ממנה שכוח הפועל מלובש בנפעל; אי אפשר לומר זאת על עצמותו של ה'.

אלא בשמותיו ית' כמ"ש בראשית ברא אלקים²⁰ וזהו יהללו את שם בחי' שם בלבד שאינו מערך עצמותו ומהותו אבל כי הוא עצמותו ומהותו כביכול הוא רק כאלו צוה ונבראו ממילא כו' ע"ש.

אלא לשמותיו יתברך, כמו שכתוב: "בראשית ברא אלקים". וזהו "יהללו את שם" — בחינת שם בלבד, שאינה בערך לעצמותו ומהותו. אבל כשמדובר בעצמותו ומהותו, כביכול, הרי זה רק כאילו "ציווה ונבראו" מאליהם וכו'; עיינו שם.

לשון כזאת מתאימה רק לשמותיו של ה', כלומר לכוחותיו הגלויים, כמו בפסוק "בראשית ברא אלקים" (בראשית א, א), שבו הבריאה מיוחסת לשם אלקים. לכן נאמר "יהללו את שם": שם אינו בערך לעצמותו של ה', ואילו ביחס לעצמות עצמה, הבריאה נעשית בלי מאמץ, כאילו "ציווה ונבראו" מאליהם.

והנה גם לשון ברא לנוכח הוא מורה על התהוות יש מאין דוקא וכמ"ש הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן] ר"פ בראשית. וצ"ל מאחר דפי' ברא לנוכח היינו שיש כח הפועל בנפעל איך נקי' יש מאין.

והנה גם לשון "ברא", כשהיא מתארת נוכחות, מורה דווקא על התהוות יש מאין, כפי שכותב הרמב"ן בתחילת פירושו לפרשת בראשית. ויש להבין: מאחר שפירוש "ברא" לנוכח הוא שכוח הפועל נמצא בנפעל, כיצד היא נקראת יש מאין?

קושי: הרמב"ן כותב בתחילת פירושו לספר בראשית ש"ברא" פירושו דווקא להוציא דבר מן האין. אבל אם "ברא" מלמד שכוחו של הפועל נמצא במה שהוא פועל, כיצד אפשר לקרוא לכך "יש מאין"?

אמנם הענין כמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה איהו וחיוהי²¹ וגרמוהי חד דהיינו שהכלים דע"ס [דעשר ספירות] דאצילות הנקי' גרמוהי הן אלקות לברוא יש מאין כמו הא"ס ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול לבד,

אולם ההסבר הוא כפי שכתוב באיגרת הקודש, בדיבור המתחיל "איהו וחיוהי וגרמוהי חד": הכלים של עשר הספירות שבאצילות, הנקראים "כליו", הם אלוקות, ובכוחם לברוא יש מאין כמו אין סוף, ולא רק בדרך של השתלשלות עילה ועלול.

התשובה עולה מהאיגרת "איהו וחיוהי וגרמוהי חד" (תניא, איגרת הקודש כ). הכלים של עשר הספירות באצילות, הנקראים "כליו", הם אלוקות בעצמם ויכולים לברוא יש מאין כמו אין סוף; הבריאה אינה רק השתלשלות של סיבה ותוצאה.

כי ע"י סדר ההשתלשלות לבד אפילו צמצומים רבים לא יועילו להיות התהוות גשמיות מרוחניות, ולכן נקרא יש מאין ע"ש וכן כתבו ג"כ חכמי המחקר²² שהתהוות הגשמיות מרוחניות אין לך יש מאין גדול מזה,

שכן סדר ההשתלשלות לבדו, אפילו לאחר צמצומים רבים, אינו יכול להביא להתהוות הגשמיות מן הרוחניות. לכן היא נקראת יש מאין; עיינו שם. גם חכמי המחקר כתבו שהתהוות הגשמיות מן הרוחניות היא הדוגמה הגדולה ביותר ליש מאין.

שום השתלשלות של סיבה ותוצאה, גם לאחר צמצומים רבים, אינה יכולה להפוך רוחניות לגשמיות; לכן הבריאה היא באמת "יש מאין". גם הפילוסופים אומרים שהתהוות החומר מן הרוחניות היא המקרה המובהק ביותר של יש מאין.

שהרי גם ריבוא רכבות ירידות והשתלשלות לא יועילו שיתהווה הגשמיות מהרוחניות, אלא שזהו רק כחו ויכולתו לבד יתברך שהוא הכל יכול והכח הזה בכלים דאצילות היינו לפי שבהן מלובש הארת הקו מאור א"ס שהאור מעין המאור כו'

שהרי גם רכבות רכבות של ירידות ושלכי השתלשלות לא יועילו לכך שהגשמיות תתהווה מן הרוחניות. אלא שזהו כוחו ויכולתו בלבד, יתברך, שהוא כל יכול. כוח זה נמצא בכלים דאצילות, משום שאור הקו מאור אין סוף מלובש בהם, שהרי האור מעין המאור כו'.

אין ספור שלכי ירידה לעולם לא יוכלו להפוך רוחניות לגשמיות; רק כוחו הכלי יכול של ה' יכול לעשות זאת. בכלים דאצילות יש כוח זה משום שאור הקו, שמקורו באור אין סוף, מלובש בהם, והאור דומה במהותו למאור.

ומתייחד עמהן בבחינת איהו וגרמוהי חד ועל ידי זה בורא על ידן יש מאין. ובאמת גם התהוות נבראים רוחניים דבי"ע מהכלים דאצילות הוא בחינת יש מאין ולא דרך השתלשלות כמש"ש [כמה שכתוב שם] באגה"ק [באגרת הקודש] הנ"ל.

והוא מתייחד עמהם בבחינת "איהו וגרמוהי חד", ועל ידי כך הוא בורא באמצעותם יש מאין. ובאמת, גם התהוות הנבראים הרוחניים שבבי"ע מן הכלים דאצילות היא בבחינת יש מאין, ולא בדרך השתלשלות, כפי שכתוב שם באגרת הקודש הנזכרת לעיל.

האור מתייחד עם הכלים בבחינת "איהו וגרמוהי חד", וכך ה' בורא באמצעותם. למעשה, גם הנבראים הרוחניים של בריאה, יצירה ועשיה מתהווים מן הכלים דאצילות בבחינת יש מאין, ולא בדרך של השתלשלות הדרגתית, כפי שמסבירה אותה איגרת.

והנה מצד הארת הקו המלוכש בכלים דאצילות שיך לומר ברא לשון נוכח שהרי הארה מהכלים ו גם אפילו הארה דהארה מהקו מלוכש ממש בהנבראים להחיותם כמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] שם וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"א בשם האריז"ל [האריז"ל זכרנו לברכה] שגם בדומם ממש מלוכש אותיות הדבור מעשרה מאמרות²³ כו'

והנה מצד הארת הקו המלוכשת בכלים דאצילות, מתאים לומר "ברא" בלשון נוכח, שהרי הארה מן הכלים, ואפילו הארה של הארה מן הקו, מלוכשת ממש בנבראים כדי להחיותם, כפי שכתוב שם באגרת הקודש. וכפי שכתוב בספר של בינונים, חלק ב, פרק א, בשם האריז"ל, שאפילו בדומם ממש מלוכשות אותיות הדיבור של עשרת המאמרות וכו'.

משום שאור הקו נמצא בכלים דאצילות, וניצוץ ממנו מגיע לכל נברא ומחיה אותו, מתאים לומר כאן "ברא": כוחו של הבורא נוכח בנברא. בתניא, שער היחוד והאמונה, פרק א, מובא בשם האריז"ל שאפילו בדומם מלוכשות אותיות הדיבור של עשרת המאמרות שבהם נברא העולם.

והרי זה בחי' כח הפועל המלוכש ממש בהנפעל כמ"ש [כמה שכתוב שם] פ"ג [פרק ג'] ואעפ"כ [ואף על פי כן] התהוות הנפעל כמו האבן מבחינת כח הפועל המלוכש בו שהן צרופי אותיות דבר ה' המלוכש בו זהו ממש התהוות יש מאין

והרי זו בחינת כוח הפועל המלוכש ממש בנפעל, כפי שכתוב שם בפרק ג. ואף על פי כן, התהוות הנפעל, כגון אבן, מכוח הפועל המלוכש בו — שהוא צירופי אותיות דבר ה' המלוכשים בו — היא ממש התהוות יש מאין.

זהו "כוח הפועל בנפעל" המתואר בשער היחוד והאמונה, פרק ג. ואף על פי כן, אבן שנוצרה באמצעות אותיות דבר ה' שבתוכה עדיין נבראה יש מאין.

שהרי האותיות הם כחות אלקיים ושיתוהו מזה אבן גשמי עד"מ הרי זה ממש מאין ואפס כו' שהרי על פי דרך השתלשלות בלתי אפשר כלל וכלל שהכח הרוחני ונבדל מגדר הגשם יהיה ממנו לבד התהוות אבן גשמי עד"מ.

שהרי האותיות הן כוחות אלוקיים, והתהוותה של אבן גשמית, למשל, מהן היא ממש מאין ואפס וכו'; שכן בדרך ההשתלשלות בלתי אפשרי לחלוטין שכוח רוחני, המובדל מגדר הגשמיות, יתהווה ממנו לבדו אבן גשמית, למשל.

האותיות הן כוחות רוחניים ואלוקיים, ולכן התהוותה של אבן גשמית מהן היא בריאה יש מאין. השתלשלות בלבד אינה יכולה להביא לכך שכוח רוחני, שמובדל מכל גבול גשמי, ייצור לבדו אבן גשמית.

וזהו ענין קדוש דפ"י מובדל כי אע"פ [אף על פי] שיש כח הפועל ממש בנפעל מ"מ כח זה הוא רק בחי' הארה בעלמא שאינו נוגע להארת הקו המלוכש בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות כי הוא רק

וזהו פירוש המילה "קדוש" — מובדל: אף שכוח הפועל נמצא ממש בנפעל, כוח זה אינו אלא הארה בלבד, שאינה נוגעת להארת הקו המלוכש בעשר ספירות דאצילות; שכן הוא רק

כעת מתבררת משמעות המילה "קדוש" — "מובדל". אף שכוח ההתהוות נמצא ממש בתוך הנברא, אין הוא אלא ניצוץ, שאינו נוגע לאור הקו כפי שהוא בעשר ספירות דאצילות.

כמו זיו השמש מהשמש וע"ש באגה"ק [באגרת הקודש] שהוא רק הארה דהארה, והארה דהארה דהארה כו', ועוד זאת שגם כח הפועל מעשרה מאמרות וכלים דאצילות המלוכש ממש בהנפעל שהם ב"ע אינו כלל כדמיון הנשמה המלוכשת בגוף

כמו זיו השמש מן השמש; ועיינו שם באגרת הקודש, שהוא רק הארה דהארה, והארה דהארה דהארה וכו'. ועוד זאת, שגם כוח הפועל מעשרת המאמרות והכלים דאצילות, המלוכש ממש בנפעל — שהם בריאה, יצירה ועשיה — אינו כלל בדומה לנשמה המלוכשת בגוף;

הוא קשור למקורו כמו אור השמש לשמש; באגרת הקודש הוא מתואר כ"הארה דהארה", ורחוק עוד יותר. יתר על כן, גם כוח זה שבתוך הנבראים שבבריאה, יצירה ועשיה אינו דומה לנשמה שבתוך הגוף.

שהרי אין שרש התהוות הגוף ועצמותו מנשמתו כו' מה שאין כן כח הפועל ורוח פיו ית' שבנפעל הוא מהוה את הנפעל מאין ליש²⁴ כו' ולכן הנפעל בטל באמת לגבי כח הפועל שבו ולא

שהרי שורש התהוות הגוף ועצמותו אינו מנשמתו וכו'; ואילו כוח הפועל ורוח פיו יתברך שבנפעל הם המהווים את הנפעל מאין ליש וכו'. לכן הנפעל בטל באמת לפני כוח הפועל שבו, ולא

הגוף אינו מקבל את עצם קיומו מנשמתו, אבל כוח הפועל, "רוח פיו", הוא שמתהווה ממנו הנברא מאין ליש. לכן הנברא בטל באמת לפני הכוח שבתוכו.

כמו גוף לגבי הנשמה²⁵ כמ"ש כ"ז [כל זה] בספ"ב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"ג [פרק ג'] וספ"ו, ועיין עוד באגה"ק [באגרת הקודש] קרוב לסופו בדי"ה להבין מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים]²⁶ במש"ש [במה שכתוב שם] והיינו חיצוניות דחיצוניות דכלים כו' שהיא מסותרת לגמרי ברוח נפש דעשיה כהסתר והעלם הבורא מהנברא: ב

כמו גוף לגבי הנשמה, כפי שנכתב כל זה בספר של בינונים, חלק ב', פרק ג' וסוף פרק ו'. ועיינו עוד באגרת הקודש, סמוך לסופה, בקטע הפותח "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים", בדברים שנאמרים שם: שזו חיצוניות דחיצוניות דכלים וכו', שהיא מוסתרת לגמרי ברוח [ו] נפש דעשיה, כפי שהבורא נסתר ונעלם מן הנברא. (2)

הגוף אינו בטל לפני נשמתו באופן זה, כפי שמוסבר בשער היחוד והאמונה שבתניא, פרקים ג' ו'ו'. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמר "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים", שבמהדורת קה"ת נמצא בקונטרס אחרון, הנדפס אחרי אגרת הקודש: שם מוסבר שהשכבה החיצונית ביותר של הכלים מוסתרת לגמרי בדרגות הנמוכות ביותר של עשיה, כשם שהבורא נסתר מנבראיו. הסימון המסיים "(2)" פותח את החלק השני של המאמר.

והנה ידוע דיש ב' מיני המשכות מאור א"ס ב"ה בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ובחי' סוכ"ע ונק' פנימיים ומקיפים

והנה ידוע שיש שתי מיני המשכות מאור אין סוף ברוך הוא: בחינת ממלא כל עלמין ובחינת סוכב כל עלמין, והן נקראות פנימיים ומקיפים.

החלק השני פותח בשתי דרכים שבהן נמשך אור אלוהי: ממלא כל עלמין, הנקרא אור פנימי, וסוכב כל עלמין, הנקרא אור מקיף.

והנה כל הנ"ל מענין התלבשות הארת הקו בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות שע"ז מהוה ב"ע יש מאין זהו בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהוא נמשך בבחי' התלבשות וכח הפועל בנפעל.

והנה כל האמור לעיל בענין התלבשות הארת הקו בעשר ספירות דאצילות, שבאמצעותה הוא מהוה את בריאה, יצירה ועשיה יש מאין, הוא בחינת ממלא כל עלמין, הנמשך בדרך של התלבשות וכוח הפועל בנפעל.

כל מה שנאמר עד כה — אור הקו המלוכש בעשר ספירות דאצילות ומהוה את בריאה, יצירה ועשיה — שייך לממלא כל עלמין. אור זה פועל באמצעות כניסתו בנבראים, ככוח הפועל שבתוך הנפעל.

אבל בחי' סכ"ע [סוכב כל עלמין] הוא מה שאינו מתלבש כלל אפילו בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות אלא שמהוה ומחיה ע"י בחי' מקיף לבד דהיינו כמ"ש כל אשר חפץ²⁷ ה' עשה

אבל בחינת סוכב כל עלמין היא זו שאינה מתלבשת כלל, אפילו לא בעשר ספירות דאצילות; אלא היא מהוה ומחיה בדרך של מקיף בלבד. וזהו שנאמר: "כל אשר חפץ ה' עשה".

אור סוכב כל עלמין אינו נכנס לשום דבר, אפילו לא לספירות דאצילות; הוא מהוה ומחיה "מבחוץ". זהו שנאמר: "כל אשר חפץ ה' עשה" (תהילים קל"ה, ו') — הרצון לבדו פועל את הדבר.

כי ע"י שעלה ברצונו להיות התהוות העולם ע"י ממש נתהווה העולם, אף שאין הרצון מלוכש כלל בהנברא שהרי הוא בחי א"ס ואפילו בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות אינו מתלבש כו'

שהרי מכיוון שעלה ברצונו שהעולם יתהווה, מכוח רצון זה עצמו התהווה העולם, אף שהרצון אינו מתלבש כלל בנברא, שכן הוא בחינת אין סוף, ואינו מתלבש אפילו בעשר הספירות דאצילות וכו'.

מכיוון שעלה ברצונו של ה' שיהיה עולם, העולם בא לידי מציאות, אף שהרצון עצמו אינו נמצא כלל בתוך העולם. רצון זה שייך לבחינת אין סוף, ואינו מתלבש אפילו באצילות.

וזהו כי לא מחשבותי מחשבותיכם²⁸ שע"י שעלה במחשבה ע"י נתהוו כו' וכמבואר ענין זה בביאור ע"פ יביאו לבוש מלכות,²⁹

וזהו "כי לא מחשבותי מחשבותיכם": מכיוון שהדבר עלה במחשבה, מכוח זה הם התהוו וכו'. וענין זה מבואר בביאור על הפסוק "יביאו לבוש מלכות".

כך גם "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיהו נה, ח): בניגוד למחשבתו של אדם, מחשבת ה' לבדה מביאה דברים לידי מציאות. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על "יביאו לבוש מלכות" (אסתר ו, ח), המרחיב בעניין זה.

ונמצא כל נברא בפרט וכל העולמות בכלל יש בהם שני מיני חיות האחד הנמשך ומתלבש בתוכיותם

נמצא שבכל נברא בפרט, ובעולמות כולם בכלל, יש שני סוגי חיות: הראשונה נמשכת ומתלבשת בפנימיותם,

מכאן שלכל נברא ולעולמות כולם יש שני סוגי חיות. החיות הראשונה מצויה בתוך הנברא ומתלבשת בעצם מציאותו.

והוא מבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ושרשו מהארת הקו שבע"ס [שבעשר ספירות] דאצילות וע"י נאמר ברא לשון נוכח כנ"ל, והבי' הוא בחי המקיף מבחי' סוכ"ע

והיא מבחינת ממלא כל עלמין, ושורשה בהארת הקו שבעשר הספירות דאצילות. ועל כך נאמר "ברא", לשון נוכח, כנוכח לעיל. הסוג השני הוא בחינת המקיף, מבחינת סובב כל עלמין,

החיות הפנימית באה מבחינת ממלא כל עלמין, ושורשה בקו שבתוך עשר הספירות דאצילות; ועליה אומרת התורה "ברא". הסוג השני הוא החיות המקיפה, מבחינת סובב כל עלמין.

וכמאמר נשמה שנתת בי כו' ואתה משמרה בקרבי³⁰ כו' וכמו שהוא בהנשמה כך בכללות הבריאה כו'

וכמאמר "נשמה שנתת בי" וכו', "ואתה משמרה בקרבי" וכו'. וכפי שהוא בנשמה, כך הוא בבריאה כולה וכו'.

ברכת הבוקר "נשמה שנתת בי... ואתה משמרה בקרבי" (ברכות ס ע"ב) מראה את שני ההיבטים: הנשמה שניתנה בתוך האדם, וה' המשמר אותה מבחוץ. כפי שהוא בנשמה, כך הוא בבריאה כולה.

והנה על זה נאמר כי הוא צוה ונבראו כי מבחינה זו דסוכ"ע אין שייך כלל התלבשות כח הפועל בהנפעל

ועל כך נאמר "כי הוא צוה ונבראו", שכן מבחינת סובב כל עלמין אין שייך כלל שהכוח הפועל יתלבש בנפעל,

על האור המקיף נאמר "כי הוא צוה ונבראו". בבחינה זו כוחו של הפועל אינו מתלבש כלל במה שהוא פועל.

שהרי אינו מלובש כלל כ"א שעל ידי שעלה ברצונו שיהיה ההתהוות עי"ז דוקא נעשה ע"כ אין שייך עי"ז רק כמ"ש כי הוא צוה ועי"ז ונבראו כו'.

שהרי הוא אינו מתלבש כלל; אלא מכיוון שעלה ברצונו שההתהוות תתרחש, דווקא מכוח זה היא נעשתה. לכן אין מתאים כאן אלא מה שנאמר: "כי הוא צוה", ומכוח זה "ונבראו" וכו'.

מכיוון שהאור המקיף אינו נכנס אל תוך הנבראים, רק רצונו של ה' שהם יהיו מביא אותם לידי מציאות. לכן מתאימים כאן רק הדברים "כי הוא צוה ונבראו".

ועיין מ"ש מענין ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע בד"ה אלה מסעי^{31,32} גבי ברכת המצות שיש בהם לשון נוכח ברוך אתה כו' ולשון נסתר אשר קדשנו כו' ע"ש.

ועיינו במה שנתבאר בעניין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, בד"ה "אלה מסעי", בקשר לברכות המצוות, שיש בהם לשון נוכח — "ברוך אתה" וכו' — ולשון נסתר — "אשר קדשנו" וכו'; עיינו שם.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר "אלה מסעי". שם הוא מסביר מדוע בברכה נאמר "ברוך אתה" בלשון נוכח, אך "אשר קדשנו" בלשון נסתר: שני הניסוחים מקבילים לאור הממלא ולאור המקיף.

קטע 2 • 31

ה"קדוש" השני והשלישי

3 והנה ידוע דעיקר ההתהוות והחיות הוא מבחי" סוכ"ע שהוא בחי' א"ס ממש וכמשי"ש [וכמה שכתוב שם]

ע"פ יביאו לבוש מלכות³³ וכמ"ש בסשי"ב [בספר של בינונים] פכ"ב

והנה ידוע שהמקור העיקרי להתהוות ולחיות הוא בחינת סובב כל עלמין, שהיא בחינת אין סוף ממש, כפי שנכתב שם על הפסוק "יביאו לבוש מלכות", וכפי שנכתב בספר של בינונים, פרק כ"ב.

המקור העיקרי לקיומו ולחיותו של העולם הוא סובב כל עלמין, שהוא אין סוף עצמו ולא אור שמתלבש בעולמות. אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על הפסוק "יביאו לבוש מלכות" (אסתר ו, ח) ולתניא, פרק כ"ב.

והנה רצון העליון הוא מקור החיים³⁴ המהווה את כל העולמות כו' וזהו יש מאין דהיינו שאין שום התלבשות כלל בהנפעל מבחי' כח הפועל שבבחי' סוכ"ע

והנה הרצון העליון הוא מקור החיים המהווה את כל העולמות וכו'. וזהו יש מאין: אין התלבשות כלל של כוח הפועל שבבחינת סוכב כל עלמין בנפעל.

בתנאי שם הרצון העליון נקרא "מקור החיים" המחיה את כל העולמות. ההתהוות מבחינה זו היא יש מאין במלוא מובן המילה, מפני ששום דבר מכוחו של הפועל אינו מתלבש במה שהוא יוצר.

(וגם מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] אע"פ [אף על פי] שנמשך כח הפועל ומתלבש בהנפעל נקי' יש מאין ממש כני"ל) וזהו ענין הקדוש ה'בי

(וגם מבחינת ממלא כל עלמין, אף שכוח הפועל נמשך ומתלבש בנפעל, הדבר נקרא יש מאין ממש, כפי שנתבאר לעיל.) וזהו עניינו של ה"קדוש" השני:

בסוגריים מוסיף אדמו"ר הזקן שאפילו בהתהוות באמצעות ממלא כל עלמין, שבה כוחו של הפועל אכן מתלבש בנברא, מדובר ביש מאין ממש, כפי שהתבאר בסעיף הראשון. כך הוא יכול לזהות את ה"קדוש" השני מבין שלוש הפעמים שבהן נאמר "קדוש".

דהיינו בחי' סוכ"ע שהוא קדוש ומובדל מבחי' העלמין יותר מבחי' קדוש הג' שהוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

היינו בחינת סוכב כל עלמין, שהיא קדושה ונבדלת מן העולמות יותר מבחינת ה"קדוש" השלישי, שהיא בחינת ממלא כל עלמין;

ה"קדוש" השני מקביל לסוכב כל עלמין. הוא נבדל מן העולמות אף יותר מבחינת ה"קדוש" השלישי, שהיא ממלא כל עלמין.

דהיינו שאפילו בחי' זיו והוד לא נמשך ממנו להתלבש בהעלמין בפנימיותם אלא שהוא אור מקיף ועד"ז נתבאר במ"א בפי' אתה קדוש ושמך קדוש.

כלומר, אפילו זיו והוד אינם נמשכים ממנו להתלבש בעולמות בפנימיותם; אלא הוא אור מקיף. ועל דרך זו התבאר במקום אחר פירוש "אתה קדוש ושמך קדוש".

אפילו זיו מן האור המקיף אינו נכנס לעולמות; הוא נשאר מחוץ להם כאור מקיף. הבחנה דומה מוסברת במקום אחר על מילות תפילת העמידה "אתה קדוש ושמך קדוש".

שמך קדוש היינו בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וכדכתיב כי נשגב שמו לבדו³⁵ אלא הודו וזיוו של שמו נמשך ומתלבש בהעלמין וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] זיו השכינה³⁶ זיו דייקא

"שמך קדוש" היינו בחינת ממלא כל עלמין, ככתוב "כי נשגב שמו לבדו"; רק הודו וזיוו של שמו נמשכים ומתלבשים בעולמות. וכמאמר רבותינו ז"ל: "זיו השכינה" — זיו דווקא.

"שמך קדוש" הוא ממלא כל עלמין. הפסוק "כי נשגב שמו לבדו" (תהילים קמח, יג) מלמד שהשם עצמו נשגב, ורק הודו וזיוו נכנסים לעולמות. כך גם אמרו חז"ל שהצדיקים נהנים מ"זיו השכינה" (ברכות יז ע"א) — מהזיו, ולא מהשכינה עצמה.

אבל אתה קדוש היינו שאפילו זיו והוד לא היו העולמות יכולים לקבל חיות ממנו בפנימיותם ותוכיותם

אבל "אתה קדוש" פירושו שהעולמות אינם יכולים לקבל ממנו חיות בפנימיותם ובתוכיותם, אפילו לא זיו והוד;

"אתה קדוש" מבטא מדרגה נעלית יותר: העולמות אינם יכולים לקבל ממנה חיות בתוכם, אפילו לא זיו.

אלא שמחיה ומהוה אותם ע"י בחי' מקיף כנ"ל ועמ"ש מזה פ' וארא ע"פ לכן אמור לבני ישראל³⁷ כו' וע"פ אסרי לגפן³⁸ בפי' ויחי:

אלא הוא מחיה ומהוה אותם באמצעות בחינת מקיף, כפי שנתבאר לעיל. וראה מה שנכתב על כך בפרשת וארא, על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל" וכו', ועל הפסוק "אסרי לגפן", בפירוש "ויחי".

במקום זאת, מדרגה זו מעניקה לעולמות חיות והתהוות מבחוץ, כאור מקיף. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "לכן אמור לבני ישראל" (שמות ו, ו) בפרשת וארא, ועל "אסרי לגפן" (בראשית מט, יא) בפרשת ויחי.

קטע 3 • 41-6

עתיק ואריך אנפין: ה"קדוש" הראשון

4 ג והנה בבחי' סוכ"ע יש ג"כ ב' בחינות כי הנה כתר לשון כותרת שהוא סובב ומקיף

(3) והנה, בבחינת סובב כל עלמין יש גם שתי בחינות. כתר קשור למילה "כותרת", המקיפה את הראש וסובבת אותו.

סעיף 3 מראה שגם לאור המקיף עצמו יש שתי בחינות. השם כתר קשור למילה "כותרת" — כתר המקיף את הראש — ולכן במהותו הוא דבר המקיף.

והנה הכתר הוא הממוצע³⁹ בין המאציל לנאצלים⁴⁰ ויש בו ב' בחי' עתיק וא"א עתיק בחינה אחרונה שבמאציל וא"א בחינת שרש הנאצלים

כתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים, ויש בו שתי בחינות: עתיק ואריך אנפין. עתיק הוא הבחינה האחרונה של המאציל, ואריך אנפין הוא בחינת שורש הנאצלים.

כתר עומד בין המאציל — ה' עצמו — ובין הספירות הנאצלות, ויש בו שתי בחינות: עתיק, הבחינה האחרונה והנמוכה ביותר של המאציל, ואריך אנפין, שורש כל הנאצל. הערת קה"ת מפנה את הלומד לעץ חיים של האריז"ל, העוסק בכתר כממוצע.

כי בחיי שרש הנאצלים יש לה איזה שייכות עם עלמין להיות ממנה התהוות הנאצלים בבחי' סוכי' שנקי' ע"ש עלמין אלא שהוא סוכב ומקיף מבחוץ ואינו נכנס בפנימית כו'

שכן לבחינת שורש הנאצלים יש שייכות מסוימת לעולמות, משום שממנה באה התהוות הנאצלים בבחינת סוכב כל עלמין, הנקראת על שם העולמות; אלא שהיא מקיפה וסוכבת מבחוץ, ואינה נכנסת פנימה וכו'.

לאריך אנפין, כשורש הנאצלים, יש שייכות מסוימת לעולמות, שכן הנאצלים מתהווים ממנו. לכן הוא נקרא "סוכב כל עלמין" — אור הנקרא על שם העולמות, אף שהוא מקיף אותם מבחוץ בלבד ואינו נכנס לתוכם.

אבל בחינה אחרונה שבמאציל אין לה ערך ויחוס כלל עם התהוות עלמין כי הוא המתנשא מימות עולם^{41,42}

אבל לבחינה האחרונה של המאציל אין שום ערך או קשר להתהוות העולמות, שהרי הוא "המתנשא מימות עולם"; לעתיד, הבחינה האחרונה של המאציל, אין שום שייכות להתהוות העולמות. הוא "המתנשא מימות עולם" — ביטוי מן הברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית.

אלא שהוא מקיף דמקיף וכמ"ש במ"א ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית⁴³ בענין ג' בחי' מזון לבוש בית והמקיף דמקיף הוא המחבר המקיף עם הפנימי כו'

אלא שהוא מקיף דמקיף, וכמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית", בעניין שלוש הבחינות: מזון, לבוש ובית. ומקיף דמקיף הוא המחבר את המקיף עם הפנימי וכו';

עתיק הוא "מקיף דמקיף". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "מזמור שיר חנוכת הבית" (תהלים ל, א), העוסק בשלוש בחינות: מזון, הנכנס פנימה; לבוש, המקיף; ובית, המקיף אפילו את הלבוש. הבחינה החיצונית ביותר הזאת מחברת את האור המקיף עם האור הפנימי.

היינו שיהיה התחברות סוכב וממלא שלום בפמליא של מעלה כו' וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] שהעוסק בתורה עושה שלום⁴⁴ בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה

כלומר, כדי שיהיה חיבור בין סוכב לממלא, "שלום בפמליא של מעלה" וכו'. וזהו שאמרו חז"ל, שהעוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה;

חיבור האורות סוכב וממלא נקרא "שלום בפמליא של מעלה". לכן אמרו חז"ל שמי שעוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (סנהדרין צט, ב).

כי התורה נקרא משל הקדמוני בחי' קדמונו של עולם⁴⁵ ע"כ ממשיך שלום בפמליא של מעלה כללות בחי' סוכב וממלא וגם בפמליא של מטה היינו

כי התורה נקראת "משל הקדמוני" — בחינת קדמונו של עולם; לכן היא ממשיכה שלום בפמליא של מעלה, בכללות בחינות סוכב וממלא, וגם בפמליא של מטה, כלומר,

בכוחה של התורה לעשות זאת משום שהיא נקראת "משל הקדמוני" (שמואל א כד, יג). רש"י מסביר שהכוונה לתורה, משל של קדמונו של עולם, הקדוש ברוך הוא. מכיוון שמקורה בבחינה זו, התורה ממשיכה שלום למעלה, בין בחינות סוכב וממלא בכללותן.

כי בכל נברא יש מבי בחי הנ"ל וכמאמר ואתה נפחת בי⁴⁶ ואתה משמרה בקרבי וכנ"ל וזהו ענין הקדוש הא' שהוא המשכת בחי עתיק

כי בכל נברא יש משהו משתי הבחינות האמורות, כמאמר "ואתה נפחת בי ואתה משמרה בקרבי", וכפי שנתבאר לעיל. וזהו עניינה של ה"קדוש" הראשונה: המשכת בחינת עתיק,

שלום למטה פירושו שבכל נברא יש משני סוגי החיות — הפנימית והמקיפה — כמאמר בברכת השחר: "ואתה נפחת בי ואתה משמרה בקרבי" (ברכות ס, ב). ה"קדוש" הראשונה היא המשכת עתיק.

שהיא המשכה גדולה ועצומה מאור א"ס ב"ה מה שהוא מובדל עדיין ומרומם מגדר עלמין כו' אלא שבחי א"א הנמשך ממנו הוא בחי סוכ"ע כו'.^{47, 48}

שהיא המשכה גדולה ועצומה מאור אין סוף, ברוך הוא, [מ]מה שעדיין נבדל ונעלה מגדר העולמות וכו'; אלא שבחינת אריך אנפין הנמשכת ממנו היא בחינת סובב כל עלמין וכו'.

זוהי המשכה גדולה ועצומה מאור אין סוף, מבחינה שעדיין נבדלת ונעלית מגדר העולמות. אלא שאריך אנפין, הנמשך מעתיק, הוא האור המקיף את כל העולמות ומתייחס אליהם.

5 והנה נודע מענין כי אל דעות⁴⁹ שממטה למעלה כל מה שהוא למעלה יותר נקי אין לפי שאינו מושג וע"כ הגם שהתהוות הנבראים מבחי מלי דאצי

והנה, ידוע מענין "כי ה' הוא אל של דעות", שמלמטה למעלה, כל מה שנעלה יותר נקרא "אין", משום שאינו מושג. לכן, אף שהתהוות הנבראים היא מבחינת מלכות דאצילות,

הפסוק "כי ה' הוא אל של דעות" (שמואל א' ב, ג) מדבר על דעות כלשון רבים, ואדמו"ר הזקן מפרש זאת כשתי דרכי הסתכלות. מלמטה למעלה, כל מה שנעלה יותר נקרא "אין", משום שהנברא אינו יכול להשיג אותו; ואילו הבריאה ממלכות דאצילות, מקור האור המחיה את כל העולמות, נקראת כבר יש מאין.

ממכ"ע [ממלא כל עלמין] נקרא יש מאין מ"מ עיקר בחי אין הוא בחי סוכ"ע לפי שאינו מושג יותר שאינו מתלבש כלל וכמ"ש במ"א ע"פ היש הוי בקרבנו אם אין⁵⁰

מקור ממלא כל עלמין, ונקראת יש מאין, אף על פי שעיקר בחינת ה"אין" היא בחינת סובב כל עלמין, משום שהיא רחוקה עוד יותר מהשגה, שכן אינה מתלבשת כלל; וכמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "היש ה' בקרבנו אם אין".

אולם מלמטה, ה"אין" האמיתי הוא האור המקיף, משום שאינו נכנס לעולמות והוא נעלה מהשגתם עוד יותר. הכוונה לביאורו על הפסוק "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז, ז), שמעמיד בעצמו את ה"יש" מול ה"אין".

אך מלמעלה למטה הוא בהפך שכל מה שלמטה יותר נקרא אין משום דכלא חשיב ולכן אדרבה בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] נקרא אין

אך מלמעלה למטה הדבר הפוך: כל מה שנמוך יותר נקרא "אין", משום שאינו נחשב לכלום. לכן, אדרבה, ממלא כל עלמין נקרא "אין".

מלמעלה למטה הדבר הפוך: כל מה שנמוך יותר נקרא "אין", משום שלעומת מה שלמעלה ממנו הוא אינו נחשב לכלום. מנקודת מבט זו, האור הממלא את כל העולמות הוא שנקרא "אין".

וזהו כי עמך מקור חיים⁵¹ היא בחי' מלי' דאצי' מקור ממכ"ע [ממלא כל עלמין] נקי עמך שהוא טפל ובטל וכלא חשיב ונקרא אחרי הוי' בחי' אחוריים כו'

וזהו "כי עמך מקור חיים": בחינת מלכות דאצילות, מקור ממלא כל עלמין, נקראת "עמך", משום שהיא טפלה ובטלה ונחשבת לכלום; והיא נקראת "אחרי הוי'", בחינת אחוריים, וכו'.

לכן מלכות דאצילות, מקור האור הממלא את כל העולמות, נקראת "עמך" בפסוק "כי עמך מקור חיים" (תהלים לו, י): היא משנית לו, בטלה ונחשבת לכלום. היא גם בחינת "אחרי הוי'", ה"אחוריים" של הקב"ה — עניינו של פרק א'.

וגם אפי' [אפילו] בחי' סובב נקרא אין לגבי בחינה שאינו בגדר עלמין וכמאמר כתר אע"ג [אף על גב] דאיהו אור צח⁵² אוכם הוא קדם עילת העילות⁵³ כו'

וגם בחינת סובב נקראת "אין" ביחס לבחינה שאינה בגדר עולמות, וכמאמר: "כתר עליון, אף שהוא אור צח, חשוך הוא לפני עילת העילות", וכו'.

גם האור המקיף נקרא "אין" לעומת הבחינה שאינה בגדר עולמות כלל. כך נאמר בתיקוני זוהר, שהכתר העליון, אף שהוא אור צח, חשוך הוא לפני עילת העילות.

וכמ"ש ע"פ שחורה אני⁵⁴ כו' וזהו שהבריאה נקי יש מאין היינו שמקור התהוות העלמין הוא מבחי' שנק' אין גם מלמעלה למטה כו'.

וכמו שכתוב על הפסוק "שחורה אני", וכו'. וזהו שהבריאה נקראת יש מאין: מקור התהוות העולמות הוא מבחינה שנקראת "אין" גם מלמעלה למטה, וכו'.

הוא מפנה גם למאמרו על הפסוק "שחורה אני" (שיר השירים א, ה). הבריאה נקראת יש מאין משום שמקורה בבחינה שנקראת "אין" אפילו מלמעלה למטה.

6 ועמ"ש ע"פ ואהיה אצלו אמון^{55,56} בפי אחור וקדם צרתני⁵⁷ דגבי תורה וע"פ שובה ישראל⁵⁸ בפי וראית את אחורי⁵⁹ כו'

ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ואהיה אצלו אמון", בביאור "אחור וקדם צרתני" ביחס לתורה; וכן על הפסוק "שובה ישראל", בביאור "וראית את אחורי" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח, ל), שבו הוא מבאר את "אחור וקדם צרתני" (תהילים קלט, ה) ביחס לתורה, וכן למאמרו "שובה ישראל", על "וראית את אחורי" (שמות לג, כג). בשניהם נדונות ה"אחור" וה"פנים" של ה', עניינה של "אחרי הוי"י".

והנה בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער חזרת העמידה פ"ד בכת"י [בכתב יד] קודש האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] וז"ל [וזה לשונו] והנה ג' קדושות לג' רישין דע"ק [דעתיקא קדישא].⁶⁰ א' להווא דלא אתידע כלל. הב' לכתר עילאה.

והנה, בפרי עץ חיים, שער חזרת העמידה, פרק ד, בכתב ידו הקדוש של האריז"ל, נאמר: "והנה שלוש קדושות הן כנגד שלוש הראשים דעתיקא קדישא: הראשונה — לזה שאינו נודע כלל; השנייה — לכתר עילאה;

קצת הוא מביא את דברי האריז"ל עצמו, שהועתקו מכתב ידו, מספר פרי עץ חיים: שלוש אמירות "קדוש" מכוונות כנגד שלוש הראשים דעתיקא קדישא. הראשונה כנגד הראש "שאינו נודע כלל", והשנייה כנגד הכתר העליון.

הג' למו"ס [למוחא סתימאה] חכמה קדמאה עכ"ל [עד כאן לשונו] והיינו כי רדלי"א [רישא דלא אתידע] היינו עתיק בחינה תחתונה שבמאציל וכתר עילאה היינו כתר דא"א סוכ"ע והיינו ב' בחי' הני"ל דסוכ"ע.

השלישית — למוחא סתימאה, החכמה הקדומה". עד כאן לשונו. כלומר, רישא דלא אתידע הוא עתיק, הבחינה התחתונה שבמאציל; וכתר עילאה הוא הכתר של אריך אנפין, סובב כל עלמין; ואלו הן שתי הבחינות של סובב כל עלמין שהוזכרו לעיל.

השלישית מכוונת למוחא סתימאה, "המוח הנסתר", החכמה הקדומה, וכאן מסתיימים דברי האריז"ל. אדמו"ר הזקן מזהה את רישא דלא אתידע עם עתיק, הבחינה התחתונה שבמאציל, ואת הכתר העליון עם הכתר של אריך אנפין, האור המקיף: שתי הבחינות של האור המקיף שתוארו בסעיף ג'.

אמנם מ"ש הג' למו"ס [למוחא סתימאה] אף דמו"ס [דמוחא סתימאה] הוא בחי' חכמה שבכתר בחי' סוכ"ע היינו לפי שהוא דיבר בשרש בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שבעולם האצי'.

אמנם, מה שכתב "השלישית — למוחא סתימאה" — אף שמוחא סתימאה היא בחינת חכמה שבכתר, בחינת סובב כל עלמין, הרי זה משום שהוא דיבר על שורש בחינת ממלא כל עלמין שבעולם האצילות.

מוחא סתימאה היא חכמה שבכתר, ולכן גם היא שייכת לאור המקיף. ואף על פי כן, האריז"ל משייך אותה ל"קדוש" השלישי, משום שהוא עוסק בשורש האור הממלא של עולם האצילות, שמקורו, כפי שמבואר בפסקה הבאה, בחכמה הנסתרת.

יש מאין בתוך אצילות

7 והנה כמו שביי"ע ממש התהוותם יש מאין מבחי' מל' דאצילות שהוא מקור בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

דביי"ע כמ"כ [כמו כן] באצ"י יש ג"כ ביי"ע

והנה, כשם שעולמות בריאה, יצירה ועשיה עצמם מתהווים בבחינת יש מאין ממלכות דאצילות, שהיא מקור בחינת ממלא כל עלמין של בריאה, יצירה ועשיה, כך גם באצילות יש בריאה, יצירה ועשיה:

בריאה, יצירה ועשיה מתהווים בבחינת יש מאין ממלכות דאצילות, מקור האור הממלא אותם. בדומה לכך, גם בתוך אצילות עצמה יש מדרגות המקבילות לבריאה, יצירה ועשיה.

היינו או"א [אבא ואימא] הם בריאה דאצילות וכמ"ש והחכמה מאין תמצא⁶¹ שהיא נק' בריאה יש מאין וזהו ענין בורא קדושים ישתבח שמך^{62,63} כמ"ש במ"א

כלומר, אבא ואמא הם בחינת בריאה שבאצילות, ככתוב: "והחכמה מאין תמצא", שכן היא נקראת בריאה, יש מאין. וזהו פירוש "בורא קדושים, ישתבח שמך", כפי שנתבאר במקום אחר.

אבא ואמא, חכמה ובינה, הם "בריאה שבאצילות": חכמה נקראת בריאה, יש מאין, ככתוב: "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב). זהו פירוש "בורא קדושים" שבברכת השחר: גם המדרגות הקדושות שבאצילות נבראות מאין.

וגם קנה חכמה קנה בינה⁶⁴ ב"פ [ב' פעמים] קנה בגימט' [בגימטריא] יש^{65,66} והאין שממנו תמצא החכמה הוא בחי' כתר

וכן נאמר: "קנה חכמה, קנה בינה": המילה "קנה" מופיעה פעמיים, ושתי הפעמים יחד עולות בגימטריה יש. והאין שממנו נמצאת החכמה הוא בחינת כתר;

כך גם "קנה חכמה, קנה בינה" (משלי ד, ה): המילה "קנה", שערכה בגימטריה 155, מופיעה פעמיים, ופעמיים 155 הם 310, הערך הגימטרי של י"ש". האין שממנו נמצאת החכמה הוא כתר.

והוא ג"כ ע"י ב' המשכות ממלא וסובב א"פ [אור פנימי] וא"מ [ואור מקיף] וח"ס [וחכמה סתימאה] הוא מקור לבחי' הא"פ [האור פנימי] וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פ"ד

וגם התהוות זו היא באמצעות שתי המשכות — ממלא וסובב, אור פנימי ואור מקיף; וחכמה סתימאה היא מקור בחינת האור הפנימי, כמובא בעץ חיים, שער אריך אנפין, פרק ד.

גם המשכה זו נעשית באמצעות שתי המשכות, ממלא וסובב, כלומר אור פנימי ואור מקיף. חכמה סתימאה שבכתר היא מקור האור הפנימי, כפי שמבואר בעץ חיים, שער אריך אנפין.

וגם כי או"א [אבא ואימא] יונקים מבי' מזלות ונוצר ונקה ששרשן ממו"ס [ממוחא סתימאה] וז"ש [וזהו שכתוב] בזהר ח"ג [חלק ג'] (דרפ"ט) דח"ס [דחכמה סתימאה] הוא רישא דכל רישא לשאר חכמות.⁶⁷

ועוד, אבא ואמא יונקים משני המזלות, נוצר ונקה, ששורשם במוחא סתימאה. וזהו שכתוב בזהר חלק ג' (דרפ"ט), שחכמה סתימאה היא "ראש לכל ראש" ביחס לשאר החכמות.

נוסף על כך, אבא ואמא יונקים משני ה"מזלות", ערוצי השפע הנקראים נוצר ונקה, ששורשם במוחא סתימאה. לכן הזהר מכנה את חכמה סתימאה "ראש לכל ראש" ביחס לכל שאר מדרגות החכמה.

וזהו ענין הקדוש הג' כי ההמשכה רק מבחי' שערות וח"ס [וחכמה סתימאה] עצמה הוא קדוש ומובדל וכתרא עילאה הוא בחי' מקיף וסובב כתר לשון כותרת כו' ועתיק הוא בחי' מקיף למקיף

וזהו ענינו של הקדוש השלישי: ההמשכה היא רק מבחינת השערות, ואילו חכמה סתימאה עצמה קדושה ומובדלת. והכתר העליון הוא בחינת אור מקיף וסובב; המילה כתר קשורה ללשון כותרת, המקיפה, וכן הלאה. ועתיק הוא בחינת מקיף למקיף.

זהו הקדוש השלישי: מה שנמשך מחכמה סתימאה עובר רק דרך ה"שערות", ערוצים דקים של אור, ואילו חכמה סתימאה עצמה נותרת קדושה ומובדלת. הכתר העליון הוא האור המקיף, כפי שמשמע מן המילה "כתר", ועתיק הוא המקיף למקיף.

וזהו ענין ג"פ [ג' פעמים] קדוש והם ג' המשכות להיות שרש ג' בחי' בית לבוש מזון דכללות העולמות בית נק' בחי' מקיף למקיף כו' ולבוש הוא בחי' מקיף וסוכ"ע וכמ"ש במ"א ע"פ יביאו לבוש מלכות.⁶⁸

וזהו ענינו של שלוש אמירות "קדוש": הן שלוש המשכות, שהן השורש לשלוש הבחינות — בית, לבוש ומזון — של כלל העולמות. "בית" נקרא בחינת מקיף למקיף, וכן הלאה; "לבוש" הוא בחינת מקיף וסובב כל עלמין, כמבואר במקום אחר על הפסוק "יביאו לבוש מלכות".

שלוש אמירות "קדוש" הן שלוש המשכות, שהן השורש לבית, לבוש ומזון של העולמות בכללותם. הבית הוא מקיף למקיף; הלבוש הוא האור המקיף, סובב כל עלמין, כפי שמבואר על הפסוק "יביאו לבוש מלכות" (אסתר ו, ח).

קטע 5 • 81-9

"תלכו": אהבה באמצעות התבוננות

8 ומזון היינו בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ודרך פרט ממלי' דאצי' לבי"ע נמשכים ג"כ ג' בחי' אלו שהרי

נעשית עתיק וכתר לבריאה שהוא נק' מקיף כו' ע"ד שמלי' דא"ק [דאדם קדמון] נעשה עתיק וכתר לאצי'

ו"מזון" הוא בחינת ממלא כל עלמין. ובפרט, גם ממלכות דאצילות נמשכות שלוש הבחינות הללו לבריאה, ליצירה ולעשייה; שכן היא נעשית עתיק וכתר לבריאה, הנקראים מקיפים וכו', בדומה לכך שמלכות דאדם קדמון נעשית עתיק וכתר לאצילות;

המזון הוא האור הממלא. בפרט, אותן שלוש בחינות נמשכות ממלכות דאצילות לבריאה, ליצירה ולעשייה: המלכות נעשית עתיק וכתר שלהן, כלומר בחינות מקיפות, בדומה לכך שמלכות דאדם קדמון נעשית עתיק וכתר לאצילות.

וגם מתלבשת בפנימיותם (ועי' מ"ש ע"פ מי מנה⁶⁹ בפ"י והים עליהם מלמעלה⁷⁰ ומ"ש בפסוק ויקהל משה⁷¹ וע"פ קחו מאתכם תרומה⁷² כ"י ובביאור ע"פ ועתה יגדל נא⁷³ כ"י

והיא מתלבשת גם בפנימיותם. (ועיינו במה שנכתב על הפסוק "מי מנה", בביאור "והים עליהם מלמעלה"; ובמה שנכתב על הפסוק "ויקהל משה"; ועל הפסוק "קחו מאתכם תרומה" וכו'; ובביאור על הפסוק "ועתה יגדל נא" וכו';

מלכות דאצילות מתלבשת גם בעולמות התחתונים כאור הפנימי שלהם. בסוגריים מביא אדמו"ר הזקן מאמרים העוסקים בכך: על "מי מנה" (במדבר כג, י), בביאור "והים עליהם מלמעלה" (דברי הימים ב ד, ד); על "ויקהל משה" (שמות לה, א); על "קחו מאתכם תרומה" (שמות לה, ה); ובביאור על "ועתה יגדל נא" (במדבר יד, יז).

וע"פ כי אתה נרי⁷⁴ כ"י ומ"מ עיקר הפ"י בפסוק אחרי⁷⁵ הוי' קאי על מל' דאצילות כמבואר בזהר) (ויקרא דף כ' ע"ב) וכדלקמן גבי ואותו תיראו כ"י.

ועל הפסוק "כי אתה נרי" וכו'. ואף על פי כן, עיקר פירוש הפסוק "אחרי הוי'" מוסב על מלכות דאצילות, כמבואר בזהר (ויקרא דף כ' ע"ב), וכפי שיתבאר להלן בעניין "ואותו תיראו" וכו'.

הרשימה מסתיימת במאמר על "כי אתה נרי" (שמואל ב כב, כט). ואף על פי כן, עיקר פירוש "אחרי הוי'" בפסוק שלנו הוא מלכות דאצילות, כפי שמבואר בזהר על ויקרא (דף כ' ע"ב), וכפי שיתבאר להלן בעניין "ואותו תיראו".

וזהו אחרי כ"י תלכו היינו שכאשר יתבונן ויבין שכל השתלשלות העולמות אינן אלא מבחי' זיו והארה ונק' אחרי ה' ע"ד וראית את אחורי⁷⁶

וזהו "אחרי" וכו', "תלכו": כאשר האדם מתבונן ומבין שכל השתלשלות העולמות אינה אלא מבחינת זיו והארה, והיא הנקראת "אחרי הוי'", בדומה ל"וראית את אחורי" —

כאן מתבארת העבודה של "אחרי... תלכו": האדם מתבונן ומבין שכל השתלשלות העולמות נובעת רק מזיו והארה של אלקות, הנקראים "אחרי הוי'". זהו עניינו של "וראית את אחורי" (שמות לג, כג).

ועמ"ש עוד בד"ה שובה ישראל עד⁷⁷ מענין פ"י אחוריים ופנים מזה יומשך בחי' תלכו והוא בחי' אהבה ותשוקה נפלאה אליו ית' לבדו מקורא ושרשא דכולא

ועיינו עוד במה שנכתב במאמר המתחיל "שובה ישראל עד", בעניין פירוש אחוריים ופנים. מכך תימשך בחינת "תלכו", שהיא אהבה וכיסופים נפלאים אליו ית' לבדו, שהוא "מקור ושורש הכול".

לאחר הפניה נוספת למאמר "שובה ישראל עד" (הושע יד, ב), העוסק באחוריים ובפנים של ה', אדמו"ר הזקן מתאר את התוצאה: ההתבוננות מביאה ל"תלכו" — אהבה וכיסופים נפלאים לה' לבדו, "מקור ושורש הכול".

אך היינו דוקא ע"י שיתבונן ויעמיק בזה בשכלו ותבונתו מקרב איש ולב עמוק⁷⁸ כי אם אין בינה אין דעת וגם אם אין דעת אין בינה.⁷⁹

אך הדבר הוא דווקא על ידי שהאדם מתבונן ומעמיק בכך בשכלו ובתבונתו, מתוך "מקרב איש ולב עמוק"; שכן "אם אין בינה אין דעת", וגם "אם אין דעת אין בינה".

אהבה זו מתעוררת רק כאשר האדם מתבונן ומעמיק בדברים בשכלו ובתבונתו, מתוך "מקרב איש ולב עמוק" (תהלים סד, ז). שכן "אם אין בינה אין דעת", וגם "אם אין דעת אין בינה" (אבות ג, יז): ההבנה וההתקשרות הפנימית תלויות זו בזו.

9 וביאור ענין כי מנסה כו' לדעת⁸⁰ כו' הנה בחינת הנסיונות הם הסתר פנים ובהסתר עצמו יש אלהות ואנכי הסתר אסתיר⁸¹ כו'

וביאור ענין "כי מנסה" וכו', "לדעת" וכו': הנסיונות הם מצב של הסתר פנים, וגם בתוך ההסתר עצמו יש אלקות: "ואנכי הסתר אסתיר" וכו'.

אדמו"ר הזקן מסביר כעת את הפסוק שקדם לפסוק שלנו: "כי ה' אלקיכם מנסה אתכם לדעת" (דברים יג, ד). ניסיונות הם מצב של הסתר פנים, ובכל זאת יש אלקות בתוך ההסתר עצמו: בפסוק נאמר "ואנכי הסתר אסתיר" (דברים לא, יח), כלומר, ה"אנכי" נוכח בתוך ההסתר.

וכתיב ה' אמר לו קלל^{82, 83} וע"כ כח ה' שיש בנסיון הוא המביא לידי דעת וגלוי אלהות כשעובר עליו כל הנסיון ועומד בנסיונו שבכל הנסיונות יש כח ה' המחיה את הדבר ההוא שמביא הנסיון עליו

ונאמר: "ה' אמר לו קלל". לכן כוחו של ה' שנמצא בנסיון הוא שמביא לידי דעת ולגילוי אלקות, כאשר האדם עובר את כל הנסיון ועומד בו; שהרי בכל ניסיון יש כוחו של ה', המחיה את הדבר עצמו שמביא עליו את הנסיון.

כך אמר גם דוד המלך על שמעי שקילל אותו: "ה' אמר לו קלל" (שמואל ב טז, י). כוחו של ה' שבתוך הנסיון הוא שמביא את האדם לידי דעת ולגילוי אלקות, לאחר שעבר את כל הנסיון ועמד בו; שהרי בכל ניסיון כוחו של ה' הוא המחיה את הדבר עצמו שמנסה אותו.

וזהו כי ה' אמר לו קלל והיכן אמר לשמע^{84, 85} אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו

וזהו "כי ה' אמר לו קלל". היכן אמר זאת לשמע? אלא שהמחשבה שנפלה בלבו ובמוחו של שמעי ירדה מאת ה', ונשימת פיו

היכן אמר ה' לשמע לקלל? אלא שהמחשבה שנכנסה ללבו ולמוחו של שמעי ירדה מאת ה'.

המחיה כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד כי אלו נסתלק רוח פיו ית' מרוחו של שמעי לא יוכל לדבר מאומה

המחיה את כל צבאם החייתה את רוחו של שמעי בשעה שאמר את הדברים האלה לדוד; שהרי אילו הסתלקה נשימת פיו יתברך מרוחו של שמעי, הוא לא היה יכול לומר דבר כלל.

נשימת פיו של ה', המחיה את כל הדברים, החייתה את רוחו של שמעי ברגע שדיבר. אילו הסתלקה ממנו, שמעי לא היה יכול לומר מילה.

וזהו כי ה' אמר לו ממש בעת ההיא לקלל את דוד כו' (ועיין בע"ח [בעץ חיים] שמ"ח פ"ב [פרק ב']) והטעם שהנסינות מביאין לידי גילוי אלהות כי

וזהו "כי ה' אמר לו" — ממש באותה שעה, לקלל את דוד וכו' (ועינינו בעץ חיים, שער מ"ח, פרק ב'). והטעם לכך שהנסינות מביאים לידי גילוי אלקות הוא ש...

כלומר, "ה' אמר לו" פירושו כפשוטו: באותו רגע ממש כוחו של ה' הוא שאפשר לשמעי לקלל את דוד. לאחר ההפניה לעץ חיים (שער מ"ח, פרק ב'), אדמו"ר הזקן שואל מדוע נסינות מביאים לגילוי אלקות.

הנה הנסינות וההסתר פנים הוא מעולם התהו מלפני מלך מלך⁸⁶ שירדו ונתלכשו בקליפות והקליפה היא המסתרת (ועיין בזהר וירא דקיי"ט ע"ב)⁸⁷ וכששוכרין הקליפה ע"י שעומד בנסיון

הנסינות וההסתר הפנים הם מעולם התהו, מ"לפני מלך מלך", שירדו והתלכשו בקליפות; והקליפה היא המסתירה (ועינינו בזהר, וירא, קיי"ט ע"ב). וכאשר שוכרים את הקליפה באמצעות עמידה בנסיון,

הנסינות וההסתר הפנים באים מעולם התהו, שמיוצג על ידי המלכים שמלכו "לפני מלך מלך" על ישראל (בראשית לו, לא), שניצוצותיהם נפלו והתלכשו בקליפות; והקליפה היא המסתירה. כאשר אדם עומד בנסיון, הוא שובר את הקליפה.

נמצא הפרי בתוכו הוא כח ה' המוסתר ומלוכש שם ה' אמר לו קלל שבא לידי גילוי

נמצא הפרי שבתוכה — כוחו של ה' שהיה מוסתר ומלוכש שם, בבחינת "ה' אמר לו קלל" — ובא לידי גילוי;

אז מתגלה הפרי שבתוך הקליפה: כוחו של ה' שהיה מוסתר ומלוכש שם, בבחינת "ה' אמר לו קלל", יוצא לאור.

לפי שכח ה' המלוכש בו הוא מלמעלה מעלה כנודע ממשל נפילת החומה⁸⁸ שהאבן העליון יותר נופל למטה יותר וכמ"ש ועברתי בארץ מצרים אני

מפני שכוחו של ה' המלוכש בו הוא ממדרגה עליונה ביותר, כידוע מהמשל של חומה נופלת, שבה האבן העליונה נופלת נמוך יותר; וכמו שנאמר: "ועברתי בארץ מצרים" — "אני,

הדבר יוצא לאור מפני שכוחו של ה' המלוכש בנסיון בא מהמדרגה העליונה ביותר. הדבר דומה לחומה נופלת, שבה האבן שהייתה למעלה ביותר נופלת למטה ביותר, וכן ל"ועברתי בארץ מצרים" (שמות יב, יב), שההגדה דורשת עליו: "אני ולא מלאך" — ה' עצמו ירד לשם.

ולא מלאך^{89,90} שכדי שירד וישתלשל גם למקום הקליפות צריך להיות ממקום גבוה מאד נעלה עד שיגיע שיהיה גילוי אלהות גם במקום הקליפות

ולא מלאך; שכן כדי שיוכל לרדת ולהימשך גם למקום הקליפות, עליו לבוא ממקום גבוה ונעלה מאד, עד שיגיע למצב שבו מתגלה אלקות גם במקום הקליפות.

כדי לרדת ולהגיע גם למקום הקליפות, הכוח חייב לבוא ממקום גבוה ונעלה מאד. רק אז יכולה האלקות להתגלות גם שם.

ולכן אותו הכח מביא לידי דעת לפי שהוא מרפ"ח ניצוצין מעולם התהו עקודים נקודים כו' וס"ג [ושם מעולה ממ"ה [משם מ"ה] כו' ועמ"ש ע"פ וידעת היום והשבות.⁹¹

לכן אותו כוח מביא לידי דעת, משום שמקורו ברפ"ח ניצוצין מעולם התהו — עקודים, נקודים וכו'; ושם ס"ג נעלה משם מ"ה וכו'. וראו מה שכתוב על הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך".

אותו כוח מביא אדם לדעת, משום שמקורו ברפ"ח ניצוצין מעולם התהו, בעולמות עקודים ונקודים, ושם ס"ג, הקשור לתהו, נעלה משם מ"ה, הקשור לעולם התיקון. הכוונה למאמרו על הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד, לט).

רק אם אין בינה אין דעת⁹² כו' שכל ההולדה הוא מבינה שהפסולת נכרר בדם נדות והולד נגדל בטי' חדשים שמתחלה היתה

אלא ש"אם אין בינה אין דעת" וכו', שכן כל לידה נובעת מבינה: הפסולת נפרדת בדם הנידה, והולד גדל במשך תשעה חודשים; בתחילה הוא היה

אבל "אם אין בינה אין דעת": כל לידה נובעת מבינה, שהיא "האם". במשל ההיריון נפרד מה שאינו ראוי, והולד גדל במשך תשעה חודשים, כשהוא מתחיל כטיפה בלבד.

רק טפה ואח"כ נעשה הולדת אברים בכחי' פרצוף ובמעזי אמו אוכל מה שאמו אוכלת⁹³ ואח"כ יוצא טיפה בלבד, ואחר כך נוצרים אבריו בדמות פרצוף שלם; ברחם אמו הוא אוכל ממה שאמו אוכלת, ולאחר מכן הוא יוצא

לאחר מכן נוצרים אבריו למבנה שלם, פרצוף, וברחם הוא אוכל ממה שאמו אוכלת (נידה ל ע"ב); לאחר מכן הוא נולד.

ונפרד לעצמו וככל המשל הזה הוא בחסידות ביראה ואהבה שמתחלה היתה האהבה מסותרת נקודה אחת ואח"כ נגדלה להגדיל מדורת אש האהבה בהתלהבות כו'

ונפרד לעצמו. וכמו במשל הזה, כך גם בחסידות, בעבודת היראה והאהבה: בתחילה האהבה הייתה מסותרת, נקודה אחת, ואחר כך גדלה והלהיבה עוד ועוד את מדורת אש האהבה וכו'.

לאחר לידתו הוא נעשה ישות נפרדת. כך גם באהבה וביראה בעבודת ה': בתחילה האהבה מסותרת, נקודה אחת, ולאחר מכן היא גדלה והופכת לאש אהבה בוערת.

וכן היראה וזהו שלא לאהב אם הבנים ילדה ששה בנים הם נקראים בחי' אהבה ובת הוא מדת מלכות ושמה דינה דינא דמלכותא דינא^{94, 95}

וכך גם היראה. וזהו הטעם שלא לאהב, "אם הבנים", ילדה שישה בנים, הנקראים בחינת אהבה, ובת, שהיא מדת מלכות, ושמה דינה — "דינא דמלכותא דינא".

כך גם ביראה. משום כך לאהב, המייצגת את בינה, "אם הבנים", ילדה שישה בנים, שהם בחינת אהבה, ובת בשם דינה, המייצגת את מלכות, כמאמר "דינא דמלכותא דינא" (גיטין י ע"ב).

(וכמ"ש ע"פ אמר עם הספר^{97, 96} שהבירור הוא במחשבה שהיא בחינת בינה על ייד התלבשות החכמה שם כו' והוא כענין כולם בחכמה עשית⁹⁸ בבינה⁹⁹ וכמ"ש במ"א כפי' ברוך עושה בראשית):^{100, 101}

(וכמו שכתוב על הפסוק "אמר עם הספר", שהבירור נעשה במחשבה, שהיא בחינת בינה, באמצעות התלבשות חכמה בה וכו'; וזהו כענין "כולם בחכמה עשית" — ובבינה, וכמו שכתוב במקום אחר בפירוש "ברוך עושה בראשית".)

בסוגריים מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על הפסוק "אמר עם הספר" (אסתר ט, כה): הבירור נעשה במחשבה, שהיא בינה, באמצעות התלבשות חכמה בה. הדבר דומה ל"כולם בחכמה עשית" (תהילים קד, כד), וגם בבינה, כפי שמבואר במקום אחר על הכרעה "ברוך עושה בראשית".

קטע 6 • 101-11

"ואותו תיראו"

10 ד והנה תלכו הוא בחי' רצוא ואח"כ ואותו תיראו הוא בחי' שוב והענין כי הנה נודע מ"ש דשם הוי' הוא

דחילו ורחימו רחימו ודחילו ו"ה הוא בחי' אהבה ויראה ז"א הוא אהבה זוטא

(4) והנה, "תלכו" היא בחינת רצוא, ולאחר מכן "ואותו תיראו" היא בחינת שוב. והענין הוא, כידוע ממה שכתוב, ששם הוי' הוא "דחילו ורחימו, רחימו ודחילו". ו"ה הן בחינת אהבה ויראה: ז"א הוא אהבה זוטא

סעיף 4 עובר לביטוי הבא. "תלכו" היא רצוא — הנשמה רצה אל ה' — ו"ואותו תיראו" הוא שוב, החזרה שלה. שם הוי' הוא "דחילו ורחימו, רחימו ודחילו": שתי האותיות האחרונות, ו' וה', הן אהבה ויראה, והי' מייצגת את ז"א, אהבה זוטא.

(ולכן נק' זעיר) ויראה היא המלכות יראה חיצונית מהתפשטות מלכותו כמ"ש בהערה לתיקון חצות¹⁰²

ובזו היראה קודם לאהבה ממטה למעלה ויראה זו אינה כתובה בתורה כאן

(ולכן הוא נקרא זעיר, "קטן"), והיראה היא מלכות, יראה חיצונית הנובעת מהתפשטות מלכותו, כפי שכתוב בהערה לתיקון חצות. ובסדר זה היראה קודמת לאהבה, מלמטה למעלה. ויראה זו אינה כתובה כאן בתורה

ז"א נקרא זעיר, "קטן", משום שאהבתו היא אהבה זוטא, והי' האחרונה היא מלכות — יראה חיצונית המורגשת לנוכח התפשטות מלכותו של ה', כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בהערות לתיקון חצות. בזוג זה, מלמטה למעלה, היראה קודמת לאהבה; ואף על פי כן, יראה זו אינה כתובה בפסוק שלנו.

(שהרי התחלת הפסוק מבחי' תלכו שהוא אהבה ואע"ג [ואף על גב] דההתחלה צ"ל מבחי' יראה דיקא כי זה השער¹⁰³ כו' היראה היא תרעא לאעלאה אך הוא כמ"ש בזהר פ' בא) (דל"ח ע"ב) ובאתר דאשתכחי דכר ונוק' [ונוקבא] לית שבחא

(שהרי הפסוק מתחיל בבחינת "תלכו", שהיא אהבה; ואף על פי שההתחלה צריכה להיות דווקא מבחינת יראה, שהרי "זה השער" וכו', כי היראה היא "תרעא לאעלאה" — השער להיכנס — אלא שכאן הדבר הוא כפי שכתוב בזהר, פרשת בא) (דף ל"ח ע"ב): "ובאתר דאשתכחי דכר ונוקבא לית שבחא

הפסוק מתחיל ב"תלכו", שהיא אהבה, אף על פי שעבודת ה' צריכה להתחיל ביראה, שהיא "השער" (תהלים קי"ח, כ'), שכן היראה היא השער שדרכו נכנסים. אדמו"ר הזקן משיב על כך בכלל המובא בזהר, פרשת בא (דף ל"ח ע"ב), על מקום שבו מצויים יחד זכר ונקבה.

אלא לדכורא¹⁰⁴ וה"נ [והכי נמי] כיון שנאמר תלכו שהיא בחי' אהבה שנק' דכר זכר חסדו¹⁰⁵ אצ"צ [אין צריך] / אינו צריך] להזכיר היראה שנק' נוק' [ונוקבא] אשה יראת¹⁰⁶ ה'

אלא לדכורא". כך גם כאן: מאחר שנאמר "תלכו", שהיא בחינת אהבה הנקראת זכר, כמו "זכר חסדו", אין צורך להזכיר את היראה, הנקראת נקבה (נוקבא), כמו "אשה יראת ה'",

לפי הכלל, השבח נאמר לזכר בלבד. מאחר שהפסוק אומר "תלכו" — אהבה, הנקראת זכר, כמו "זכר חסדו" (תהלים צ"ח, ג') — אין צורך להזכיר את היראה, הנקראת נקבה, כמו "אשה יראת ה'" (משלי ל"א, ל').

כי היראה צ"ל כלולה באהבה לאכללא שמאלא בימינא כו' ועוד י"ל [יש לומר] שיראה זו נרמזת כאן בתיבת אחרי הוי'

שהרי היראה צריכה להיות כלולה באהבה, "לאכללא שמאלא בימינא" וכו'. ועוד אפשר לומר שיראה זו נרמזת כאן במילים "אחרי הוי'",

בכל מקרה, היראה צריכה להיות כלולה באהבה — "לאכללא שמאלא בימינא", לכלול את השמאל בימין. תשובה נוספת היא שיראה תחתונה זו נרמזת במילים "אחרי הוי'".

שהיא בחי' מלכות ואח"כ אהבה רבה היא בינה וחכמה יראה פנימית היא בחי' יראו את¹⁰⁷ ה' משא"כ יראה חיצונית הוא בחי' ייראו מה¹⁰⁸.

שהיא בחינת מלכות. ולאחר מכן, אהבה רבה היא בינה, וחכמה היא יראה פנימית, שהיא בחינת "יראו את ה'"; ואילו יראה חיצונית היא בחינת "ייראו מה".

"אחרי הוי'" היא מלכות, היראה התחתונה. למעלה ממנה באות אהבה רבה, שהיא בינה, והיראה הפנימית, שהיא חכמה. יראה פנימית היא "יראו את ה'" (תהלים ל"ד, י'), ואילו יראה חיצונית היא "ייראו מה" (תהלים ל"ג, ח').

אבל יראו את ה' היינו להיות בחי' את הטפל¹⁰⁹ שהוא בחי' ביטול והוא בחי' אצילות.

אך "יראו את ה'" פירושו להיות בבחינת "את", מילת הטפל, שהיא בחינת ביטול; וזוהי בחינת אצילות,

"יראו את ה'" פירושו להיות כמו המילה "את", שהיא טפלה למילה שהיא משמשת אותה. זוהי בחינת ביטול, וביטול זה הוא בחינת אצילות.

שהוא בחי' חכמה דכללות העולמות כי בדרך כלל אצי' הוא חכמה כי אבא שרש האצי' וכינה אימא

מקננא בכורסיא^{110, 111} כמייש בעי' [בעץ חיים] שמי' פ"ג [פרק ג']¹¹²

שהיא בחינת חכמה של כלל העולמות; שכן בדרך כלל אצילות היא חכמה, משום שאבא הוא שורש האצילות, ואילו כינה היא "אימא מקננא בכורסיא", כלומר, בעולם הבריאה. עץ חיים (שער מ"ז, פרק ג') מביא ביטוי זה מתיקוני זוהר.

אצילות היא החכמה של כלל העולמות: בדרך כלל אצילות היא חכמה, משום שאבא (חכמה) הוא שורש האצילות, ואילו כינה היא "אימא מקננא בכורסיא", כלומר, בעולם הבריאה. עץ חיים (שער מ"ז, פרק ג') מביא ביטוי זה מתיקוני זוהר.

(ואפ"ל [ואפשר לומר] שזהו ואותו תיראו בחי' יראו את שבטל לבחי' ואותו כו' וע' בזהר ח"א [חלק א'])

(דצ"ד ע"א)

(ואפשר לומר שזהו "ואותו תיראו": בחינת יראת "את", המתבטלת לבחינת "ואותו" וכו'. וראו בזהר, חלק א') (דף

צד ע"א)

אדמו"ר הזקן מציע שזהו פירוש "ואותו תיראו": היראה של "את" מתבטלת לבחינה הנקראת "ואותו", כלומר "ואותו". לשם כך הוא מפנה לקטע בזהר (חלק א', דף צד ע"א).

ע"פ אותו ואת נהו¹¹³ כו' גם פי' ואותו לשון אות ורושם וכמ"ש אות היא ביני ובין בני¹¹⁴ ישראל.

על פי הפסוק "ואותו ואת נהו" וכו'. כמו כן, "ואותו" קשור למילה "אות" ולרושם, ככתוב: "אות היא ביני ובין בני ישראל".

הקטע בזהר מסביר את דברי דוד "ואותו ואת נהו" (שמואל ב' טו, כה), וקושר את "ואותו" ל"אות" של הברית. משמעות נוספת של "ואותו" היא "אות" ורושם, כמו בפסוק "אות היא ביני ובין בני ישראל" (שמות לא, יז).

ופי' כידוע דכשהיה הצמצום הראשון להיות מקום פנוי כו' נשאר רשימו מהאור שנסתלק כו' ואח"כ נמשך קו כו'

והביאור, כידוע: כאשר היה הצמצום הראשון, כדי שיהיה מקום פנוי וכו', נשאר רשימו מן האור שהסתלק וכו'; ולאחר מכן נמשך קו וכו'.

כידוע, כאשר הצמצום הראשון יצר מקום פנוי, נשאר בו רשימו — רושם מן האור שהסתלק — ולאחר מכן נמשך הקו.

ועל זה אמר ואותו היינו אות ורושם הנ"ל תיראו כי אות¹¹⁵ היא ביני ובין כו'

ועל כך נאמר "ואותו", כלומר האות והרושם הנזכרים לעיל, "תיראו", שכן "אות היא ביני ובין" וכו'.

זהו עניינה של המילה "ואותו": האות והרושם, הרשימו, הם ש"תיראו". ההוכחה היא מן הפסוק "אות היא ביני ובין" בני ישראל.

(וענין שייכות יראה עילאה הנ"ל לבחי' אות ורושם הנ"ל אפ"ל [אפשר לומר] ע"ד מ"ש בזהר ח"ג [חלק ג']

(קכ"ח סע"ב [סוף עמוד ב]) גבי חכמה סתימאה

(ואפשר לכאר את הקשר בין היראה העילאה הנזכרת לעיל לבין בחינת האות והרושם הנזכרים לעיל, על פי מה שכתוב בזהר, חלק ג') (דף קכח ע"ב), בענין חכמה סתימאה:

כיצד קשורה היראה העילאה לאות ולרושם האלה? אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות קטע בזהר (חלק ג', דף קכח ע"ב), באדרא, העוסק בחכמה סתימאה.

והיינו דתנינן ברישומי אתוון תי"ו רשים רישומי [רישומא]¹¹⁶ לעתיק יומין¹¹⁷ ועמ"ש בביאור האדרא

מהאריז"ל [מהאריי זכרוננו לברכה]¹¹⁸ ובפע"ח [ובפרי עץ חיים]¹¹⁹ ובמשנת חסידים בענין כוונת תשר"ק¹²⁰

הנזכר במוסף שבת שהוא סוד הארת כ"ב אתוון במוחא עילאה¹²¹ כו' ע"ש

"וזהו שלמדנו בענין רישומי האותיות: האות תי"ו רשמה רושם לעתיק יומין". וראו מה שכתוב בביאור האדרא של האריז"ל, בפרי עץ חיים ובמשנת חסידים, בענין כוונת תשר"ק הנזכרת בתפילת מוסף של שבת, שהיא סוד הארת כ"ב האותיות במוחא עילאה וכו'; עיינו שם.

הזהר שם אומר: "כפי שלמדנו בענין רישומי האותיות: האות תי"ו רשמה רושם לעתיק יומין". הוא מפנה לביאור האדרא של האריז"ל, בפרי עץ חיים ולמשנת חסידים, העוסקים בכוונת תפילת מוסף של שבת, שנוסחיה הולכים לפי סדר האותיות ההפוך — תי"ו, שי"ן, רי"ש, קו"ף — וזהו סוד הארת כ"ב האותיות במוחא עילאה.

נמצא בחי' אות ורשימו הנ"ל מאיר בח"ס [בחכמה סתימאה] וח"ס [וחכמה סתימאה] היא שרש בחי' יראה עילאה

כמ"ש במ"א

נמצא שבחינת האות והרשימו הנזכרים לעיל מאירה בחכמה סתימאה, וחכמה סתימאה היא שורש בחינת היראה העילאה, ככתוב במקום אחר.

נמצא שהאות והרשימו מאירים בחכמה סתימאה, וחכמה סתימאה היא שורש היראה העילאה, כפי שמוסבר במקום אחר.

ולכן שפיר שייך ואותו דייקא תיראו כו' שהיראה בושת ששרשה מח"ס [מחכמה סתימאה] נמשכת מבחי'

ואותו ועמ"ש עוד מענין דחילו ורחימו רחימו ודחילו בביאור ע"פ כי אתה נרי¹²² בפי מקץ.^{123, 124}

ולכן מתאים דווקא לומר "ואותו תיראו" וכו': שהרי יראת הבושה, ששורשה בחכמה סתימאה, נמשכת מבחינת "ואותו". וראו עוד בענין "דחילו ורחימו, רחימו ודחילו" בביאור על הפסוק "כי אתה נרי", בפרשת מקץ.

לכן הפסוק אומר בצדק "ואותו תיראו": יראת הבושה, יראת בושת, ששורשה בחכמה סתימאה, נמשכת מבחינת "ואותו". הוא מפנה לביאורו על "כי אתה נרי" בפרשת מקץ, העוסק ב"דחילו ורחימו, רחימו ודחילו".

11 ובענין ובמורא גדול¹²⁵ זה גילוי שכינה ע"פ ששת ימים תאכל מצות¹²⁶ גבי פסח וע"פ קול דודי¹²⁷ כו'¹²⁸

ובענין "ובמורא גדול" — זה גילוי השכינה: ראו את המאמרים על הפסוק "ששת ימים תאכל מצות", בענין פסח, ועל הפסוק "קול דודי" וכו',

על דברי ההגדה "ובמורא גדול" — זה גילוי השכינה, שנאמרו על הפסוק בדברים כו, ח, מפנה אדמו"ר הזקן למאמרים על "ששת ימים תאכל מצות" (דברים טז, ח), העוסק בפסח, ועל "קול דודי" (שיר השירים ב, ח).

בשיר השירים ושם נת' [נתבאר] מורא גדול נמשך ע"י גילוי בחי' מלך מלכים מלכות דא"ס כו'

בשיר השירים. ושם נתבאר שמורא גדול נמשך על ידי גילוי בחינת "מלך מלכי המלכים" — מלכות אין סוף וכו'.

במאמר על שיר השירים הוא מסביר שמורא גדול נובע מגילוי "מלך מלכי המלכים", מלכות אין סוף, שהתרחש ביציאת מצרים.

וזוהו ממש ענין הרשימו שבמו"ס [שבמוחא סתימאה] כי הרשימו הוא מבחינת מלכות דא"ס כמ"ש בביאור האדרא מהאריז"ל [מהאריז"ל זכרוננו לברכה] שם

וזוהו ממש ענין הרשימו שבמו"ס, שהרי הרשימו הוא מבחינת מלכות אין סוף, כמו שכתוב בביאור האדרא של האריז"ל שם.

וזוהו ממש הרשימו שבמו"ס, המוח הסתום, שהרי הרשימו בא ממלכות אין סוף, כפי שנאמר שם בביאור האדרא של האריז"ל.

ולכן מזה נמשך בחי' מורא גדול שהוא בחי' ח"ס [חכמה סתימאה] כו' ומורא גדול לשון זכר משא"כ יראה תתאה היא בחי' נוקבא כנ"ל.

ולכן מכאן נמשכת בחינת מורא גדול, שהיא בחינת חכמה סתימאה וכו'. "מורא גדול" הוא בלשון זכר, שלא כמו יראה תתאה, שהיא בחינת נוקבא, כנ"ל.

לכן מן הרשימו נמשך מורא גדול, שהיא בחינת חכמה סתימאה. "מורא גדול" הוא בלשון זכר, ואילו יראה תתאה היא בחינת נוקבא, כפי שנאמר בפסקה הקודמת.

לפ"ז [לפי זה] פ"י אחרי הוי' ואותו היינו בחינת מלכות דאצילות ומלכות דא"ס כו' ועמ"ש במ"א מענין

לפי זה, פירוש "אחרי הוי'" ו"ואותו" הוא בחינת מלכות דאצילות ומלכות אין סוף וכו'. וראו מה שכתוב במקום אחר בענין

לפי זה, "אחרי הוי'" היא מלכות דאצילות, ו"ואותו" היא מלכות אין סוף. אדמו"ר הזקן מפנה אחר כך לדיונים נוספים על הקשר ההדדי בין יראה לחכמה.

אם אין יראה אין חכמה אם אין חכמה אין יראה¹²⁹ גבי חג השבועות¹³⁰ על פסוק וידבר אלקים¹³¹ כו' ועמ"ש בד"ה וידעת היום^{132, 133} ע"ש:

"אם אין יראה אין חכמה, אם אין חכמה אין יראה", בעניין חג השבועות, על הפסוק "וידבר אלקים" וכו'; וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "וידעת היום", עיינו שם.

המשנה אומרת: "אם אין יראה אין חכמה, אם אין חכמה אין יראה" (אבות ג, יז). העניין מוסבר במאמר לחג השבועות על הפסוק "וידבר אלקים" (שמות כ, א), וכן במאמר "וידעת היום".

קטע 7 • ו' 12-16

"תשמרו" ו"תשמעו": מצוות ותורה

12 ה ואת מצותיו תשמרו הנה השמירה היא ע"י המקיף וכנודע מענין ואתה משמרה בקרבי¹³⁴ והיינו בחי' חיה יחידה שאינם מתלבשים בכלים

(5) "ואת מצותיו תשמרו": השמירה נעשית באמצעות האור המקיף, כפי שידוע בעניין "ואתה משמרה בקרבי"; כלומר, בחינות חיה ויחידה, שאינן מתלבשות בכלים,

סעיף 5 מסביר את הפסוק "ואת מצותיו תשמרו". השמירה נעשית באמצעות מה שמקיף, כפי שנאמר בברכת השחר "ואתה משמרה בקרבי": בחינות הנשמה הנקראות חיה ויחידה, שאינן מתלבשות בכלי הגוף.

אלא שהם בחי' מקיפים והם בחי' השמירה לנר"נ [לנפש רוח נשמה] המתלבשים בכלים נשמה במוח כו' כי אור מקיף מצחצח חצי הכלי מבחוץ וגם המקיף מסמא עיני החיצונים¹³⁵ נמצא ע"י המקיף אין החיצונים יכולים להתקרב כו'.

אלא שהן בחינות מקיפות, והן שומרות על הנפש, הרוח והנשמה, המתלבשות בכלים — הנשמה במוח וכדומה. שכן האור המקיף מצחצח את מחצית הכלי מבחוץ, והמקיף גם מסנוור את עיני החיצונים; נמצא שבזכות המקיף אין החיצונים יכולים להתקרב וכדומה.

בחינות אלה נותרות מקיפות, והן שומרות על שלוש הבחינות המתלבשות בכלים — נפש, רוח ונשמה (הנשמה במוח, וכן הלאה). אור מקיף "מצחצח" את הכלי מבחוץ ומסנוור את עיני הכוחות החיצוניים, כך שאינם יכולים להתקרב.

13 והנה השמירה צריך לא"פ [לאור פנימי] כשנתלבשו בכלים כי אז צריך שמירה לפי שע"י הפגם ח"ו [חס ושלום] כלי נמשך יניקה גם מן האור המלוכש בה

והנה, האור הפנימי זקוק לשמירה לאחר שהתלבש בכלים, שכן אז הוא זקוק לשמירה: כשיש פגם בכלי, חלילה, נמשכת יניקה [על ידי הכוחות החיצוניים] גם מן האור שהתלבש בו,

האור הפנימי זקוק לשמירה לאחר שהתלבש בכלים. כאשר יש פגם בכלי, חלילה, הכוחות החיצוניים יכולים לינוק גם מן האור שהתלבש בו.

כמו ע"י שחותך ידו יוצא דם כמ"ש במ"א משא"כ כשאורות כלולים עדיין במאצילן וכן אורות מקיפים לא שייך בהם פגם ויניקה כו'

כמו שכאשר אדם חותך את ידו יוצא דם, כפי שנכתב במקום אחר; אבל כאשר האורות עדיין כלולים במאצילם, וכן אורות מקיפים, אין שייכים בהם פגם ויניקה וכו'.

הדבר דומה לחתך ביד, שממנו זורם דם. אי אפשר לפגום באורות שכלולים עדיין במאצילם, או לינוק מהם באופן זה; כך גם באורות מקיפים.

והנה המצות נקרא רמ"ח איברים דמלכא¹³⁶ שהם המשכות אורות בכלים (ע"י) באגה"ק [באגרת הקודש] בסופו בד"ה להבין מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שכל המצות לתקן רמ"ח איברי ז"א ע"י המשכת אור א"ס ב"ה בהן^{137, 138} (כו)¹³⁹

והנה, המצוות נקראות "רמ"ח איברים דמלכא", מפני שהן המשכות של אורות לתוך כלים. (ראו איגרת הקודש, בסופה, בפסקה המתחילה "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים", שם נאמר שכל המצוות נועדו לתקן את רמ"ח איברי ז"א באמצעות המשכת אור אין סוף ברוך הוא לתוכם וכו').

המצוות נקראות "רמ"ח איברים דמלכא", כלשון תיקוני הזוהר, מפני שהן המשכות של אורות לתוך כלים. בסוגריים אדמו"ר הזקן מציין את המאמר "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים", שנדפס לאחר איגרת הקודש: כל המצוות נועדו לתקן את רמ"ח איברי ז"א באמצעות המשכת אור אין סוף לתוכם.

וזהו כי נר מצוה¹⁴⁰ כי בלשון תורה נק' נר הכלי שבתוכה הנר הדולק כמ"ש נרות המערכה¹⁴¹ וגם הנרות הדולקים שבהכלי נק' נרות כמ"ש בהעלותך את הנרות¹⁴²

וזהו "כי נר מצוה": בלשון התורה, הכלי שבתוכו נמצא האור הדולק נקרא "נר", כמו שנאמר "נרות המערכה"; וגם האורות הדולקים שבתוך הכלי נקראים "נרות", כמו שנאמר "בהעלותך את הנרות".

זהו "כי נר מצוה" (משלי ו, כג). בלשון התורה, "נר" פירושו גם הכלי שמחזיק את האור הדולק, כמו "נרות המערכה" (שמות לט, לז), וגם האורות הדולקים עצמם, כמו "בהעלותך את הנרות" (במדבר ח, ב).

והיינו שבמצות יש שני בחינות שהם בחינת כלים וגם על ידן נמשכים אורות המתלבשים בכלים וע"כ צריכים שמירה

כלומר, במצוות יש שתי בחינות: הן בחינת כלים, ועל ידן נמשכים גם אורות המתלבשים בכלים; ולכן הן זקוקות לשמירה.

למצוות יש שני היבטים: הן כלים, ועל ידן נמשכים אורות המתלבשים באותם כלים. משום כך הן זקוקות לשמירה.

וזהו ואת מצותיו תשמרו והיינו על ידי ובקולו תשמעו היא התורה שנקי' ותורה אור בחי' מקור האור הנמשך בהנרות (ע' [עיינן] בזהר ר"פ בהעלותך ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם)

וזהו "ואת מצותיו תשמרו", והדבר נעשה באמצעות "ובקולו תשמעו" — זו התורה, שנקראת "ותורה אור", בחינת מקור האור הנמשך אל הנרות. (ראו בזהר, בתחילת פרשת בהעלותך, וברמ"ז שם.)

זהו "ואת מצותיו תשמרו", והשמירה נעשית באמצעות הביטוי הבא, "ובקולו תשמעו", המתייחס לתורה, שנקראת "ותורה אור" — מקור האור שמאיר בנרות. הדברים מפנים לזהר בתחילת פרשת בהעלותך ולפירוש הרמ"ז שם.

והיינו שהיא בחינת אור מקיף שלמעלה מבחינת הכלים ואברים כיו' כי הגם דאורייתא מחכמה נפקת נפקת דייקא אכן שרשה למעלה מהחכמה כו'

כלומר, התורה היא בחינת אור מקיף, שלמעלה מבחינת הכלים והאיברים וכו'; ואף שהתורה נמשכת מחכמה — דווקא נמשכת — הרי ששרשה למעלה מחכמה וכו'.

התורה היא אור מקיף, שלמעלה מבחינת הכלים והאיברים. אף ש"אורייתא מחכמה נפקת", עצם הלשון "נפקת", כלומר נמשכת, מלמדת ששרשה למעלה מחכמה.

והיינו שהיא מבחי' מקיפים למ"ד ומ"ם כו' עמ"ש בביאור ע"פ כי תצא כו' וזהו ג"כ פי' ותורה אור כלומר, היא מבחינת המקיפים לי ומי וכו'; ראו מה שנכתב בביאור על הפסוק "כי תצא" וכו'. וזהו גם פירוש "ותורה אור":

התורה נובעת מן הבחינות המקיפות, המסומלות באותיות לי ומי, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן על הפסוק "כי תצא". זהו גם פירוש "ותורה אור".

כי המצות שהם בחי' אורות המתלבשים בכלים מתחלקים לתרי"ג בחי' רמ"ח מ"ע [מצות עשה] כו' היינו לכל כלי וכלי אור בפ"ע [בפני עצמו] כו'

שהרי המצוות, שהן בחינת אורות המתלבשים בכלים, מתחלקות לתרי"ג בחינות — רמ"ח מצוות עשה וכו'; כלומר, לכל כלי וכלי יש אור משלו וכו'.

המצוות, אורות המתלבשים בכלים, מתחלקות לתרי"ג בחינות — רמ"ח מצוות עשה והשאר — ולכל כלי יש אור משלו.

אבל התורה שהיא בחי' מקיף היא אור אחד ר"ל [רוצה לומר] למעלה מבחי' התחלקות כו' ועמ"ש בפ' וארא¹⁴³ סוף דבור הראשון וארא אל כו' שהתורה הוא המשכת בחי' יחיד אנכי מי שאנכי כו'

אבל התורה, שהיא בחינת מקיף, היא בחינת אור אחד, כלומר, למעלה מבחינת התחלקות וכו'. וראו מה שנכתב בפרשת וארא, בסוף המאמר הראשון, "וארא אל" וכו', שהתורה היא המשכת בחינת יחיד, "אנכי מי שאנכי" וכו';

התורה, שהיא אור מקיף, היא אור אחד, למעלה מכל התחלקות; לכן נאמר עליה "אור" בלשון יחיד. הכוונה לסוף המאמר הראשון של וארא, "וארא אל", שבו מוסבר שהתורה היא המשכה מבחינת יחיד, "אנכי מי שאנכי".

ע"ש (וזהו שכתוב) באדרא דנשא¹⁴⁴ דקכ"ט א' חד ארחא דנהיר כו' לתרי"ג ארחין דאורייתא דפליג בזי"א¹⁴⁵ דכתיב ביה כל ארחות כו' ואיתא שם הפי' בספר רוח דוד ובביאור האדרא מהאריז"ל [מהאריז"ל זכרנו לברכה] שבו"א נתגלים התרי"ג מצות עצמם כו'

ראו שם. (וזהו שנכתב באידרא דנשא, קכ"ט ע"א: "חד ארחא דנהיר", דרך אחת המאירה, מתחלקת לתרי"ג דרכי התורה בזי"א, שעליו שעליו נאמר "כל ארחות" וכו'. והפירוש מובא שם בספר רוח דוד ובביאור האידרא של האריז"ל: שבו"א מתגלות תרי"ג המצוות עצמן וכו';

באריכות הוא מצטט את האידרא דנשא, קכ"ט ע"א: "חד ארחא דנהיר", דרך אחת המאירה, מתחלקת לתרי"ג דרכי התורה בזי"א, שעליו נאמר "כל ארחות הוי" (תהילים כ"ה, י'). בספר רוח דוד ובביאור האידרא של האריז"ל מוסבר שבו"א מתגלות תרי"ג המצוות עצמן.

וזהו (וזהו שכתוב) כל ארחות כו' ובא"א כתיב וארח צדיקים כאור נוגה¹⁴⁷ הולך ואור כו' אורח ואור לשון יחיד כי שם נעלמים וכו"א מתגלים ונעשים התרי"ג מצות עכ"ד [עד כאן דבריו].

וזהו שנאמר "כל ארחות" וכו'. ואילו על אריך אנפין נאמר "וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור" וכו': "ארח" ו"אור" בלשון יחיד, כי שם הם נעלמים, וכו"א הם מתגלים ונעשים תרי"ג המצוות. עד כאן לשונו.

על אריך אנפין, לעומת זאת, נאמר: "וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור" (משלי ד', י"ח). "ארח" ו"אור" נאמרים בלשון יחיד, משום ששם המצוות נעלמות וכלולות כאחת, ורק בזי"א הן מתגלות ונעשות תרי"ג מצוות.

ואמנם התורה נמשכה ממו"ס [ממוחא סתימאה] דא"א וזהו ותורה אור לשון יחיד וזהו ענין המבואר במ"א שהתורה היא בחי' רעוא דכל רעוין

ואכן, התורה נמשכת ממוחא סתימאה שבאריך אנפין, וזהו "ותורה אור" בלשון יחיד. וזהו העניין המבואר במקום אחר, שהתורה היא בחינת רעוא דכל רעוין,

התורה נמשכת ממוחא סתימאה שבאריך אנפין, ולכן היא נקראת "אור" בלשון יחיד. זהו ההסבר שהתורה היא "רעוא דכל רעוין", הרצון הפנימי ביותר של ה'.

שהיא ממשכת הנהגת הרצון עליון לתוך הרצון המתפשט בתוך המצות עיין בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ע"ש באריכות וזהו שהמצוה נק' נר והתורה היא האור המאירה את הנר בחי' דעדכ"ר [רעוא דכל רעוין] הוא מקור הרצון שבמצות כו'

שהיא ממשיכה את הנהגת הרצון העליון אל תוך הרצון המתפשט במצוות. ראו את המאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע", שם הדברים מבוארים באריכות. וזהו שהמצווה נקראת נר, והתורה היא האור המאיר את הנר: בחינת רעוא דכל רעוין, שהוא מקור הרצון שבמצוות וכו'.

התורה ממשיכה את הנהגת הרצון העליון אל תוך הרצון המתפשט במצוות, כפי שמוסבר באריכות במאמר "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע". לכן המצווה היא הנר והתורה היא האור המאיר אותו: רעוא דכל רעוין, מקור הרצון שבמצוות.

ועמ"ש ע"פ ויקהל משה שבחי כתר דז"א הנקי רצון הוא הכלי לבחי רצון עליון רעוא דכל רעוין כתר דא"א שהוא בחי האור כו' ע"ש ועמ"ש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] שהתורה נקי משל הקדמוני בחי קדמונו של עולם כו') עולם כו')

וראו מה שנכתב על הפסוק "ויקהל משה": בחינת כתר דז"א, הנקראת רצון, היא הכלי לבחינת הרצון העליון — רעוא דכל רעוין, כתר דאריך אנפין, שהוא בחינת האור וכו'. ראו שם. וראו גם מה שנכתב למעלה, שהתורה נקראת "משל הקדמוני", בחינת קדמונו של עולם וכו'.

כך גם במאמר על "ויקהל משה": כתר דז"א, הנקרא רצון, הוא הכלי לרצון העליון — רעוא דכל רעוין, כתר דאריך אנפין, שהוא האור. הוא מזכיר גם שהתורה נקראת "משל הקדמוני", קדמונו של עולם, כפי שהוסבר בסעיף 3.

והנה עיקר שמירה זו היינו לבחי ההארה הנמשך מהמצוה לנפש האדם כו'. וענין הארה זו שנמשך מן המצוה על הנפש יובן ע"ד מאמרז"ל [מאמרו רבותינו זכרונם לברכה] שבשעת מ"ת [מתן תורה] כפה עליהם הר כגיגית¹⁴⁸ כו'

והנה, עיקר שמירה זו היא בחינת ההארה הנמשכת מן המצוה לנפש האדם וכו'. ואת עניינה של הארה זו, הנמשכת מן המצוה אל הנפש, נוכל להבין על פי מאמר חז"ל שבשעת מתן תורה "כפה עליהם הר כגיגית" וכו',

עיקר השמירה הוא על ההארה שהמצוה ממשיכה לתוך נפש האדם. את ההארה הזאת אפשר להבין מדברי חז"ל שבמעמד הר סיני ה' "כפה עליהם הר כגיגית" (שבת פ"ח ע"א).

ומכאן מודעא רבא לאורייתא וידוע פי' וענין כפה עליהם הר שהוא בחי' וימינו תחבקני¹⁴⁹ דהיינו התגלות אהבה העליונה לישראל כמ"ש אהבתי אתכם אמר¹⁵⁰ ה'.

"ומכאן [נובעת] טענה גדולה נגד התורה". ידוע פירושו ועניינו של "כפה עליהם הר כגיגית": זו בחינת "וימינו תחבקני", כלומר התגלות האהבה העליונה לישראל, כמו שכתוב: "אהבתי אתכם, אמר הוי"ו".

חז"ל מוסיפים שמכאן באה "טענה גדולה נגד התורה", משום שהיא התקבלה בכפייה. כפיית ההר עליהם היא "וימינו תחבקני" (שיר השירים ב, ו): התגלות אהבתו העליונה של ה' לישראל, כמו בפסוק "אהבתי אתכם, אמר הוי"ו" (מלאכי א, ב).

14 וע"י זה ממילא נתעורר האהבה ג"כ בנש"י [בנשמות ישראל] ע"ד כמים הפנים לפנים כן לב האדם¹⁵¹ כו' עד שבאו לכלות הנפש

ובאמצעות זאת התעוררה ממילא גם האהבה בנשמות ישראל, בבחינת "כמים הפנים לפנים כן לב האדם" וכו', עד שהגיעו לכלות הנפש;

בעקבות גילוי האהבה מלמעלה התעוררה מאליה אהבה בנשמות ישראל, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט), עד שנפשותיהם כלו מרוב כמיהה.

וזהו המודעא רבא דהיינו שאתעדל"ת [שאתערותא דלתתא] זו שלהם לא היה בבחירה ורצון כ"א שע"י הגילוי מלמעלה נמשך ממילא בלבם כ"כ [כל כך] כך כו'

וזהו ה"מודעא רבה": ההתעוררות מלמטה שלהם לא נבעה מבחירה ומרצון, אלא הגילוי מלמעלה הוא שהמשיך אותה ממילא בלבם, בעוצמה רבה כל כך וכו'.

זוהי ה"מודעא רבה": ההתעוררות מלמטה שלהם לא נבעה מבחירה חופשית ומרצון, אלא הגילוי מלמעלה הוא שהחדיר אותה ללבם מאליו ובעוצמה עצומה.

וכך מעין זה יובן ג"כ בענין קיום המצות שהם המשכת רצון עליון ממש וה' חסדים וימינו תחבקני התגלות אהבה עליונה כו'

ובאופן דומה אפשר להבין גם את עניין קיום המצוות, שהן המשכה של הרצון העליון עצמו ושל חמשת החסדים, "וימינו תחבקני" — גילוי האהבה העליונה וכו'.

דבר דומה נכון גם לגבי קיום המצוות. הן ממשיכות את הרצון העליון עצמו ואת חמשת החסדים, "וימינו תחבקני" — גילוי של אהבה עליונה.

לכן עי"ז נתעורר ג"כ רצון האדם אליו ית' כמים הפנים כו' וזהו פקדת הארץ ותשוקקה¹⁵² כו' וזהו אשר אנכי מצוך היום על לבבך¹⁵³ כו'

לכן, באמצעות זאת, מתעורר גם רצונו של האדם אליו יתברך, "כמים הפנים" וכו'. וזהו "פקדת הארץ ותשוקקה" וכו', וזהו "אשר אנכי מצוך היום על לבבך" וכו'.

לכן מתעורר בתגובה גם רצונו של האדם עצמו כלפי ה', "כמים הפנים לפנים". זהו "פקדת הארץ ותשוקקה" (תהלים סה, י), וכן "אשר אנכי מצוך היום על לבבך" (דברים ו, ו): הציווי מגיע אל הלב.

ועי"ז אמרו עבירה מכבה מצוה^{154, 155} שע"י [שעל ידי] העבירה שהיא נגד רצון העליון ב"ה נכבה הארה זו שנמשך לו מרצון העליון על נפשו כו'

ועל כך אמרו: "עבירה מכבה מצוה", שכן באמצעות העבירה, שהיא נגד רצונו העליון יתברך, נכבה האור שהמשיך אל נפשו מן הרצון העליון וכו'.

משום כך אמרו חז"ל: "עבירה מכבה מצוה" (סוטה כא ע"א). החטא, שהוא נגד הרצון העליון, מכבה את האור שהמצווה המשיכה מן הרצון העליון אל הנפש.

משא"כ בהמצוה עצמה שהיא רמ"ח אברים דמלכא לא שייך כיבוי ח"ו [חס ושלום] וז"ש [וזהו שכתוב] שחת לו לא בניו מומם¹⁵⁶ וכתרגומו חבילו להון לא ליה.¹⁵⁷

אבל במצווה עצמה, שהיא אחת מרמ"ח איברי המלך, לא שייך כיבוי, חלילה. וזהו שכתוב: "שחת לו לא בניו מומם", וכפי שתרגם אונקלוס: "חבילו להון לא ליה".

את המצווה עצמה, שהיא אחת מרמ"ח איברי המלך, אי אפשר לכבות, חלילה. לכן נאמר: "שחת לו לא בניו מומם" (דברים לב, ה), ואונקלוס מתרגם: "חבילו להון לא ליה" — הם פגעו בעצמם, לא בו.

אמנם אין עבירה מכבה תורה כי התורה היא מבחי' רעוא דכל רעוין כו' שמשם נמשך בחי' נושא עון. אולם "אין עבירה מכבה תורה", שכן התורה היא מבחינת "רעוא דכל רעוין" וכו', וממנה נמשכת בחינת "נושא עון".

אבל "אין עבירה מכבה תורה" (סוטה כא ע"א), מפני שהתורה נמשכת מבחינת רצון כל הרצונות, שממנה נמשכת מידתו של ה' — "נושא עון".

כי הנה ידוע שכדי להיות המחילה וסליחה ע"י תשובה שהיא החזרת הרצון שנסתלק ע"י העבירה

שהרי ידוע שכדי שתהיה מחילה וסליחה באמצעות תשובה, שהיא השבת הרצון שהסתלק בעקבות העבירה,

המחילה והסליחה באות באמצעות תשובה, המשיבה את הרצון האלוקי שהסתלק בעקבות החטא.

הנה הוא ע"י המשכות מבחי' רצון העליון שלמעלה יותר מבחי' הרצון שבמצות והוא בחי' רעדכ"ר [רעוא דכל רעוין] שאין שם לעומת זה¹⁵⁸ כו'

הדבר נעשה באמצעות המשכות מבחינת הרצון העליון, שלמעלה מבחינת הרצון שבמצוות; זו בחינת רצון כל הרצונות, שבה אין "זה לעומת זה" וכו';

תיקון כזה דורש המשכה מבחינת הרצון העליון, שלמעלה מהרצון המלוכש במצוות: רצון כל הרצונות, שבו אין "זה לעומת זה" (קהלת ז, יד), ואין צד מנוגד שהחטא יכול לפגוע בו.

ומשם שרש התורה וכמ"ש ע"פ ואתחנן^{160, 159} שהתורה נמשכה מבחי' שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מדעת שם כי היא מבחי' מקיפים עליונים אשר שם נאמר לא הביט און ביעקב¹⁶¹ כו'.¹⁶²

ומשם שורש התורה. וכפי שנכתב על הפסוק "ואתחנן", התורה נמשכת מבחינה שאליה אתערותא דלתתא אינה מגיעה, שכן היא מבחינת המקיפים העליונים [אורות], שעליהם נאמר: "לא הביט און ביעקב" וכו'.

זהו שורש התורה. כפי שמוסבר על הפסוק "ואתחנן", התורה נמשכת מבחינה שאליה אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע — המקיפים העליונים, שעליהם נאמר: "לא הביט און ביעקב" (במדבר כג, כא).

15 וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו כנגדו דייקא ע"ד ה' צלך**¹⁶³ **שהוא בחי' צל ומקיף מה שאינו יכול להיות מתלבש בכלים כו'. ועמ"ש ע"פ ביום השמע"צ** [השמיני עצרת] **בפי' ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך**.¹⁶⁴

וזהו שאמרו חז"ל: "כל הקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו". דווקא "כנגדו", בדומה ל"הוי' צלך" — בחינה של צל ואור מקיף, שאינו יכול להתלבש בכלים וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ביום השמיני עצרת", בביאור "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך".

חז"ל אומרים שכאשר אדם קורא ולומד תורה, הקדוש ברוך הוא קורא ולומד "כנגדו". "כנגדו" פירושו בדומה ל"הוי' צלך" (תהלים קכא, ה): צל מקיף ואינו נכנס פנימה, וכך גם אור מקיף שאינו יכול להתלבש בכלים. הכוונה לביאור שנאמר על שמיני עצרת לפסוק "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך" (ישעיהו נא, טז).

16 ומ"מ כל האומר אין לי אלא¹⁶⁵ **תורה אפי' [אפילו] תורה אין לו וכמ"ש במ"א**¹⁶⁶ **כו' כי התורה אשר אינה בטהרת הלב נקראת רק תרעא לדרתא**^{167, 168} **כו'**

ובכל זאת, "כל האומר: אין לי אלא תורה — אפילו תורה אין לו", כפי שנכתב במקום אחר וכו'; שכן תורה שאינה נלמדת בטהרת הלב נקראת רק "שער לחצר" וכו'.

תורה לבדה אינה מספיקה: "כל האומר: אין לי אלא תורה — אפילו תורה אין לו" (יבמות קט ע"ב). תורה הנלמדת בלי טהרת הלב היא רק "שער לחצר" (שבת לא ע"ב) — כניסה שאין דבר מאחוריה.

וגם כי בצדקה תכונני¹⁶⁹ **כתיב כו' כי לית ברכתא שריא אלא**¹⁷⁰ **כו' לכך א"א להיות המשכת המקיפים העליונים שע"י דבור התורה**

וכן נאמר: "בצדקה תכונני" וכו', שכן "אין הברכה שורה אלא..." וכו'. לכן אי אפשר שתימשך ההארה של האורות המקיפים העליונים הנמשכים באמצעות דיבור התורה,

גם בכתוב נאמר: "בצדקה תכונני" (ישעיהו נד, יד), ובזוהר נאמר שהברכה שורה רק על דבר שיש בו ממש, ולא במקום ריק. לכן האורות המקיפים העליונים שדברי התורה ממשיכים אינם יכולים להימשך מעצמם.

אלא כשיש מכון להשראה זהו דהיינו בחי' כלי וא"פ [ואור פנימי] שע"י המצות רמ"ח אברים דמלכא כו'
אלא אם יש מקום הראוי להשראה זו — כלומר, בחינת כלי ואור פנימי, הנמשכים באמצעות המצוות, שהן רמ"ח איברי המלך וכו'.

האורות הללו שורים רק במקום שהוכן להם מקום ראוי (מכון), המזכיר את "תכונני": כלי וכו' אור פנימי, הנוצרים באמצעות המצוות, שהן רמ"ח איברי המלך.

ועמ"ש כעין זה סד"ה ועשית בגדי קדש¹⁷¹ בענין ברכת המצות כו' ועמ"ש ר"פ ויקרא¹⁷² ע"פ ויקרא אל משה¹⁷³ כו':

ועיינו במה שנכתב בדרך זו בסוף המאמר הפותח במילים "ועשית בגדי קודש", בעניין ברכת המצות וכו'; וכן במה שנכתב בתחילת פרשת ויקרא, על הפסוק "ויקרא אל משה" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה לסוף המאמר "ועשית בגדי קודש", העוסק בברכות על המצות, ולתחילת פרשת ויקרא, העוסקת בפסוק "ויקרא אל משה".

קטע 8 • 171-21

סיכום

17 קיצור (א) ענין ההתבוננות שהבריאה יש מאין וזהו אחרי הוי"ה הוא ענין ג' פעמים קדוש עד שאח"כ נמשך הוי" צבאות שמהוה צבאי צבאות וכמ"ש מזה בד"ה זאת חנוכת המזבח.

תקציר. (1) ענין ההתבוננות בכך שהבריאה היא יש מאין; וזהו "אחרי הוי"ה". זהו ענין שלוש פעמים "קדוש", עד שלאחר מכן נמשך [השם] הוי" צבאות, המהוה צבאות על גבי צבאות, כפי שנכתב על כך במאמר המתחיל "זאת חנוכת המזבח".

כאן מתחיל תקציר המאמר, סעיף 1. ענינו ההתבוננות בכך שהבריאה היא יש מאין, והיא "אחרי הוי"ה"; זהו ענין אמירת "קדוש" שלוש פעמים, שלאחריה נמשך "הוי" צבאות" — השם המהוה צבאות על גבי צבאות — כפי שמוסבר במאמר "זאת חנוכת המזבח".

והענין דכתיב כי הוא צוה ונבראו¹⁷⁴ וכתוב ברא לנוכח היינו כח הפועל בנפעל¹⁷⁵ כמ"ש בסשיב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"א ופ"ג [ופרק ג'] ועמ"ש מזה בד"ה אני ה' אלקיכם דפי ציצית¹⁷⁶ ובשה"ש [ובשיר השירים] בד"ה מי יתנך¹⁷⁷ כאח לי.¹⁷⁸

והענין הוא שכתוב "כי הוא צוה ונבראו", וכתוב "ברא" בלשון נוכח; כלומר, כוח הפועל נמצא בנפעל, כפי שנכתב בספר של בינונים, חלק ב', פרקים א ו-ג. וראו גם את מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אני ה' אלקיכם" שבפרשת ציצית, ובשיר השירים במאמר המתחיל "מי יתנך כאח ליי".

הנקודה היא שהכתוב אומר הן "כי הוא צוה ונבראו" והן "ברא", פועל בלשון נוכח המרמז על כוח הפועל שנמצא בנפעל (תניא, שער היחוד והאמונה, פרקים א ו-ג). הוא מפנה למאמר "אני ה' אלקיכם" שבפרשת ציצית, וכן למאמר בשיר השירים "מי יתנך כאח ליי".

18 ואעפ"כ [ואף על פי כן] **נקרא יש מאין ממש שלהיות התהוות הגשמיות מן המאמר ואותיות רוחניים המלוכשים בו ה"ז** [הרי זה] **בריאה חדשה מאין ואפס ממש**

ואף על פי כן, הדבר נקרא יש מאין ממש, שכן התהוות הגשמיות מן המאמר ומהאותיות הרוחניות המלוכשות בו היא בריאה חדשה, ממש מאין ואפס,

אף על פי כן, בריאה באמצעות האור הממלא נקראת יש מאין ממש. התהוות הגשמיות ממאמר ומן האותיות הרוחניות המלוכשות בו היא בריאה חדשה לגמרי, יש מאין.

ולא השתלשלות מההעלם אל הגילוי לבד ועמ"ש מזה בד"ה ואתחנן בפ"י המחדש בטובו¹⁷⁹ ומקור להמשכה והתהוות זו

ולא רק השתלשלות מן ההעלם אל הגילוי. וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ואתחנן", בביאור המילים "המחדש בטובו". ומקור המשכה והתהוות זו

אין זו רק השתלשלות מן ההעלם אל הגילוי, כפי שמוסבר במאמר "ואתחנן" על המילים "המחדש בטובו", המחדש את הבריאה בכל יום. החלק הבא מציין את מקורה של התהוות זו.

הוא מהארת הקו המלוכש בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות וע"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בעשרה דברים נברא העולם כחכמה¹⁸⁰ בתבונה ובדעת כו' (פ"ב [פרק ב'] דחגיגה י"ב א'). וע"ז נאמר ברא לשון נוכח. הוא הארת הקו המלוכשת בעשר ספירות דאצילות. ועל כך אמרו חז"ל: "בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, בתבונה ובדעת" וכו' (חגיגה, פרק ב, 12a). ועל כך נאמר "ברא" — לשון נוכח.

מקורה הוא הארת הקו המלוכשת בעשר ספירות דאצילות. על כך אמרו חז"ל: "בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, בתבונה ובדעת"... (חגיגה 12a), ועל כחינה זו משתמש הכתוב במילה "ברא", לשון נוכח.

וזהו ענין קדוש השלישי שהוא"ו דקדוש זהו המשכה מבחי' קדש והוא הארת הקו להיות מקור לבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ואעפ"כ [ואף על פי כן] הוא קדוש ומובדל

וזהו עניינה של ה"קדוש" השלישי: הווי"ו של "קדוש" היא המשכה מבחינת "קודש"; היא הארת הקו, שנעשית מקור לבחינת ממלא כל עלמין, ואף על פי כן היא קדושה ומובדלת,

זהו ה"קדוש" השלישי: הווי"ו, המאריכה את "קדוש" מעבר ל"קודש", מציינת המשכה מבחינת "קודש" — הארת הקו, שנעשית מקור לאור הממלא. ואף על פי כן היא נשארת קדושה ומובדלת.

כי רק הארה דהארה לבד נמשך להיות מלוכש בכלים דע"ס [דעשר ספירות] דבי"ע ועמ"ש מענין וא"ו דקדוש בד"ה צאינה וראינה¹⁸¹ (ב) וכ"ז [וכל זה] הוא נקרא ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

שהרי רק הארת הארתה נמשכת כדי להתלבש בכלים של עשר ספירות דבריא, יצירה ועשיה. וראו מה שנכתב על עניינה של הווי"ו של "קדוש" במאמר המתחיל "צאינה וראינה". (2) וכל זה נקרא ממלא כל עלמין;

היא נשאת מובדלת, משום שרק הארה של הארה נמשכת ומתלבשת בכלים של עשר ספירות דבריא, יצירה ועשיה. הוא מפנה למאמר "צאינה וראינה" על הווי"ו של "קדוש". לאחר מכן מתחיל סעיף 2 של הסיכום: כל זה נקרא האור הממלא.

אבל בחינת סוכ"ע הוא מה שאינו מתלבש כלל אפילו בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות אלא שמהוה ומחיה על ידי בחינת מקיף לבד ע"ד כל אשר חפץ¹⁸² ה' עשה.

אבל בחינת סוכב כל עלמין היא בחינה שאינה מתלבשת כלל, אפילו לא בעשר ספירות דאצילות; אלא היא מהוה ומחיה באמצעות מקיף בלבד, על דרך "כל אשר חפץ ה' עשה",

לעומת זאת, האור הסוכב אינו מתלבש אפילו בעשר ספירות דאצילות; הוא בורא ומחיה באמצעות מקיף בלבד, ככתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה" (תהילים קלה, 6).

וע"ד כי לא מחשבותי מחשבותיכם¹⁸³ בביאור ע"פ יונתי בחגוי. ^{184, 185} ועל זה נאמר כי הוא צוה ונבראו¹⁸⁶ וזהו ענין שהבריא יש מאין ממש.

ועל דרך "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", בביאור על הפסוק "יונתי בחגוי". ועל כך נאמר: "כי הוא צוה ונבראו"; וזהו ענין הבריא יש מאין ממש,

וכך גם "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיהו נה, 8), כפי שמוסבר על הפסוק "יונתי בחגוי הסלע". על בחינה זו נאמר "כי הוא צוה ונבראו", ובה הבריא היא יש מאין ממש.

שמבחינה זו אין שום התלבשות כח הפועל בנפעל וזהו ענין הקדוש השני. שקודם הקדוש השלישי: (ג) והנה בבחי' סוכ"ע יש ג"כ ב' בחינות.

שכן מבחינה זו אין כלל התלבשות של כוח הפועל בנפעל. וזהו עניינו של ה"קדוש" השני, הקודם ל"קדוש" השלישי. (3) והנה, בבחינת סוכב כל עלמין יש גם שתי בחינות.

בבחינה זו אין כלל התלבשות של כוח הפועל במה שנפעל; זהו ה"קדוש" השני, הקודם לשלישי. אחר כך מתחיל סעיף 3 של הסיכום: גם באור הסוכב יש שתי בחינות.

וזהו ענין גאה גאה. ¹⁸⁷ דהיינו ב' הבחי' שבכתר עליון ונקרא בגמרא שני כתרים ¹⁸⁸ א' כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע אשר הבחינה הראשונה לא שייך כלל

וזהו פירוש "גאה גאה": כלומר, שתי הבחינות שבכתר העליון, הנקראות בגמרא "שני כתרים", אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. על הבחינה הראשונה כלל לא שייך לומר שהיא

זהו כפל הלשון "גאה גאה" (שמות טו, א): שתי הבחינות שבכתר העליון, שהגמרא מכנה "שני כתרים" — אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע (שבת פח ע"א). את הבחינה הראשונה אי אפשר לכנות כלל "סובב כל עלמין".

לומר עליה סובב כל עלמין לפי שאינו בגדר עלמין כלל ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ¹⁸⁹ רק שהוא המחבר סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין].

"סובב כל עלמין", משום שהיא אינה בגדר עולמות כלל. ראו גם את מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". אלא שהיא המחברת בין סובב כל עלמין ובין ממלא כל עלמין.

הסיבה לכך היא שהיא אינה בגדר עולמות כלל, כפי שמוסבר גם במאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". תפקידה הוא רק לחבר בין האור הסובב ובין האור הממלא.

19 וגם בחינה זו הוא רק המשכה מאור א"ס ב"ה וזהו ענין הקדוש הראשון. ומלמעלה למטה נק' סוכ"ע בחי' אין לגבי בחי' זו היינו שהוא רק הארה כו' וכ"ש [וכל שכן] בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וזהו ענין שהבריאה היא יש מאין.

גם בחינה זו היא רק המשכה מאור אין סוף, ברוך הוא; וזהו ענינו של ה"קדוש" הראשון. מלמעלה למטה נקרא סובב כל עלמין בחינת "אין" ביחס לבחינה זו, כלומר, הוא רק הארה וכו'; וכל שכן בחינת ממלא כל עלמין. וזהו ענין הבריאה כ"ש מאין.

גם הרמה העליונה הזאת היא רק המשכה מאור אין סוף, והיא ה"קדוש" הראשון. מלמעלה למטה, אפילו האור המקיף הוא "אין" ביחס אליה, שכן הוא רק הארה; וכל שכן האור הממלא. משום כך הבריאה נקראת "יש מאין".

20 וזהו ענין אחרי הוי' אלקיכם תלכו ¹⁹⁰ וענין בורא קדושים ישתבח שמך. ¹⁹¹ וענין א"ת [אל תקרי] שמות אלא שמות. ¹⁹²

וזהו פירוש "אחרי ה' אלקיכם תלכו", ופירוש "בורא קדושים, ישתבח שמך", וכן פירוש "אל תקרי שמות אלא שמות".

הסיכום מחבר את כל הנושאים: כל האמור מסביר את "אחרי ה' אלקיכם תלכו", את הברכה "בורא קדושים, ישתבח שמך" ואת דברי חז"ל "אל תקרי שמות אלא שמות" (Berachos 7b).

אך היינו ע"י כי מנסה כו' לדעת¹⁹³ כו' ע"ד כי ה' אמר לו קלל¹⁹⁴ שע"י שעומד בנסיון שובר הקליפה ואזי דוקא נתגלה הפרי.

אלא שהדבר נעשה באמצעות "כי מנסה" וגו', "לדעת" וגו', בדומה ל"כי ה' אמר לו קלל": כשעומדים בנסיון שוברים את הקליפה, ורק אז מתגלה הפרי.

אך ההליכה הזאת נעשית באמצעות "כי ה' מנסה אתכם לדעת": בדומה ל"כי ה' אמר לו קלל", מי שעומד בנסיון שובר את הקליפה, ורק אז מתגלה הפרי.

ומבואר במ"א איך קליפה קדמה לפרי. דהיינו שהאור והחיות המלוכש בתוכם בבחינת הסתר משבה"כ [משבירת הכלים] נפל שמה ממדרגות עליונות וגבוהות מאד.

ומבואר במקום אחר כיצד "קליפה קדמה לפרי": האור והחיות המלוכשים בתוכם בהסתר נפלו לשם משבירת הכלים, ממדרגות עליונות ונעלות ביותר.

במקום אחר מבואר כיצד "הקליפה קדמה לפרי": האור והחיות המוסתרים בתוך הקליפות נפלו לשם שבירת הכלים, ממדרגות גבוהות ביותר.

לכן דוקא ע"י שבירת הקליפה מתגלה בחי' הדעת וזהו ענין מי יתן טהור מטמא.¹⁹⁵ ועמ"ש בד"ה בשלח פרעה¹⁹⁶ את העם:¹⁹⁷

לכן דווקא באמצעות שבירת הקליפה מתגלה בחינת הדעת. וזהו פירוש "מי יתן טהור מטמא". ועיינו במה שכתוב במאמר הפותח "בשלח פרעה את העם".

לכן דווקא שבירת הקליפה היא שמגלה את הדעת. זהו "מי יתן טהור מטמא" (Job 14:4); הכוונה למאמר "בשלח פרעה את העם".

21 (ד) תלכו היינו ב' בחינות אהבה עמ"ש בד"ה להבין קישור וחבור הזכרת ברית ותורה בברכת הארץ.

(4) "תלכו" פירושו שתי בחינות של אהבה; ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "להבין קישור וחבור הזכרת ברית ותורה בברכת הארץ".

חלק 4 של הסיכום: "תלכו" פירושו שתי בחינות של אהבה. הכוונה למאמר המסביר מדוע הברית והתורה נזכרות יחד בברכת הארץ שבברכת המזון.

ואח"כ ואותו תיראו יראה פנימית יראו את¹⁹⁸ ה' ועמ"ש סד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה. גם פ"י ואותו לשון אות ורושם.

ואחר כך, "ואותו תיראו" — יראה פנימית, "יראו את הוי"; וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה". כמו כן, "ואותו" קשור למילה "אות" — סימן ורושם.

אחר כך, "ואותו תיראו" היא יראה פנימית, "יראו את הוי" (תהלים לד, י), כפי שמוסבר בסוף המאמר "בשעה שהקדימו ישראל נעשה". נוסף על כך, "ואותו" קשור למילה "אות", כלומר סימן ורושם.

ועמ"ש סד"ה ואתה מרבבות קדש^{199, 200} בפ"י מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] אות הוא בצבא שלו: (ה) ²⁰¹ ואת מצותיו תשמרו המצות נקראו רמ"ח אברים שהם המשכת אורות בכלים עמ"ש בד"ה אלה פקודי המשכן.^{202, 203}

וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ואתה מרבבות קודש", בביאור מאמר חז"ל "אות הוא בצבא שלו". (5) "ואת מצותיו תשמרו": המצוות נקראות רמ"ח איברים, מפני שהן המשכת אורות לתוך כלים; ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "אלה פקודי המשכן".

הכוונה לסוף המאמר "ואתה מרבבות קודש", המבאר את דברי חז"ל "אות הוא בצבא שלו". חלק 5 של הסיכום: ב"ואת מצותיו תשמרו", המצוות נקראות רמ"ח איברים, והן המשכת אורות לתוך כלים, כפי שמוסבר במאמר "אלה פקודי המשכן".

ומשם ע"י הפגם נמשך יניקה לחיצונים ע"ד שופך דם האדם באדם²⁰⁴ ועמ"ש מזה בביאור ע"פ בשעה שהקדימו הנ"ל.

ומשם, בעקבות פגם, נמשכת יניקה לכוחות החיצוניים, על דרך "שופך דם האדם באדם". וראו מה שנכתב על כך בביאור ל"בשעה שהקדימו" הנזכר לעיל.

בעקבות פגם נמשכת משם יניקה לכוחות החיצוניים, בדומה ל"שופך דם האדם באדם" (בראשית ט, ו). הכוונה לביאור על "בשעה שהקדימו" הנזכר לעיל.

והיינו מבחי' נר"נ [נפש רוח נשמה] המלוכש בכלים. ולכן צ"ל ואת מצותיו תשמרו והיינו ע"י המקיפים חיה יחידה

כלומר, מבחינת נפש, רוח ונשמה המלוכשות בכלים. לכן צריך להיות "ואת מצותיו תשמרו", והדבר נעשה באמצעות המקיפים חיה יחידה;

הדבר נוגע לנפש, רוח ונשמה המלוכשות בכלים. לכן נדרשת "ואת מצותיו תשמרו", באמצעות הבחינות המקיפות חיה יחידה.

וזהו ע"י ובקולו תשמעו היא התורה שכל העוסק בתורת עולה²⁰⁵ כאלו הקריב עולה אף בזה"ז [בזמן הזה] כי היא למעלה מבחינת אורות שבכלים.

וזה נעשה באמצעות "ובקולו תשמעו", שהיא התורה: "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", גם בזמן הזה; שכן התורה היא למעלה מבחינת האורות שבכלים.

השמירה נעשית באמצעות "ובקולו תשמעו" — התורה. לכן "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" (מנחות ק"א), גם בזמן הזה, מפני שהתורה למעלה מבחינת האורות שבכלים.

(ועמ"ש בד"ה וזאת המצוה כו' לשמור את כל חקותיו כו' ושמרת לעשות כו' ע"ש) ועיקר השמירה צ"ל לבחינת נר מצוה

(וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "וזאת המצוה" וכו', על "לשמור את כל חקותיו" וכו' ו"ושמרת לעשות" וכו'; עיינו שם.) עיקר השמירה צריך להיות לבחינת "נר מצוה",

בסוגריים מובאת הפניה למאמר "וזאת המצוה", העוסק ב"לשמור את כל חקותיו" וב"ושמרת לעשות". עיקר השמירה צריך להיות לבחינת "נר מצוה".

היינו לבחינת ההארה הנמשך מהמצוה בנר"נ [בנפש רוח נשמה] של האדם ועיין בזה"ג [בזהר חלק ג] נשא (קכ"ט ב') ע"פ שומר ישראל.^{206, 207} ובפ' האזינו (דף רכ"ט א'):

כלומר, להארה הנמשכת מן המצווה אל הנפש, הרוח והנשמה של האדם. ועיינו בזה"ג חלק ג, נשא (קכ"ט ע"ב), על הפסוק "שומר ישראל", ובפרשת האזינו (דף רכ"ט ע"א).

כלומר, השמירה היא על ההארה שהמצווה ממשיכה אל הנפש, הרוח והנשמה של האדם. הכוונה לזה"ג על נשא (חלק ג, דף קכ"ט ע"ב), בעניין "שומר ישראל", וכן לקטע בפרשת האזינו.

קטע 9 • 22-25

"ואותו תעבדו": שינוי טבעו של האדם

22 ו ואפ"ל [ואפשר לומר] עוד בענין ואותו תעבדו ע"ד מ"ש ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין²⁰⁸ עובד אלקים לאשר לא עבדו.^{209, 210}

(6) אפשר לומר עוד בעניין "ואותו תעבדו", על דרך הכתוב: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו".

הסעיף השישי עובר לדון ב"ואותו תעבדו", באמצעות הפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג, יח).

(במלאכי סי' ג' י"ח) ואמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] (פרק קמא דחגיגה דף ט' ע"ב)²¹¹ עובד ואשר לא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו

(מלאכי, פרק ג, [פסוק יח.]) וחכמינו ז"ל אמרו (תחילת מסכת חגיגה, דף ט ע"ב): "עובדו ו"אשר לא עבדו" שניהם צדיקים גמורים, אך אין להשוות בין השונה את פרקו

חכמינו ז"ל מסבירים (חגיגה ט ע"ב) ש"עובדו" ו"אשר לא עבדו" שניהם צדיקים גמורים. ההבדל ביניהם הוא במספר הפעמים שאדם חוזר על לימודו.

מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד. ועיין מזה בס"ב [בספר של בינונים] פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו].
עכ"פ [על כל פנים] דבחינת עובד אלקים הוא למעלה מבחינת צדיק גמור.

מאה פעמים לבין השונה את פרקו מאה ואחת פעמים. ועיינו בעניין זה בספר של בינונים, פרק טו. מכל מקום,
בחינת "עובד אלקים" היא למעלה מבחינת צדיק גמור.

אי אפשר להשוות בין מי שחוזר על פרקו מאה פעמים לבין מי שחוזר עליו מאה ואחת פעמים, כפי שנידון גם בתניא, פרק טו. נמצא אפוא
שמדרגת "עובד אלקים" גבוהה ממדרגתו של צדיק גמור.

23 וזהו שאחר ד' מדרגות. תלכו. תיראו. תשמורו. תשמעו. שזהו ודאי בחינת צדיק גמור. נאמר אח"כ
ואותו תעבודו שזהו בחי' שלמעלה במדרגה יותר. והיינו על ידי שמהפך טבעו מלשון עורות עבודים.
וזהו שאחרי ארבע המדרגות — "תלכו", "תיראו", "תשמרו", "תשמעו" — שהן בוודאי מדרגות של צדיק גמור,
נאמר לאחר מכן: "ואותו תעבודו", שהיא מדרגה גבוהה יותר. הדבר נעשה על ידי הפיכת טבעו, מלשון "עורות
עבודים".

אחרי ארבע המדרגות — "תלכו, תיראו, תשמרו, תשמעו" — המתארות בוודאי אדם צדיק גמור, הפסוק מוסיף "ואותו תעבודו", מדרגה
גבוהה יותר. עבודה פירושה הפיכת טבעו של האדם, בדומה לעורות ש"עובדו" — עורות שעברו עיבוד עד שטבעם השתנה.

ועיין מ"ש בביאור על פסוק מים רבים כפי תולדות שעל זה שאל רבי חנינא בן תרדיון מה אני לחיי
העולם הבא דהיה מסתפק שמא טבעו שלו גורם שקידתו בתורה אף במס"נ [במסירות נפש] כו'
ועיינו במה שנכתב בביאור על הפסוק "מים רבים" בפרשת תולדות, שבעניין זה שאל רבי חנינא בן תרדיון: "מה אני
לחיי העולם הבא?", משום שהסתפק שמא טבעו הוא שגרם לו להתמיד בתורה, אף במסירות נפש וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על "מים רבים" בפרשת תולדות: משום כך שאל רבי חנינא בן תרדיון: "מה יהיה עליי בעולם הבא?" (עבודה
זרה יח, א). הוא תהה שמא ההתמדה שלו בתורה, אפילו במסירות נפש, נבעה מטבעו.

ואם כן עדיין מסופק אם שינה טבעו לגמרי להיות בבחינת עובד אלקים דשמא הוא עדיין בחינת אשר
לא עבדו אף שהיה צדיק גמור.²¹²

ואם כן, עדיין היה מסופק אם שינה את טבעו לגמרי ונעשה בבחינת "עובד אלקים", שמא עדיין היה בבחינת "אשר
לא עבדו", אף שהיה צדיק גמור.

אם כך, לא יכול היה להיות בטוח ששינה את טבעו לגמרי ונעשה "עובד אלקים"; אולי עדיין היה בבחינת "אשר לא עבדו", אף שהיה צדיק
גמור.

24 והנה אלקים גימטריא הטבע^{213, 214} היינו כי שמש ומגן²¹⁵ הוי"ה אלקים ששם אלקים הוא מגן ונרתק המסתיר על גילוי שם הוי' ומזה נמשך מה שעולם כמנהגו נוהג²¹⁶ שבחיי זו נקרא הטבע.

והנה, הגימטריה של אלקים היא הטבע. כלומר, "כי שמש ומגן הוי' אלקים": שם אלקים הוא מגן ונרתק המסתיר את גילוי שם הוי'; ומכאן נובע ש"עולם כמנהגו נוהג", ובחינה זו נקראת טבע.

הגימטריה של שם אלקים היא "הטבע" — 86. בפסוק "כי שמש ומגן הוי' אלקים" (תהילים פד, יב), אלקים הוא המגן והנרתק המסתיר את אור הוי', כפי שנרתק מסתיר את השמש; מכאן נובע ש"עולם כמנהגו נוהג", ודבר זה נקרא טבע.

אף שהוא באמת הכל משם הוי' המחפש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית^{217, 218} רק שנמשך ע"י מגן ונרתק המכסה ומסתיר עיני מענין הטבע בשו"ת [בשאלות ותשובות] ח"צ [חכם צבי] סי' י"ח²¹⁹ קרוב למ"ש.

אף שבאמת הכול הוא משם הוי', "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", אלא שהשפע נמשך באמצעות מגן ונרתק המכסים ומסתירים. ועיינו בענין הטבע בשו"ת חכם צבי, סימן י"ח, קרוב למה שכתוב כאן.

באמת הכול מגיע משם הוי', "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"; אלא שהשפע מגיע באמצעות מגן ונרתק המכסים ומסתירים. הכוונה לשו"ת חכם צבי, סימן י"ח, שבו, כפי שמוכח בהערת קה"ת, נאמר ש"טבע" הוא מונח שטבעו חכמי הדורות האחרונים, שהרי הכול הוא מה'.

לכן ע"י שהאדם הוא עוסק בעבודת הש"י [השם יתברך] יותר מטבעו ומשנה טבעו נקרא עובד אלקים היינו שלא יהיה הסתר הנרתק

לכן, כאשר אדם עוסק בעבודת ה' מעבר לטבעו ומשנה את טבעו, הוא נקרא "עובד אלקים" — כלומר, עבודתו מביאה לכך שהנרתק שוב אינו מסתיר.

כאשר אדם עובד את ה' מעבר לטבעו ומשנה את טבעו, הוא נקרא "עובד אלקים": באמצעות עבודתו הנרתק של הטבע שוב אינו מסתיר.

לכן עי"ז זוכה למ"ש אח"כ וזרח לך יראי שמי²²⁰ שמש צדקה ומרפא²²¹ שהוא ענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] הקב"ה מוציא חמה מנרתקה²²² (בפ"ק [בפרק קמא] דע"ז דף ד' ע"א).²²³

ולכן, בזכות זאת הוא זוכה למה שכתוב לאחר מכן: "וזרח לך יראי שמי שמש צדקה ומרפא"; זהו ענין מאמר חז"ל: "הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (בפרק הראשון של עבודה זרה, דף ד ע"א).

בזכות זאת הוא זוכה למה שנאמר בהמשך הפסוק: "אבל לך יראי שמי יזרח שמש צדקה ומרפא" (מלאכי ג, כ). זהו מאמר חז"ל: "הקב"ה מוציא חמה מנרתקה", שעל פי הערת קה"ת מקומו בעבודה זרה ג ע"ב; שם נאמר שהצדיקים מתרפאים לאורה.

ועיין מזה ברכות ויצא²²⁴ פע"ח ובפי' בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו]²²⁵ משפטים פל"א (דקמ"ט ע"א). ובזח"א [ובזהר חלק א] מקץ (דרי"ג ע"ב) ובפרשה אמרו (דפי"ח ע"א).

ועיינו בעניין זה במדרש רבה, ויצא, פרשה ע"ח; בפרשת בא, פרשה ט"ו; ובמשפטים, פרשה ל"א (דף קמ"ט ע"א). וכן בזהר, חלק א, מקץ (דף ר"ג ע"ב), ובפרשת אמור (דף פ"ח ע"א).

הוא מביא מקורות נוספים לעניין זה: מדרש רבה (בראשית, פרשה ע"ח; שמות, פרשות ט"ו ול"א), וזהוהר על מקץ (חלק א, דף ר"ג ע"ב) ועל אמור (חלק ג, דף פ"ח ע"א).

וזהו ענין אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים כו' וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] שע"י זו האחד היתירה על מאה מהפך טבעו והרגלו²²⁶ כו'.

וזהו ענין "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים" וכו'; וכמו שכתוב בספר של בינונים, שעל ידי הפעם האחת הנוספת מעבר למאה הוא משנה את טבעו והרגלו וכו'.

זהו ענין "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים". בתניא מבואר שהפעם האחת הנוספת מעבר למאה היא שמשנה את טבעו והרגלו של האדם.

ועיין במהרש"א [במהרש"א] בח"א [בחידושי אגדות] שם שפי' דמספר מאה זהו מגיע עד נר"נ [נפש רוח נשמה] שהם בסוד יחידות עשירות מאות וזהו ענין מאה ברכות.

ועיינו במהרש"א בחידושי אגדות שם, שמפרש שמספר מאה מגיע עד נר"נ, שהם כנגד יחידות, עשרות ומאות; וזהו ענין מאה ברכות.

המהרש"א, בפירושו לאגדה שם, מסביר שמספר מאה מגיע עד נר"נ, שהם כנגד יחידות, עשרות ומאות. זהו ענין מאה הברכות הנאמרות בכל יום.

אבל השונה פעם אחת יותר מזה הוא חלק אלוה ממעל²²⁷ כו' ע"ש. ובשל"ה [ובשני לוחות הברית]²²⁸ במסכת שבועות שלו (דקפ"ב ע"א) כ' [כתב]

אבל מי ששונה פעם אחת נוספת מעבר לכך הוא "חלק אלוה ממעל" וכו'; עיינו שם. ובשל"ה, במסכת שבועות שלו (דף קפ"ב ע"א), כתב

מי ששונה פעם אחת נוספת מעבר לכך מגיע לשורש הנשמה, שהיא "חלק אלוה ממעל" (איוב לא, ב). השל"ה, בחלק מספרו הנקרא מסכת שבועות (דף קפ"ב ע"א), מציין ענין דומה בקשר למאה ואחת.

כי החכמה מאין תמצא²²⁹ מאין הוא מספר מאה ואחד כו'. והנה פי' מאין²³⁰ ידוע שהוא בחינה שלמעלה מהחכמה.

ש"ב [ב] "וחכמה מאין תימצא" — מאין הוא המספר מאה ואחד וכו'. והנה, פירוש מאין ידוע: זוהי הבחינה שלמעלה מחכמה.

הוא כותב שבפסוק "וחכמה מאין תימצא" (איוב כח, יב), ערכה המספרי של המילה "מאין" הוא מאה ואחד. כידוע, "אין" היא הבחינה שלמעלה מחכמה.

וזהו הנמשך ע"י שעובד אלקים ומשנה טבעו שהוא ביטול היש ומשנה מבחינת יש לאין ועי"ז ממשיך מבחי"י אין תמצא.

וזהו מה שנמשך על ידי עבודת אלקים ושינוי הטבע — ביטול היש, והמעבר מבחינת יש לבחינת אין. ועל ידי כך ממשיך מן הבחינה של "מאין תימצא".

זהו מה שאדם ממשיך על ידי עבודת אלקים ושינוי טבעו: ביטול היש, המעבר מ"יש" ל"אין". על ידי כך הוא ממשיך מן הבחינה של "מאין תימצא".

והנה ארז"פ [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] פ"ק [פרק קמא] דקדושין²³¹ (ד"ל ע"ב) ע"פ ושמתם סם תם נמשלה התורה לסם חיים.²³² ועזח"ג [ועיין זהר חלק ג'] ר"פ חקת (דקע"ט סע"ב [סוף עמוד ב]) מענין סמא דחיי.^{233, 234}

והנה אמרו חז"ל בפרק הראשון של קידושין (דף ל ע"ב), על הפסוק "ושמתם": "סם תם" — התורה נמשלה לסם חיים. וראו גם בזהר חלק ג, תחילת פרשת חוקת (דף קעט, סוף ע"ב), בענין "סמא דחיי".

חז"ל (קידושין ל ע"ב) דורשים את המילה "ושמתם" כ"סם תם", כלומר סם שלם: התורה נמשלה לסם חיים. אדמו"ר הזקן מצטט גם את הזהר בתחילת פרשת חוקת (חלק ג, דף קעט ע"ב), על "סמא דחיי", סם החיים.

וה"ע [וזהו ענין] רפואה כמ"ש ולכל בשרו מרפא.²³⁵ והנה בזח" ב תרומה (קכ"ז ע"ב) סמ"ך מ"ם כו' רזא דאינון מאה ברכאן²³⁶ כו'

וזהו ענין הרפואה, ככתוב: "ומרפא לכל בשרו". והנה, בזהר חלק ב, תרומה (קכז ע"ב): "סמ"ך מ"ם וכו', "רזא דאינון מאה ברכאן" וכו';

סם מביא רפואה, ככתוב: "ומרפא לכל בשרו" (משלי ד, כב). בזהר על פרשת תרומה (חלק ב, דף קכז ע"ב) נאמר על האותיות סמ"ך ומ"ם שהן "רזא דאינון מאה ברכאן", סוד מאה הברכות: סמ"ך (60) ומ"ם (40) עולות יחד למאה.

ובמק"מ [ובמקדש מלך] ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם דכח"י מ"ם זהו תבונה ובחינת סמ"ך זהו בינה עילאה²³⁷ המקבלת מששה ספירות ראשונות דחכמה כו' והוא כ' בחינות דעולם הנשמות דהיינו ג"ע [גן עדן] ועולם התחייה.

ובמקדש מלך וברמ"ז שם מבואר שבחינת מ"ם היא תבונה, ובחינת סמ"ך היא בינה עילאה, המקבלת משש הספירות הראשונות של חכמה וכו'. אלו הן שתי הבחינות של עולם הנשמות, כלומר גן עדן ועולם התחייה.

המקדש מלך והרמ"ז שם מסבירים שמ"ם היא תבונה, וסמ"ך היא בינה עילאה, המקבלת משש הספירות הראשונות של חכמה. אלו הן שתי הבחינות של עולם הנשמות: גן עדן ועולם התחייה.

ואפ"ל [ואפשר לומר] שזהו ענין מ"ס [מוחא סתימאה] וסמ"ך שבלולות בנס היו עומדים כו' וזהו ענין סם חיים בחי' הנ"ל דמאה ברכות שהם סמ"ך ומ"ס כו'

ואפשר לומר שזהו ענין מ"ס סתומה וסמ"ך שבלוחות, ש"בנס היו עומדין וכו'. וזהו ענין "סם חיים": הבחינה שנזכרה לעיל, מאה הברכות, שהן סמ"ך ומ"ס וכו'.

הוא מציע שזהו פירוש המ"ס הסתומה והסמ"ך שבלוחות, ש"בנס היו עומדין" (שבת קד ע"א). וזהו "סם חיים": מאה הברכות, שסמ"ך ומ"ס מרכיבות את המילה "סם".

ומבואר במ"א ע"פ מאמר הזח"א [הזהר חלק א] פ' חיי (קכ"ג²³⁸ א') בענין חיי שרה מאה שנה^{239, 240} ששרש מאה ברכות הוא המשכות מבחי' א"א דהיינו מבחי' סוכ"ע.

ומבואר במקום אחר, על מאמר הזוהר חלק א, פרשת חיי שרה (קכג ע"א), בענין "ויהיו חיי שרה מאה שנה", ששורש מאה הברכות הוא המשכות מבחינת אריך אנפין, כלומר מבחינת סוכב כל עלמין.

במקום אחר מבואר, על דברי הזוהר בענין "ויהיו חיי שרה מאה שנה" (חלק א, דף קכג ע"א), ששורש מאה הברכות הוא המשכה מאריך אנפין, האור המקיף את כל העולמות.

אך ע"י שעובד אלקים ומשנה טבעו להיות שונה פרקו מאה פעמים ואחד ממשיך עוד מבחי' שלמעלה מבחי' סוכ"ע שהוא בחי' חד ולא בחושבן^{241, 242} כו' וכנ"ל בענין הקדוש הראשון ועמ"ש ע"פ ואתה מרכבות קדש.^{243, 244}

אבל על ידי עבודת אלקים ושינוי טבעו, כך שהוא חוזר על פרקו מאה פעמים ואחת, הוא ממשיך עוד מן הבחינה שלמעלה מבחינת סוכב כל עלמין — בחינת "חד ולא בחושבן" וכו', כנזכר לעיל בענין הקדוש הראשון. וראו מה שכתוב על הפסוק "ואתה מרכבות קדש".

אבל מי שעובד את אלקים ומשנה את טבעו, וחוזר על פרקו מאה פעמים ואחת, ממשיך עוד מן הבחינה שלמעלה מן האור המקיף את כל העולמות — "חד ולא בחושבן", הבחינה של הקדוש הראשון. כוונתו למאמר "ואתה מרכבות קדש".

25 ואפשר שזהו פ" סם חיים. וזהו ואותו תעבודו פ" ואותו ע"ד אות היא ברכבה שלו²⁴⁵ שהוא בחי' חד ולא בחושבן.²⁴⁶

ואולי זהו פירוש "סם חיים". וזהו "ואותו תעבודו": פירוש "אותו" הוא על דרך "אות הוא ברכבה שלו", שהיא בחינת "אחד ולא בחשבון".

אולי זהו פירוש "סם חיים". וזהו "ואותו תעבודו": "אותו" הוא על דרך דברי חז"ל, "אות הוא ברכבה שלו" (חגיגה טז ע"א), בחינת "אחד ולא בחשבון".

והיינו על ידי תעבודו בבחי' עובד אלקים. ועמ"ש בפ' ויצא בד"ה ושכתי בשלום²⁴⁷ כו' והיה הוי"ה לי לאלקים.

וזה נעשה על ידי "תעבודו", בבחינת "עובד אלקים". וראו מה שכתוב בפרשת ויצא, במאמר המתחיל "ושכתי בשלום" וכו': "והיה הוי"ה לי לאלקים".

לבחינה זו מגיעים באמצעות "תעבודו", בבחינת "עובד אלקים". הכוונה למאמר שלו בפרשת ויצא, "ושכתי בשלום... והיה הוי"ה לי לאלקים" (בראשית כח, כא).

קטע 10 • 26-29

השם, המדרגה החמישית וקריאת שמע

26 ועפ"י [ועל פי זה] י"ל [יש לומר] שזהו ההפרש בין בחי' ואותו תעבודו לבחי' ד' מדרגות הראשונות כי ד' בחי' תלכו תיראו תשמרו תשמעו י"ל [יש לומר] שהן נגד ד' אותיות הוי"ה. כי תלכו תיראו זהו רצוא ושוב שהוא בחי' י"ה שהן אהוי"ר [אהבה ויראה].

ועל פי זה אפשר לומר שזהו ההבדל בין הבחינה של "ואותו תעבודו" לבין ארבע הבחינות הראשונות: ארבע הבחינות "תלכו", "תיראו", "תשמרו" ו"תשמעו" מקבילות לארבע אותיות הוי". "תלכו" ו"תיראו" הן רצוא ושוב, בחינת י"ה, שהן אהבה ויראה.

כך מתבאר ההבדל בין "ואותו תעבודו" לבין ארבע הבחינות הראשונות: "תלכו", "תיראו", "תשמרו", "תשמעו" מקבילות לארבע אותיות שם הוי". "תלכו" ו"תיראו" הן רצוא ושוב — האותיות י' וה', שהן אהבה ויראה.

27 ואח"כ תשמרו תשמעו תורה ומצות זהו ענין ו"ה וכמ"ש ע"פ וכל בניך למודי הוי"ה²⁴⁸ וזהו בבחי' ואחר כך, "תשמרו" [ו] "תשמעו" — תורה ומצות — הם עניינה של ו"ה, כפי שנכתב על הפסוק "וכל בניך לימודי הוי". וזהו בבחינת

לאחר מכן, "תשמרו" ו"תשמעו" — מצוות ותורה — מקבילים לאותיות ו' וה' של השם, כפי שמוסבר על הפסוק "וכל בניך לימודי הוי" (ישעיהו נד, יג). ארבע המדרגות הללו שייכות יחד לצדיק הגמור שעליו נאמר הפסוק במלאכי.

ומדרגת ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע²⁴⁹ שעל זה נאמר וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה²⁵⁰ כו' גילוי שמש הוי". שלא יהיה מסתיר הנרתק ומגן כו'.

ומדרגת "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע", שעליה נאמר "וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה" וגו' — גילוי "שמש" הוי", כך שהנרתק והמגן לא יסתירו וגו'.

זוהי מדרגת "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע" (מלאכי ג, יח), ובהמשך נאמר: "וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה" (מלאכי ג, כ). ה"שמש" של הוי' מתגלה, והנרתק והמגן של אלקים שוב אינם מסתירים אותה.

אך בחי' ואותו תעבודו שזהו למעלה מבחי' צדיק כנ"ל זהו כענין עד יעבור עמך²⁵¹ הוי' למעלה מבחי' שם הוי' ואפשר שע"ז רומז קוצו של יו"ד דשם הוי' וע"ש בד"ה ולא אבה²⁵² כפי' כי תצא.

אבל בחינת "ואותו תעבודו", שהיא למעלה מבחינת צדיק, כנוכר לעיל, דומה לענין "עד יעבור עמך הוי'" — למעלה מבחינת שם הוי'. ואפשר שרמז לכך הוא קוצו של יו"ד שבשם הוי'. ועיין שם, בדרוש המתחיל "ולא אבה", בפרשת כי תצא,

אבל "ואותו תעבודו", שהיא למעלה ממדרגת צדיק, דומה ל"עד יעבור עמך הוי'" (שמות טו, טז), הנדרש כמעבר אל מעבר למדרגת שם הוי'. ייתכן שרמז לכך נמצא בקוצו של יו"ד שבשם; כאן הוא מפנה לדרוש "ולא אבה" בפרשת כי תצא.

וסד"ה קדש ישראל^{253, 254} בענין ד' הידות כו' והחמישית כו'. וזהו הבחי' החמישית ואותו תעבודו ועי"ז ובו תדבקון כו'

ובסוף הדרוש המתחיל "קדש ישראל", בענין ארבע הידות וגוי' והחמישית וגוי'. וזוהי המדרגה החמישית, "ואותו תעבודו", ועל ידי כך "ובו תדבקון" וגוי'.

הוא מפנה גם לסוף הדרוש "קדש ישראל", העוסק בארבע הידות ובחמישית. וזוהי המדרגה החמישית, "ואותו תעבודו", ועל ידה מגיעים ל"ובו תדבקון".

והוא בחי' פנימית הכתר ע"ד שפי' בזח"ג [בזהר חלק ג] פ' אחרי (דס"ו ע"ב)²⁵⁵ בענין כי נשבעתי^{256, 257, 258} ובפ' נשא (דק"ל ע"א)

וזוהי בחינת פנימיות כתר, בדומה למבואר בזוהר חלק ג, פרשת אחרי, דף סו ע"ב, בענין "כי נשבעתי", ובפרשת נשא, דף קל ע"א.

המדרגה החמישית היא פנימיות כתר, כפי שמבאר הזוהר על "כי נשבעתי" (בראשית כב, טז), בפרשת אחרי (חלק ג, דף סו ע"ב) ובאידרא שבפרשת נשא (דף קל ע"א).

ועי' בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ג [פרק ג'] שיש ה' בחי' נרנח"י [נפש רוח נשמה חיה יחידה] ובתוך הבחינה החמישית שהוא יחידה מלוכש הבחי' תחתונה דאור א"ס²⁵⁹ כו' וזהו ענין הב' כתרים כו'

ועיין בעץ חיים, שער מא, פרק ג, שיש חמש בחינות: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה; ובתוך הבחינה החמישית, שהיא יחידה, מלוכשת הבחינה התחתונה של אור אין סוף וגוי'. וזהו ענין שני הכתרים וגוי',

עץ חיים מלמד שבנשמה יש חמש מדרגות: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה; ובתוך המדרגה החמישית, יחידה, מלוכשת הבחינה התחתונה של אור אין סוף. הדבר מקביל לשני הכתרים, שתי מדרגות כתר, שתוארו לעיל.

כנייל ועייז והיה הוי לי לאלקים²⁶⁰ שמה שעתה הוא שם הוי יהיה בחינת אלקים לגבי גילוי זה והיינו עיי שהוא בבחי עבד עובד אלקים

כנזכר לעיל, ועל ידי כך "והיה הוי לי לאלקים": מה שעכשיו הוא שם הוי יהיה בבחינת אלקים ביחס לגילוי הזה. והיינו מפני שהוא בבחינת עבד, עובד אלקים;

כך מתקיים "והיה הוי לי לאלקים" (בראשית כח, כא): מה שכעת הוא שם הוי יהיה כמו אלקים, כיסוי בלבד, ביחס לגילוי הזה. הדבר בא על ידי היות האדם עבד, "עובד אלקים".

והיינו שעבודתו הוא שיהיה בחי והיה הוי לי לאלקים כו' ואפ"ל [ואפשר לומר] שזהו פיי המדרש תלים שהביא הבחיי פ' בשלח ע"פ עזי וזמרת²⁶¹ יה

כלומר, עבודתו היא שתהיה בחינת "והיה הוי לי לאלקים" וגוי. ואפשר לומר שזהו פירוש מדרש תהלים שהביא רבנו בחיי בפרשת בשלח על הפסוק "עזי וזמרת יה":

עבודתו היא להביא לידי "והיה הוי לי לאלקים". אדמו"ר הזקן מציע שזהו פירוש מדרש תהלים שמביא רבנו בחיי בפרשת בשלח על הפסוק "עזי וזמרת יה" (שמות טו, ב).

אבל לעוה"ב [לעולם הבא] בשש אותיות שנאמר כי ביה²⁶² הוי צור עולמים²⁶³ כו' (ועייין זח"ב [זהר חלק ב'] תרומה קס"ה ב')

"אבל לעולם הבא, בשש אותיות, כמו שנאמר: כי ביה הוי צור עולמים" וכו' (וראו זוהר, חלק ב, תרומה, קס"ה ע"ב).

המדרש אומר שבעולם הבא ישבחו את ה' בשש אותיות, כפי שנאמר: "כי ביה הוי צור עולמים" (ישעיהו כ"ו, ד'): ביה יש שתי אותיות, ובהי ארבע. הוא מפנה לזוהר על פרשת תרומה (חלק ב, דף קס"ה ע"ב).

והיינו עיי ששה מדרגות שפרט כאן תלכו תיראו תשמרו תשמעו תעבדו תדבקו והש"ך [והשפתי כהן] כאן פיי ששה דברים שבפסוק זה תלכו עד תדבקו הם כנגד ששה תיבות שבפסוק שמע ישראל.^{264, 265}

וזהו באמצעות שש המדרגות המנויות כאן: "תלכו", "תיראו", "תשמרו", "תשמעו", "תעבדו", "תדבקו". והש"ך (שפתי כהן) מסביר כאן שששת הדברים שבפסוק זה, מ"תלכו" ועד "תדבקו", מקבילים לשש המילים שבפסוק "שמע ישראל".

שש האותיות באות באמצעות שש המדרגות שהפסוק שלנו מונה: תלכו, תיראו, תשמרו, תשמעו, תעבדו ותדבקו. הש"ך (שפתי כהן) על פסוק זה אומר שהן מקבילות לשש המילים שבפסוק "שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד".

ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער ק"ש [קריאת שמע] שעהמ"ט [שעל המטה] ר"פ י"א בענין רומח²⁶⁶ ואפשר לכוון הששה תיבות דפסוק שמע עם ששה בחינות הנ"ל.

וראו פרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה, תחילת פרק י"א, בענין רומח. וייתכן להתאים את שש המילים של פסוק שמע לשש הבחינות שהוזכרו לעיל.

הוא מפנה לפרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה, פרק י"א, בענין רומח — רמ"ח תיבות קריאת שמע, יחד עם שש המילים הפותחות אותה. הוא מציע שאפשר להתאים את שש המילים של קריאת שמע לשש המדרגות שבפסוק שלנו.

כי שמע היינו שם עי' [עיין] וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] בפי' ואתחנן בד"ה שמע ישראל ע"ש וא"כ זהו בחי' ומדרגת אחרי ה' אלקיכם

כי "שמע" הוא "שם עי'", כפי שנכתב לעיל בפרשת ואתחנן, במאמר המתחיל "שמע ישראל"; עיינו שם. ואם כן, זוהי הבחינה והמדרגה של "אחרי הוי' אלקיכם

המילה "שמע" היא "שם עי'", כפי שהוסבר לעיל בפרשת ואתחנן, במאמר "שמע ישראל". לכן המילה "שמע" מקבילה ל"אחרי הוי' אלקיכם תלכו".

תלכו ותיבת ישראל זהו ענין ואותו תיראו כמ"ש ברכות פ' ויחי פצ"ח שמעו אל ישראל²⁶⁷ שבשמים אביכם²⁶⁸ וכן איתא בפרקי דר"א [דרכי אליעזר] שהקב"ה נקרא ישראל.

תלכו". והמילה "ישראל" היא ענין "ואותו תיראו", כפי שנכתב במדרש רבה, פרשת ויחי, פרשה צ"ח: "שמעו אל ישראל שבשמים אביכם"; וכך מובא גם בפרקי דרבי אליעזר, שהקדוש ברוך הוא נקרא ישראל.

המילה "ישראל" מקבילה ל"ואותו תיראו". במדרש רבה על פרשת ויחי דורשים "שמעו אל ישראל אביכם" על ישראל שבשמים, ובפרקי דרבי אליעזר נאמר שהקדוש ברוך הוא נקרא ישראל.

28 והיינו בחי' כי שרית עם אלקים²⁶⁹ שמשתרר ומושל על שם אלקים. ואח"כ תיבות הוי' אלקינו זהו ענין ההמשכה שע"י תורה ומצות.

וזו הבחינה של "כי שרית עם אלקים": האדם שולט ומושל על שם אלקים. ואחר כך, המילים "הוי' אלקינו" מבטאות את ההמשכה שבאה באמצעות התורה והמצוות.

"ישראל" הוא "כי שרית עם אלקים" (בראשית לב, כט): מי ששולט על שם אלקים, המייצג את הסתר הטבע. לאחר מכן, המילים "הוי' אלקינו" מבטאות את ההמשכה שבאה באמצעות התורה והמצוות.

וזהו ענין תשמרו תשמעו. ועמ"ש גבי ציון במשפט תפדה²⁷⁰ בענין שבחי ירושלים את²⁷¹ הוי' הללי אלקיך ציון בד"ה ברכות פי עקב.²⁷²

וזהו ענין "תשמרו" ו"תשמעו". ועיינו במה שכתוב בענין "ציון במשפט תפדה", על "שבחי ירושלים את הוי', הללי אלקיך ציון", במאמר המתחיל "ברכות פרשת עקב".

זהו "תשמרו" ו"תשמעו". הכוונה לדיון שלו ב"ציון במשפט תפדה" (ישעיהו א, כז) וב"שבחי ירושלים את הוי', הללי אלקיך ציון" (תהילים קמז, יב), במאמר המתחיל "ברכות פרשת עקב".

29 ואח"כ הוי' אחד זהו ענין ואותו תעבודו כו' כי הנה מבואר בביאור ע"פ חקת התורה בענין ב' שמות הוי' בפסוק אחד שהשם הא' באצילות יו"ד חכמה ה' בינה כו'

ואחר כך, "הוי' אחד" הוא ענין "ואותו תעבודו" וכו'. שכן מוסבר בביאור על הפסוק "חוקת התורה", בענין שני שמות הוי' בפסוק אחד, שהשם הראשון הוא באצילות: יו"ד היא חכמה, ה"א היא בינה וכו';

אז "הוי' אחד" מקביל ל"ואותו תעבודו". כפי שמוסבר על "חוקת התורה", כאשר שם הוי' מופיע פעמיים בפסוק אחד, השם הראשון הוא באצילות, כשהיו"ד היא חכמה, הה"א היא בינה וכן הלאה.

והשם השני הוא למעלה מאצילות ועד"ז י"ל [יש לומר] גם כאן דפי' הוי' אלקינו היינו המשכת אור א"ס המלוכש בע"ס [בעשר ספירות] דרמ"ח פקודין

והשם השני הוא למעלה מאצילות. ובאותו אופן אפשר לומר גם כאן: פירוש "הוי' אלקינו" הוא המשכת אור אין סוף המלוכש בעשר הספירות, באמצעות רמ"ח מצוות

השם השני הוא למעלה מאצילות. וכך גם כאן: "הוי' אלקינו" פירושו המשכת אור אין סוף המלוכש בעשר הספירות באמצעות רמ"ח המצוות.

אינון רמ"ח אברים דמלכא²⁷³ ואח"כ בחי' הוי' אחד בחינה שלמעלה מאצילות אנת הוא חד ולא בחושבן²⁷⁴ כו' וזהו ע"י ואותו תעבודו וכו' תדבקון לשנות טבעו

שהן רמ"ח איברי המלך. ואחר כך, בחינת "הוי' אחד" היא בחינה שלמעלה מאצילות: "אתה הוא אחד ולא בחושבן" וכו'. והדבר נעשה באמצעות "ואותו תעבודו" ו"כו' תדבקון" — בשינוי טבעו.

המצוות הן "רמ"ח איברי המלך". אחר כך, "הוי' אחד" הוא בחינה שלמעלה מאצילות, "אתה הוא אחד ולא בחושבן"; מגיעים אליה באמצעות "ואותו תעבודו" ו"כו' תדבקון", כלומר על ידי שינוי טבעו של האדם.

וזהו ענין למס"נ [למסירות נפש] באחד²⁷⁵ וברבות פ' ואתחנן אמרו דפסוק שמע ישראל הוא קבלת השני דברות אנכי ולא יהיה לך ששמעו מפי הקב"ה והיינו

וזהו ענין מסירות נפש ב"אחד". במדרש רבה, פרשת ואתחנן, אמרו שהפסוק "שמע ישראל" הוא קבלת שני הדיברות "אנכי" ו"לא יהיה לך", ששמעו מפי הקדוש ברוך הוא. כלומר,

משום כך מוסרים את הנפש על המילה "אחד". במדרש רבה על פרשת ואתחנן נאמר שקריאת שמע היא קבלת שני הדיברות הראשונים, "אנכי" ו"לא יהיה לך", שישאל שמעו מפי ה' עצמו.

כי הוי' אלהינו הוא קבלת הדבור אנכי הוי' אלקיך והוי' אחד הוא קבלת דבור ולא יהיה לך וכ"ה בשל"ה [בשני לוחות הברית] במסכת תמיד שלו (דרנ"ב סע"ב [סוף עמוד ב]) בשם הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן] שהובא ברד"א [באבודרהם] גבי ק"ש [קריאת שמע]

"הוי' אלקינו" הוא קבלת הדיבר "אנכי הוי' אלקיך", ו"הוי' אחד" הוא קבלת הדיבר "לא יהיה לך". וכך הוא גם בשל"ה, במסכת תמיד שלו (דף רנ"ב ע"ב), בשם הרמב"ן, המובא באבודרהם בענין קריאת שמע.

"הוי' אלקינו" הוא קבלת "אנכי הוי' אלקיך", ו"הוי' אחד" הוא קבלת "לא יהיה לך" [אלהים אחרים]. כך כתב השל"ה במסכת תמיד שלו (דף רנ"ב ע"ב) בשם הרמב"ן, כפי שהובא באבודרהם בענין קריאת שמע.

והנה דבור אנכי כולל כל רמ"ח מ"ע [מצות עשה] ודבור לא²⁷⁶ יהיה לך כולל כל שס"ה ל"ת [לא תעשה].

והנה, הדיבר "אנכי" כולל את כל רמ"ח מצוות עשה, והדיבר "לא יהיה לך" כולל את כל שס"ה מצוות לא תעשה.

הדיבר "אנכי" כולל את כל רמ"ח מצוות העשה, ו"לא יהיה לך" כולל את כל שס"ה האיסורים.

ומבואר במ"א דבחי' ל"ת [לא תעשה] זהו ענין אתכפיא וביטול יותר ממ"ע [ממצות עשה] ולכן עיי' ל"ת [לא תעשה] ממשיכים בחינה גבוה יותר ועמ"ש מזה בד"ה ולא אבה²⁷⁷ הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם לכן עדיין גי'כ א"ש [אתי שפיר] ענין הנזכר:²⁷⁸

ומוסבר במקום אחר שבחינת מצוות לא תעשה היא ענין של אתכפיא וביטול במידה גדולה יותר ממצוות עשה; לכן, באמצעות מצוות לא תעשה ממשיכים בחינה גבוהה יותר. ועיינו כמה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם". לכן, בהתאם לכך, מובן היטב גם הענין שהוזכר:

מוסבר במקום אחר שמצוות לא תעשה כרוכות באתכפיא וביטול במידה גדולה יותר ממצוות עשה, ולכן ממשיכים באמצעותן בחינה גבוהה יותר. ראו את המאמר "ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם". באותו אופן מובן ש"הוי' אחד", קבלת מצוות לא תעשה, נעלה מ"הוי' אלקינו".

בעבודה

על האדם להתבונן היטב, בשכלו ובלבו, בכך שכל העולמות נובעים רק מ"אחור" של הקב"ה, עד שיתעורר בו רצון לה' לבדו; עליו להפוך את האהבה הזאת ליראה, מיראה ממלכותו של הקב"ה ועד ליראה הפנימית של ביטול. עליו לקיים את המצוות ולשמור באמצעות לימוד התורה על האור שהן מביאות לנפשו, ולא להסתמך על התורה בלי המצוות. כשהוא עומד בניסיון, עליו לדעת שכוחו של הקב"ה נסתר בתוך הניסיון, ושהעמידה בו מגלה אלקות. למעלה מכל אלה עליו לעבוד את ה' מעבר לטבעו ולהרגלו, בחזרה "מאה פעמים ואחת", עד שטבעו משתנה והוא דבק בו, מוכן למסור את עצמו כשנאמרת המילה "אחד".

שאלות לשיחה

1. מדוע עצמותו של הקב"ה מתוארת במילים "הוא צוה ונבראו" ולא במילה "ברא", ומדוע הבריאה באמצעות "ברא" היא בכל זאת יש מאין?
2. כיצד שלוש הפעמים "קדוש" שבקדושה מקבילות לאור ממלא, לאור מקיף ולעתיק?
3. מדוע יש בניסיון כוח נעלה יותר של הקב"ה מאשר בחיים הרגילים, וכיצד העמידה בו מביאה את האדם לדעת?
4. מדוע המצוות זקוקות לשמירה ואילו התורה אינה נכבית מחמת החטא, ומדוע התורה עדיין זקוקה למצוות?
5. מה מבדיל בין צדיק גמור לבין "עובד אלקים", ומדוע החזרה מאה פעמים ואחת היא שעושה את ההבדל?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ביאור אחרי

ההערה מביאה נוסח מקביל של הביאור: הנחה שכתב אדמו"ר האמצעי, שנדפסה בספר המאמרים של אדמו"ר הזקן תקס"ה.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשפו — הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי. בדרך מצותיך דף קפט, ב נמצא ביאור אחר ממה שנדפס כאן.

פסקה 2

2 אחרי הוי אלקיכם תלכו

הפסוק בפרשת ראה שעליו מבוסס המאמר. כאן "אחרי הוי" נקרא כרמז למלכות של ה', ל"אחורי" שלו.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֵתוֹ תִּירָאוּ וְאֵת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֵתוֹ תַּעֲבֹדוּ וְבוֹ תִּדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 אחרי הוי אלקיכם תלכו

הזוהר על ויקרא מצטט את הפסוק "אחרי הוי" אלקיכם תלכו". בהמשך אומר אדמו"ר הזקן שהזוהר שם מתייחס ל"אחרי הוי" כאל מלכות דאצילות.

Zohar, Vayikra 49:342-51:352 ספר הזוהר, ויקרא מ"ט:שמ"ב-נ"א:שנ"ב

and in the same way, whoever prays to the King should unify the Holy Name in his thought, ranging from lower to upper, and from upper to lower, and linking all together, and then his prayer will be granted.' Said R. Jose: 'Who has the skill to pray like King David, who used to keep watch at the gate of the King?' Said R. Hiya to him: 'Assuredly it is so, and therefore the Torah has taught us the ways of the Holy King that ... we may know how to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

4 בד"ה זכור את

בדרוש זה לשבת זכור מדבר אדמו"ר הזקן על אדם ההולך "אחרי הוי" בגלות, ועל עמלק, שאחזיתו היא רק בבחינת ה"אחוריים". זהו ביאור מקביל לביטוי "אחרי הוי".

הערת קה"ת

תו"א פה, א.

5 וישב ה' מלך לעולם

"הוי" יושב מלך לעולם. אדמו"ר הזקן מצטט את המאמר שלו לפרשת תצוה, המבאר פסוק זה העוסק במלכותו של ה', מלכות.

Psalms 29:10 תהילים כ"ט:י'

ה' לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב ה' מֶלֶךְ לְעוֹלָם:

The L-RD sat enthroned at the flood; Yea, the L-RD sitteth as King for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 ע"פ הזהר קדושים

ההערה מפנה לביאורי אדמו"ר האמצעי על הזוהר, בעניין הקטע בזוהר על קדושים שאדמו"ר הזקן מזכיר כאן.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"י לאדה"א קלט, א. הנחה אחרת בסה"מ תקס"ה חלק ב ע' תסט. וראה אוה"ת פ' שמות ע' מז. וראה גם פ' משפטים ע' ארה.

7 ואחרי לא יהיה

הזוהר על קדושים דן בפסוק "ואחרי לא יהיה"; אדמו"ר הזקן מפנה לביאור שלו בקטע זה, שבו "אחרי" נקרא כרמז למלכות.

Zohar, Kedoshim 17:104-18:108 ספר הזוהר, קדושים י"ז:ק"ד-י"ח:ק"ח
1The first 6 lines of the Hebrew text are not found in our translation.They then rose, and as they went along R. Eleazar cited the verse: THOU SHALT NOT GO UP AND DOWN AS A TALE-BEARER AMONG THY PEOPLE, ETC. All these rules', he said, 'have been commented on by the Companions. Let us, however, also give some exposition of this section. It is written: YE SHALL KEEP MY STATUTES. THOU SHALT NOT LET THY CATTLE GENDER WITH A DIVERSE KIND, ETC. It is written: "Ye are my witnesses said

...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

8 ואחרי לא יהיה

"לפני לא נוצר אל, ואחרי לא יהיה". גם כאן נקרא "אחרי" כרמז למלכות.

Isaiah 43:10 ישעיהו מ"ג:י'

אַתֶּם עַדִּי נִאֲמַרְתִּי וְעַכְדִּי אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִכְּנִינוּ כִּי־אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא־נוֹצַר אֵל וְאַחֲרֵי לֹא יִהְיֶה:

Ye are My witnesses, saith the L-RD, and My servant whom I have chosen; that ye may know and believe Me, and understand That I am He; before Me there was no G-d formed, neither shall any be after Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 אל תקרא שמות אלא שמות

על הפסוק "עשה שמות בארץ" (תהילים מו, ט) אומרים חז"ל שיש לקרוא "שמות". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהעולמות נמשכים משמותיו של ה'.

Berakhot 7b:10-11 ברכות ז' ב:י"א

מִנָּא לֵן דְּשִׁמְיָא גִּרִּים? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קָרָא: "לִכּוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאַרְצָא", אֵל תִּקְרִי "שְׁמוֹת" אֱלָא "שְׁמוֹת". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: קִשְׁיָא תַּרְבּוּת רַעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמְּלַחְמַת גּוֹג וּמָגוּג. שְׁנֵאֲמַר: "מִזְמוֹר לְדָוִד בְּכִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם בְּנוֹ", וְכַתִּיב בְּתַרְיָה: "ה' מָה רַבּוֹ צָרִי רַבִּים קָמִים עָלַי", וְאֵילוּ גִבִּי מְלַחְמַת גּוֹג וּמָגוּג, כְּתִיב: "לִמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם וְלֹא־מִים יִהְיֶה רִיק". וְאֵילוּ "מָה רַבּוֹ צָרִי" לֹא כְּתִיב.

15 וע"פ קול דודי

הדרוש על "קול דודי" הוא המקום השני שהטקסט מציין לביאור "יהללו את שם הוי"י". הוא פותח ביציאת מצרים, שבה התגלה "מלך מלכי המלכים".

הערת קה"ת
לקמן שה"ש יד, ב.

16 קול דודי

"קול דודי": פתיחת המאמר בלקוטי תורה, המסביר גם את הפסוק "יהללו את שם הוי"י".

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח

קול דודי הנהיזו בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 יהללו את שם הוי"י כי הוא צוה ונברא

"יהללו את שם הוי"י כי הוא צוה ונברא". אדמו"ר הזקן מפרש את "הוא" כעצמותו של ה', שעליו אומרים "ציווה" ולא "ברא".

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה

יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונברא:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded, and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 לשון ברא

הרמב"ן כותב שבלשון הקודש אין מילה שמשמעה הוצאה של דבר מאין ליש מלבד "ברא"; אדמו"ר הזקן שואל כיצד הדבר מתיישב עם משמעות המילה "ברא", המורה על מציאות.

Ramban on Genesis 1:3 רמב"ן על בראשית א':ג

ויאמר אלקים יהי אור מילת אמירה בקאן להורות על התפץ, כדרך "מה תאמר נפשו ואעשה לה" (שמואל א כ ד), מה תרצה ותתפץ, וכן "ותהי אשה לכן אדניך כאשר דבר ה'" (בראשית כ"ד:גא), כאשר רצה; כי כן הוא הרצון לפניו. או הוא כגון מחשבה, כמו "האמרה בלבך" (ישעיהו מז ח); "ואמרו אלפי יהודה בלבם" (זכריה יב ה). והענין, לומר שלא היה בעמל. וכך קראו רבותינו לזה "מחשבה"; אמרו: מחשבה - ביום; המעשה - עם דמדומי חמה. והוא להורות על דבר...

AND G-D SAID, 'LET THERE BE LIGHT.' The word "saying" here indicates Will, as in the verse, What dost thy soul say, that I should do it for thee? which means, "What do you want and desire?" Similarly, And let her be thy master's son's wife, as the Eternal hath spoken means, "...as He hath willed, for such is the Will before Him." Or, it may be [that the word "saying" here means] "thinking," as in the verses, ... Thou sayest in thy heart; And the chiefs of Judah shall say

Vocalized Edition (CC-BY) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

19 לשון ברא לנוכח

דרוש מאוחר יותר בפרשה זו חוזר על הנקודה: על עצמותו של ה' אומרים "הוא צוה ונברא", משום ש"ברא" משמעו שכוח הפועל נמשך אל תוך מה שהוא יוצר ומתלבש בו, ואין לומר זאת על אין סוף.

הערת קה"ת
ראה לקמן כו, ד. ראה באוה"ת פ' ראה ע' תרפא.

Whence do we learn that the name of a person affects his life? R. Eleazar said : Because the Scriptures declare, "Come, behold the works of the L-rd, Who hath made sham-mot ['desolations'] in the earth" (Ps. xlvii. 9). Read not sham-mot but shemot "names." R. Johanan also said in the name of R. Simeon b. Johai : More painful is filial impiety in a man's house than the wars of Gog and Magog; as it is said, "A Psalm of David, when he fled from Absalom his son" ... (ibid)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות ו, ב. וראה תו"א צו, א.

10 ע"פ ובבואה לפני המלך

הדרוש על אסתר ט, כה מסביר שכל ירידה היא לשם עלייה, ושכל עלייה של הנשמה מחייבת להניח בצד את דרגתה הקודמת, כדי שתוכל להיכלל בדרגה העליונה ממנה.

הערת קה"ת
תו"א צו, א.

11 ובבואה לפני המלך

הפסוק שעליו מבוסס המאמר בתורה אור של אדמו"ר הזקן, המבאר את "אל תקרי שמות אלא שמות".

Esther 9:25 אסתר ט:כ"ה

ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ:

but when ashe came before the king, he commanded by letters that his wicked device, which he had devised against the Jews, should return upon his own head; and that he and his sons should be hanged on the gallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 ע"פ את שבתותי

הדרוש "את שבתותי תשמרו" מסביר את לשון הרבים "שבתותי": בכל שבת כלולות שבת תחתונה ושבת עליונה, כפי שמלמד הזוהר. הטקסט מצטט אותו בשל ביאורו ל"בורא קדושים".

הערת קה"ת
לעיל פ' בהר מא, ב ואילך.

13 בדיה וקבל היהודים

הדרוש הזה כולל את הביאור המסוכס כאן: "יהללו את שם" הוא דרגת השם בלבד, ואילו "הוא", עצמותו, "צוה ונברא", משום שאי אפשר לומר "ברא" על העצמות. שם מבואר גם הביטול של אברהם, שמידתו הייתה אהבה.

הערת קה"ת
תו"א צו, ג.

14 וקבל היהודים

"וקבלו היהודים": פתיחת המאמר בתורה אור המבאר את "יהללו את שם הוי"י".

Esther 9:23 אסתר ט:כ"ג

וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 בראשית ברא אלקים

"בראשית ברא אלקים". הפועל "ברא" נאמר בצירוף שם אלקים, אחד משמותיו של ה', ולא על עצמותו.

Genesis 1:1 בראשית א':א'

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 באגה"ק בד"ה איהו וחיוהי

איגרת כ נפתחת במילים "איהו וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד": האורות והכלים של אצילות הם כולם אלוקות, בשונה מבריא, יצירה ועשיה. הדרוש מסתמך על טענתה שרק ה' יכול ליצור יש מאין.

הערת קה"ת

דף קכט, ב.

22 וכן כתבו ג"כ חכמי המחקר

לפי ההערה, אור התורה שם מביא זאת בשם הרמב"ם ובשם בעל העיקרים (מאמר א, פרק כג, ומאמר ד, פרק ג), ומוזהא אותם כ"חכמי המחקר" הנוכחים כאן.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ראה ע' תשפא כ' בשם הרמב"ם ובעל העיקרים [מ"א פכ"ג, ומ"ד פ"ג]. ראה גם בהמשך מים רבים תרל"ו פרק קנז ובסה"מ תשי"א לכ"ק מוהרי"צ ע' 14.

23 שגם בדומם ממש מלובש אותיות הדבור מעשרה מאמרות

בתניא מובא בשם האריז"ל שגם באבנים, בעפר ובמים יש נשמה וחיות: האותיות של עשרת המאמרות שבהם נבראו.

Tanya, Sha'ar HaYichud 1:5 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה א':ה'

וזהו שאמר האריז"ל זכרוננו לברכה, שגם בדומם ממש, כמו אבנים ועפר ומים, יש בחינת נפש וחיות רוחנית. דהיינו, בחינת התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרות המחיות ומהוות את הדומם, להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

24 כח הפועל ורוח פיו ית' שבנפעל הוא מהוה את הנפעל מאין ליש

בתניא מוסבר שכל נברא הוא באמת אין ואפס לעומת "כוח הפועל ורוח פיו" שבתוכו, המוציא אותו מאין ליש בכל רגע.

Tanya, Sha'ar HaYichud 3:1-2 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ג':א-ב'

והנה, אחרי הדברים והאמת האלה, כל משכיל על דבר יבין לאשורו, איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל, המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש. ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשות, זהו, מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני כשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא, אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא, השופע בו מ"מוצא פ' היי" ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

25 ולא כמו גוף לגבי הנשמה

בתניא מובא הניגוד בין הגוף, שהוא רק טפל לנשמה, לבין הנבראים,

שאינם נחשבים אפילו לדבר טפל לעומת ה'.

Tanya, Sha'ar HaYichud 6:7 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ו':ז' ... לעולם, ושופע בהם תמיד בכל רגע, ומהוה אותם תמיד מאין ליש, כהתהוות האור מהשמש בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל, ואם כן, הם בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח פיו יתברך, המיוחדים במהותו ועצמותו יתברך כמו שיתבאר לקמן, כביטול אור השמש בשמש.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

26 בד"ה להבין מ"ש בפע"ח

המאמר "להבין מ"ש בפ' עץ חיים" נדפס בקונטרס אחרון. הוא מסביר שהשכחה החיצונית ביותר של כלי מלכות ואצילות שבעשיה נסרת לחלוטין ברוח ובנפש של עשיה, כפי שהבורא נסתר מן הנברא — זהו הביטוי המצוטט בטקסט.

הערת קה"ת

קו"א דף קנח, א.

27 כל אשר חפץ ה' עשה

"כל אשר חפץ הו"י עשה": הבריא באמצעות רצון בלבד, באופן של האור המקיף.

Psalms 135:6 תהילים קל"ה:ו'

כל אשר-חפץ ה' עשה בשמים ובארץ בימים וכל-תהמות:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven; and in earth, in the seas and in all deeps

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלה, ו.

28 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם": מחשבתו של ה' לבדה מביאה דברים לידי קיום.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח'

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways. My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נה, ח.

29 יביאו לבוש מלכות

"יביאו לבוש מלכות": הפסוק שעליו מבוסס הסברו של אדמו"ר הזקן, המפתח את נושא האור המקיף.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יביאו לבוש מלכות אשר לבש-בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן מלכות בראשו:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 נשמה שנתת בי כו' ואתה משמרה בקרבי

ברכת הבוקר על הנשמה: "נפחת בי ואתה משמרה בקרבי". אדמו"ר הזקן

כ"ב:ו'

והנה, רצון העליון בבחינת "פנים", הוא מקור החיים המהותי את כל העולמות, ולפי שאינו שורה כלל על הסטרא אחרא, וגם בחינת "אחוריים" של רצון העליון אינו מלוכש בתוכה ממש, אלא מקיף עליה מלמעלה, לכן היא מקום המיתה והטומאה, ה' ישמרנו, כי מעט מזער אור וחיות, שיוצקת ומקבלת לתוכה מבחינת "אחוריים" דקדושה שלמעלה, הוא בבחינת גלות ממש בתוכה, בסוד גלות השכינה הנזכר לעיל.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

35 כי נשגב שמו לבדו

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". השם עצמו נותר נשגב, ורק הודו וזיוו מגיעים לעולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:יג

יהללו את־שם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:
Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is
.exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

36 וכמארז"ל זיו השכינה

בעולם הבא "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה".
אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "זיו": מה שמקבלים הוא רק הארה.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

37 לכן אמור לבני ישראל

"לכן אמור לבני ישראל: אני הו'". הפסוק מתוך המאמר של וואר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 6:6 שמות ו:ו'

לְכֹן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵעֲבָדֵתָם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוֹעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD,
and I will bring you out from under the burdens of the
Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I
will redeem you with an outstretched arm, and with great
judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 "אוסרי לגפן עירה": מברכת יעקב ליהודה, הפסוק מתוך המאמר של ויחי שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה וְלַשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כֶּסֶם בִּינִי לְכֹשׁ וּבָדַם־עֲנָבִים סוּתָה:
Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the
choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-
;ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מפרש את שני הביטויים כחיות הפנימית וכחיות המקיפה.

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד'

כִּי מִתְעַר אוֹמֵר: "אֱלֹקִי, נִשְׁמָה שֶׁנִּתְּנָה בִּי טְהוֹרָה. אֵתָה יִצְרָתָה בִּי, אֵתָה
נִפְחָתָה בִּי, וְאֵתָה מְשַׁמֶּה בְּקִרְבִּי, וְאֵתָה עֲתִיד לִיטְלָה מִמֶּנִּי וּלְהַחְיֶיהָ
בִּי לְעֵתִיד לְבָא. כֹּל זְמַן שֶׁהִנֵּשְׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיהָ הִיא אֱלֹקִי
וְאֱלֹקִי אֲבוֹתִי, רְבוֹן כֹּל הָעוֹלָמִים, אֲדוֹן כֹּל הַנִּשְׁמוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה ה',
הַמְחִיזֵר נִשְׁמוֹת לְפָנֶיהָ מֵתִים."

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou
hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou
didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and
Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me here-
after. So long as the soul is within me, I will give thanks unto
Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all
worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who
... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

31 בדיה אלה מסעי

הדרוש על ארבעים ושניים המסעות מסביר את שני חלקי הברכה על
מצווה: "ברוך אתה", הפונה אל ה' בלשון נוכח, ממשיך את האור הממלא
כל עלמין; ו"אשר קדשנו", הנאמר בגוף שלישי נסתר, ממשיך את האור
הסובב אותם.

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי צא, ב ואילך.

32 אלה מסעי

"אלה מסעיי": פתיחת המאמר בלקוטי תורה על שני חלקיה של הברכה על
מצווה.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א'

אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאָתָם בְּיַד־מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן:

These are the stages of the children of Israel, by which they
went forth out of the land of Egypt by their hosts under the
hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

33 "יביאו לבוש מלכות": הפסוק מתוך הביאור, שכבר הובא בפסקה הקודמת,
שבו אדמו"ר הזקן מפתח את עניין האור המקיף.

Esther 6:8 אסתר ו:ח'

יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבִשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ
וְאֲשֶׁר נָתַן מִלְכוּת בְּרָאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear,
and the horse that the king rideth upon, and on whose head
a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 רצון העליון הוא מקור החיים

התניא כותב שהרצון העליון, בבחינת "פנים", הוא מקור החיים המחיה את
כל העולמות. אדמו"ר הזקן מביא זאת כמקור לכך שעיקר החיות נמשכת מן
הבחינה שאינה נכנסת לעולמות.

Tanya, Likkutei Amarim 22:6 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

43 ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית

המאמר על תהלים ל מסביר "מזמור שיר" כעליית הבחינה התחתונה להיכלל בעליונה, ו"שיר מזמור" כירידת העליונה כדי להתחבר לתחתונה. כאן מובא המאמר כמקור שלוש הבחינות מזון, לבוש ובית.

הערת קה"ת

לקמן פי ברכה צח, ד ואילך.

44 שהעוסק בתורה עושה שלום

רבי אלכסנדר אמר שמי שעוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה. כאן השלום שלמעלה הוא החיבור בין האורות המקיפים לאורות הממלאים.

Sanhedrin 99b:10-11 סנהדרין צ"ט ב:י"א

אמר רבי אלכסנדר: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר: "או יחזק במעוז יעשה שלום לי שלום יעשה לי". רב אמר: כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר: "ואשים דברי בפה ובצל דדי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ". רבי יוחנן אמר: אף מגין על כל העולם כולו, שנאמר: "ובצל דדי כסיתיך". וְלוֹי אָמַר: אֵף מְקַרֵּב אֶת הַגָּאֹלָה, שנאמר: "ולאמר לציון עמי אֶתֶּה".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake make peace in the household above and in the household below, as it says "If they would grasp My fortress, they would make peace for Me, they would make peace for Me." (Yeshayahu 27:5) Rav said: it is as if he built the palace above and below, as it says "And I placed My words into your mouth, and with the shadow of My hand I covered you, to ... plant the heavens and to found the earth..." (Yeshayahu

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

הערת קה"ת

סנהדרין צט, ב.

45 משל הקדמוני בחיי קדמונו של עולם

רש"י: "מאמרו של הקדמון של עולם, התורה, שהיא מאמרו של הקדוש ברוך הוא". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כמשמעות ההתורה נובעת ממדרגת עתיק.

Rashi on I Samuel 24:14 רש"י על שמואל א כ"ד:י"ד

כאשר יאמר משל הקדמוני. משל קדמונו של עולם, התורה, שהיא משלו של הקב"ה: מרשעים יצא רשע. הקב"ה מזמן לרשע, שנופל ביד רשע כיוצא בו, והיכן אמרה תורה (שמות כא יג): והאלקים אנה לידו כדאיתא במסכת מכות (י ב):

As the ancient proverb says. The proverb of the Ancient One of the world [referring to] the Torah, which is the proverb of the Holy One, Blessed is He. From the wicked comes wickedness. The Holy One, Blessed is He, destines the wicked to fall into the hand of the wicked like himself. And where did the Torah say this, "And G-d destined it into his hand," as it is stated in Maseches Makos

On Your Way (Public Domain) • The Metsudah Tanach series, Lakewood, N.J (CC-BY)

39 הכתר הוא הממוצע

מלבד עץ חיים, ההערה מפנה לדיון מוקדם יותר בלקוטי תורה, בחוקות, על כתר כממוצע בין המאציל לנאצלים, וכן למקורות המצוינים שם.

הערת קה"ת

ע"ה שמ"ב, פ"א (בדפוסים הראשונים שמ"א פ"ג). ע"ל בחקותי (מו, ג). ושי"נ. [כ].

40 הכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים

בהערת קה"ת מצוין המקום הזה בעץ חיים (Sha'ar 41, chapter 3) במהדורות הראשונות, שבו מתאר הארז"ל את כתר כמדד הגבוהה ביותר, שאינה נמנית עם העולם שמתחתיה, כמו כתר המלך שעל ראשו.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... והנה כאן באחוריים דגופות דנוקבא נדבקים כל הקלי דאצילות דיי"ס שבהם ואלו הם ע"ד הנ"ל בקדושה והוא כי שורש הכתר דקליפה שהוא בחי' השרשים דבוקה באחוריים דעור דנוקבא דקדושה ועל השורש מלביש נשמת הכתר דקליפה ועל הנשמה מלביש הגוף דכתר דקליפה ואח"כ שורש דאבא דקליפה מלביש על גוף הכתר ונשמת אבא מלביש לשורש והגוף דאבא מלביש על הנשמה וכע"ז גי' בחי' אבא כו' עד שנמצא כי גוף דנוקבא דקליפה היא חיצוניות לכל ואח"כ עליה סובבים הלבושים והם היפך הפנימית כל הלבושים והיכלות יותר גרועים שהם לבושי נוקבא דקליפה סובבים ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

41 המתנשא מימות עולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

42 המתנשא מימות עולם

מהברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית: "המלך לבדו מרומם מאז ... ונישא מימות עולם". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על עתיק.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 2 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ב'

... מהרבו מעשיך | ה' כלם בְּחֶכְמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ מְנִינָה: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ מָאֵז. הַמְשַׁבֵּחַ וְהַמְפָּאֵר וְהַמְתַּנְשֵׂא מִיָּמֹת עוֹלָם: אֱלֹקֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲזָנוּ צוּר מְשַׁבְּנוּ מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ מְשַׁבֵּב בְּעֲדָנוּ: אֵל בְּרוּךְ גָּדוֹל דָּעָה חָכִין וּפֹעֵל זִהְרֵי חֶמֶד: טוֹב יָצַר כְּבוֹד לְשִׁמּוֹ מְאֹרֹת נֶתַן סְבִיבוֹת עוֹז: פְּנוֹת צָבָאִיו קְדוּשִׁים רוּמְמֵי שְׂדֵי תָמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּקְדוּשָׁתוֹ: תִּתְבָּרַךְ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל־שִׁבְחַ מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל־מְאֹרֵי אֹר שְׁעִשִׂיתָ יְפָאָרוֹךְ ...

He illuminates the earth [and provides light] for those who dwell on it, with compassion; and in His goodness renews every day, continually, the work of creation. How many are Your works, Adonoy; You made them all with wisdom, the earth is full of Your possessions. The King Who alone is exalted from then, Who is praised and glorified and uplifted, from the beginning of time. Eternal G-d, in Your abundant mercy, have compassion on us, Master, Who is our strength, ... ,Rock, Who is our stronghold Shield, of our deliverance

שמואל-א.ב.ג.

50 היש הוי' בקרבנו אם אין

Exodus 17:7 שמות י"ז

שאלת העם במסה ומריבה: "היש הוי בקרבנו אם איין". זהו הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט, ובו מופיעים יחד יש ואין.

וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־ה' לֵאמֹר הִישׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם־אֵין:

And the name of the place was called Massah, and Meribah,
because of the striving of the children of Israel, and because
they tried the L-RD, saying: 'Is the L-RD among us, or not
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

51 כי צמר מקור חיים

”כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור”. את המילים ”עמך” מפרשים כמלכות. שהיא משנית לו ובטלה לפניו.

52 כִּתְּרָא עִילָאָה אַע"ג דאִיהוּ אֹר צִח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

53 **כתרא עילאה** אע"ג דאיהו אור צח אוקם הוא קדם עילת העילות

תקוני זוהר (תיקון 70, כפי שמצוין בהערת קה"ת): כתר העליון, אף שהוא אור בהיר, נחשב לשחור לפני עילת העילות. גם האור המקיף הוא "איין" ביחס למה שלמעלה ממנו.

הערת קה"ת

ראה ש"א בד. יד. ופירש"י שם.

Psalms 30:1 תהילים ל':א'
מזמור שיר־חנכת הבית לדוד:

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

54 שְׁחֹרָה אֲנִי

”שחורה אני ונאווה”. זהו הפסוק במאמר שבלקוטי תורה על שיר השירים שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 1:5 שִׁיר הַשִּׁירִים א':ה'

שְׁחוּרָה אָנִי וְנֹאֶהָ בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּאֹהֶל־יֶדֶד כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:
I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the
tents of Kedar. As the curtains of Solomon

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הצרת קה"ת

55 ע"פ ואהיה אצלו אמון

שם מסביר אדמו"ר הזקן שהרצון העליון הוא רק ה"אחור" והבחנה החיצונית של התורה והמצוות, ואילו ה"פנים" והמהות הפנימית שלהן הם התענוג העליון, פנימיות הרצון. זהו עניינם של "אחור וקדם צרתני" ושל "וראית את אחורי, ופני לא יראו".

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר יח, ב.

56 "ואהיה אצלו אמון" — כך אומרת התורה, המתוארת כחכמה. זהו הפסוק מתוך המאמר לפרשת במדבר שאליו מתייחס הטקסט.

Proverbs 8:30 משלי ח:ל'

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָּל־עֵת:
Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight,
Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 אחור וקדם צרתני

"אחור וקדם צרתני". במאמר המצוטט, "אחור" הוא הרצון העליון ו"קדם" הוא התענוג העליון שבתורה.

Psalms 139:5 תהילים קל"ט:ה'

אֲחֹר וְקִדְמָה צָרַתְנִי וְתָשֵׁת עָלַי כַּפְּכָה:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy
hand upon me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 שובה ישראל

"שובה ישראל עד הוי" אלקיר". זהו הפסוק מתוך המאמר לשבת שובה שאליו מתייחס הטקסט.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם אֶלְקִירָה כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנָה:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stum-
bled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 וראית את אחורי

"וראית את אחורי ופני לא יראו". "אחור" הוא המדרגה החיצונית של האלוהות, נושא הביטוי "אחרי הוי".

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וְהִסְרַתִּי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרַי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back;
'but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 גי קדושות לגי רישין דע"ק. אי לההוא דלא אתיידע כלל. הבי' לכתר עילאה. הגי' למו"ס חכמה קדמאה

לעניין הקדושה שבתפילת העמידה, ב"פרי עץ חיים" מובא מכתב ידו של הארז"ל ששלוש אמירות "קדוש" מכוונות כנגד שלושת הראשים של עתיקא קדישא. אדמו"ר הזקן מצטט זאת מילה במילה.

Pri Etz Chaim, Gate of the Repetition of the Silent Prayer 4:1-
2 פרי עץ חיים, שער הזרת העמידה ד:א-ב'

... הא, הוא עתיקא קדישא דאשתכח בגי רישין. הבי', אר"א. הגי', זו"ג. והנה, גי' קדושות לגי רישין דע"ק, א', לההוא דלא אתיידע כלל. הבי',

לכתר עלאה. הגי', למוחא סתימאה, חכמה קדמאה. א"נ, קדוש אי לע"ק. ב', לאר"א. ג', לזו"ג. וזה הי' צבאות מלא כל הארץ כבודו, דהיינו נוקבא. ברוך כבוד הי' ממקומו, ברוך - אבא. כבוד הי' - אמא. ימלוך הי' לעולם - זו"ג. ימלוך, נוקבא דז"א. וכנגד גי' אלו אומרים, הי' מלך - לעילא לאר"א. הי' מלך - לאר"א. הי' ימלוך - לזו"ג. אמנם, ענין קדושת יוצר, וקדושת תפלה ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 7

61 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה מאין תמצא"? החסידות מפרשת "מאין" כ"מן האין": החכמה נמשכת מן ה"אין" של כתר.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָהּ תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

62 בורא קדושים ישתבח שמך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

63 בורא קדושים ישתבח שמך

מהבכרה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית: "יוצר משרתים קדושים, ושמך קדוש לעולם". אדמו"ר הזקן מפרש זאת ככריאת המדרגות הקדושות של אצילות מן האין.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the
Shema, First Blessing before Shema 3
תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ג'

תתברך צורנו מלכנו וגו' אלנו בורא קדושים. ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים. וְאֶשְׁרֵךְ מִשְׁרָתָיו כָּלֵם עוֹמְדִים בְּרוֹם עוֹלָם וּמִשְׁמִיעִים בִּירְאָה יְחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֹךְ עוֹלָם. כָּלֵם אֲהוּבִים. כָּלֵם בְּרוּרִים. כָּלֵם גְּבוּרִים. וְכָלֵם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבִירְאָה רְצוֹן קוֹנֵם. וְכָלֵם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בְּקִדְשָׁהּ וּבִטְהָרָה. בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה. וּמְבַרְכִּים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפַאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמְקַדְּשִׁים וּמְמַלְכִּים:

Be blessed our Former, our Creator, He is our King, and He
will be our Redeemer. our King, and our Redeemer—Creator
of holy beings. Praised be Your Name forever, our King,
Who forms ministering angels; and Whose ministering an-
gels all stand at the height of the Universe, and proclaim
with reverence, in unison aloud the words of the living G-d,
King of the Universe. All of them are beloved,—there is no
envy, jealousy or rivalry among them. Pure—they have no
... selfish or ulterior motives; they serve G-d with all their

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah
linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

64 קנה חכמה קנה בינה

"קנה חכמה קנה בינה". המילה "קנה", שערכה בגימטריה 155, מופיעה

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ים הנחושת היצוק שכבית המקדש עמד על שנים-עשר בקר, "והים עליהם מלמעלה". המאמר המצוטט מסביר שהכוונה היא למלכות השורה מעל העולמות שמתחתיה.

II Chronicles 4:4 דברי הימים ב ד':

עומד על-שנים עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימנה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל-אחריהם בניתה:

It stood upon twelve oxen, three looking toward the north, and three looking toward the west, and three looking toward the south, and three looking toward the east; and the sea was set upon them above, and all their hinder parts were inward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ויקהל משה

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 35:1 שמות ל"ה:א'

ויקהל משה את-כל-עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם:

And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the L-RD hath commanded, that ye should do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 קחו מאתכם תרומה

"קחו מאתכם תרומה להוי". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 35:5 שמות ל"ה:ה'

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת:

Take ye from among you an offering unto the L-RD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the L-RD'S offering: gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ועתה יגדל נא

תפילתו של משה לאחר חטא המרגלים: "ועתה יגדל נא כוח אדני". הפסוק בביאור שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 כי אתה נרי

"כי אתה נרי הוי". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כי-אתה נירי Havayah Havayah גיה חשכי:

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten my darkness

פעמיים, ובסך הכול עולה בגימטריה "יש" (310).

Proverbs 4:5 משלי ד':ה'

קנה חכמה קנה בינה אלי-תשכח ואל-תט מאמרי-פי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline from the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ד, ה.

65 ב"פ קנה בגימט' יש

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

פע"ח שי תפלת ר"ה, פ"ג. [כ].

66 קנה חכמה קנה בינה ב"פ קנה בגימט' יש

המקום שמציינת הערת קה"ת לגימטריה זו: לכתר יש 620 אורות, והוא נותן מחצית מהם — "יש" — לאבא ואמא, בחלוקה של "קנה חכמה, קנה בינה".

Pri Etz Chaim, Gate of the Prayers of Rosh Hashana 3:16 עץ חיים, שער תפילות ראש השנה ג'ט"ז

... ונחזור לענין, בענין כריעה ו' לגבי ה', והענין כי הלא הכתר יש בו תרי"ך אורות, ונותן מהם חציו י"ש אל או"א, והם נחלקין, קנה חכמה קנה בינה. והנה נמצא כי הקנייה מגיע לחלק אמא, אך לפי שהיא צריכה להוציא את ז"א שהוא ו"ק, צריך שיהיה לה ו' יתירים, והם קנה ושהה, הרי קס"א, כמנין אהיה דיודין בבינה. אמנם דע, כי אלו הם בסוד ל"ב נתיבות חכמה, אשר כולם הם סוד אלקים כנודע, והנה כל אי מהל"ב נתיבות אלו כלול מ"י ספירות, הרי י"פ ל"ב גי' ש"ך, והם ש"ך ניצוצין ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

67 דח"ס הוא רישא דכל רישא לשאר חכמות

אדרא זוטא: "רישא חדא חכמתא סתימאה, דאתכסיא ולא אתפתחא; והאי חכמתא סתימאה רישא לכל רישין דשאר חכמתין" — ראש אחד, החכמה הסתומה, שהיא מכוסה ואינה נפתחת; וחכמה סתומה זו היא ראש לכל הראשים של שאר החכמות.

Zohar, Idra Zuta 4:37-10:49 ספר זוהר, האדרא זוטא ד"ל"ז-י"מ"ט

68 "יביאו לבוש מלכות": הפסוק שבביאורו מתפתחת ההסברה על ה"לבוש", האור המקיף.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יביאו לבוש מלכות אשר לבש-בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

69 מי מנה

"מי מנה עפר יעקב?" הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי קמהו:

75 בפסוק אחרי הוי' קאי על מלי דאצילות כמבואר בזהר

הזהר על ויקרא מצטט את הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו"; אדמו"ר הזקן אומר שהזהר שם מפרש את "אחרי הוי'" כמלכות דאצילות.

Zohar, Vayikra 47:334-49:342 ספר הזהר, ויקרא מ"ז:שלי"ד-מ"ט:שמ"ב

76 וראית את אחורי

"וראית את אחורי לפני לא יראו". העולמות נובעים מ"אחור" של ה' — הזיו וההארה שלו.

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כג.

77 שובה ישראל עד

"שובה ישראל עד הוי' אלקיך". הפסוק במאמר שמסביר את הבחינה של פנים ואחור.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶה:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 מקרב איש ולב עמוק

"פנימיות האדם ולב עמוק". ההתבוננות צריכה להגיע לעומק האדם.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז'

יַחְפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנּוּ חֶפֶז מִחֶפֶז וְקָרַב אִישׁ לִלְבַּע עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 אם אין בינה אין דעת וגם אם אין דעת אין בינה

רבי אלעזר בן עזריה: "אם אין דעת אין בינה; אם אין בינה אין דעת". דרושים זה לזה הן הבנה והן קשר פנימי.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג':י"ז

... אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממצעו, למה הוא דומה, לאילן שצנפיו מרביין ושרשיו מצטטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כעצער בערבך ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמצטטין מרביין מחכמתו, למה הוא ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding.

Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 9**80 כי מנסה כו' לדעת**

"כי ה' אלקיך מנסה אותך, לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם". הפסוק שלפני "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

Deuteronomy 13:4 דברים י"ג:ד'

לֹא תִשְׁמָע אַל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹהֶיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הִישְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְכֶּם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the L-RD your G-d putteth you to proof, to know whether ye do love the L-RD your G-d with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ואנכי הסתר אסתיר

"ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". המילה "אנכי" מראה שה' נוכח גם בתוך ההסתר.

Deuteronomy 31:18 דברים ל"א:י"ח

וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֵל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לא, יח.

82 ה' אמר לו קלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמואל ב טז, י"ד.

83 ה' אמר לו קלל

דוד אמר לאבישי על שמעי בן גרא: "הניחו לו ויקלל, כי אמר לו ה' קלל את דוד".

II Samuel 16:10 שמואל ב ט"ז:י'

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צָרָה כֹּה יִקְלַל כִּי הָיָה אֹמֵר, כָּל קָלַל אֶת־דָּוִד וְגַם יֹאמַר מִדּוּעַ עָשִׂיתָ כֵּן:

And the king said: 'What have I to do with you, ye sons of Zeruiah? So let him curse, because the L-RD hath said unto him: Curse David; who then shall say: Wherefore hast thou done so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 והיכן אמר לשמעי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ועי' זח"ב (קז, ב). [כ].

MISHNAH: The king does not judge, nor may one judge him; he does not testify, nor may one testify against him; he does not give ḥaliṣah, nor does one give ḥaliṣah to his wife. He does not marry in levirate, nor may one marry his wife in levirate. Rabbi Jehudah says, if he wants to give ḥaliṣah or marry in levirate, let his good deeds be remembered. They told him, even if he wants to, one does not listen to him. One ... may not marry his widow; Rabbi Jehudah says

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

91 וידעת היום והשבות

"וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים". זהו הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ומעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 אם אין בינה אין דעת

"אם אין בינה אין דעת". כאן הדגש הוא שהדעת נולדת מתוך הבינה.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג':י"ז

... אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראת. אם אין יראת, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא הקה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילו שענפיו מרבין ושרשיו מעטים, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

93 ובמעי אמו אוכל מה שאמו אוכלת

רבי שמלאי: בהיותו במעי אמו, התינוק "אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה". זהו הדימוי לאהבה ויראה הצומחות בתוך הבינה.

Niddah 30b:18 נדה ל"ב:י"ח

דרש רבי שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו — לפנקס שמקופל, ומונח ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על שתי ארכובותיו, ושני עקביו על שתי עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום, וטבורו פתוח. ואוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי

85 כי ה' אמר לו קלל והיכן אמר לשמעי

הזוהר מסביר שקללת שמעי באה לליבו ממקום אחר ושירתה את טובתו של דוד, בכך שהביאה אותו לתשובה שלמה; לכן אמר דוד: "כי ה' אמר לו קלל".

Zohar, Mishpatim 3:248-258 ספר הזוהר, משפטים ג':רמ"ח-רנ"ח

It is here fitting to consider why Shimei, who was a scholar and a wise man, behaved to David as he did..The truth is that the words of insult and cursing which he uttered were not his own, but entered into his heart from another region (from heaven), for David's benefit, that he might repent with a perfect repentance, with a broken heart and with many tears before the Holy One. Therefore David said: "The L-rd hath said unto him, Curse David" (Ibid. 5, 10). He knew that ... the cursing

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

86 מלפני מלך מלך

"וואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל". בקבלה מלכים אלה מייצגים את עולם התוהו, שכליו נשברו.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל: And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

87 ועיני בוהר וירא דקייט ע"ב

בוהר על עקדת יצחק נאמר: "והאלקים ניסה את אברהם"; היצר הרע בא לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא. הטקסט מצטט זאת בהקשר של הקליפה המסתירה שבתוך ניסיון.

Zohar, Vayera 33:494-35:506 ספר הזוהר, וירא ל"ג:תצ"ד-ל"ה:תק"ו

88 ממשל נפילת החומה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ג"ב ע' ב"מ (קטז, ב) בחבטא אי בחבסא. ועי' רש"י במתני ד"ה רואים. [כ].

89 ועבדתי בארץ מצרים אני ולא מלאך

הערת קה"ת אומרת שלימוד זה מובא ומבואר כאן בוהר, ושם במדרש הנעלם.

Zohar, Vayera 27:413-416 ספר הזוהר, וירא כ"ז:ת"י-ג:תט"ז

90 אני ולא מלאך

הערת קה"ת מפנה את הקורא גם לירושלמי כאן, כמקור ללימוד זה.

Jerusalem Talmud Sanhedrin 2:3 תלמוד ירושלמי סנהדרין ב':ג

... ומה כלי הדיוט שנשתמש בהו הדיוט אסור למלך להשתמש בו. כלי המלך שנשתמש בהו הדיוט אינו דין שיהא המלך אסור לשמש בהו. רבי יודן אומר. נושא המלך אלמנת המלך. שמצינו בדרך שנשא אלמנת שאול. שנאמר. ואתנה לה את בית אדניה ואת נשי אדניה בחיקה. זו רצפה ואביגיל וכת שבע. שלשה בנים היו לחצרון. דכתיב ובני חצרון ירחמאל ואת רם ואת כלובי. הוא ירחמאל קדמוי אלא שנשא אשה גויה להתעשר בה. ...

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 כולם בחכמה עשית בבינה

המקום בוזהר שאליו מפנה הערת קה"ת לגבי ביטוי זה.

Zohar I, 43a זח"א מג, א

הערת קה"ת

זח"א מג, א.

100 ועברתי באמצע אני ולא מלאך

"ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה". ההגדה דורשת: "אני ולא מלאך".

Exodus 12:12 שמות י"ב:י"ב

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלילי מצרים אעשה שפטים אני ה'

For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, יב. הובא ונתבאר בזח"א קיז, א. ושם במה"נ. וראה ירוש' סנהדרין פ"ב, ה"א.

101 הערת קה"ת מפנה Zohar, Vayera 33:485-494 למילים האלה.

Zohar, Vayera 33:485-494 ספר הזהר, וירא ל"ג:תפ"ה-תצ"ד

פסקה 10

102 בהערה לתיקון חצות

ההערה מזהה את "ההערה לתיקון חצות" כהגהה בסידור אדמו"ר הזקן. הטקסט מביא אותה לעניין היראה החיצונית הנובעת מהתפשטות מלכותו של ה', הקודמת לאהבה מלמטה למעלה.

הערת קה"ת

בסידור אדה"ז.

103 זה השער

"זה השער להוי"; צדיקים יבואו בו". היראה היא השער שדרכו נכנסים.

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:כ

זה השער לה' צדיקים יבאו בו:

This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, כ.

104 ובאתר דאשתכחי דכר ונוקי לית שבחא אלא לדכורא

על ליל פסח אומר הוזהר: "במקום שנמצאים זכר ונקבה, השבח הוא רק לזכר". לכן הפסוק מזכיר רק אהבה, שהיא בחינת זכר.

Zohar, Bo 5:129-6:141 ספר הזהר, בא ה':קכ"ט-י:קמ"א

As in the days of thy coming out of Egypt will I show unto "him marvellous things" (Micah 7, 15)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

105 זכר חסדו

"זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל". המילה "זכר" פירושה גם זכר; חסד

שמה יהרג את אמו. וכיון שיצא לאויר העולם — נפתח הסתום, ונסתם הפתוח, שאלמלא כן אינו יכול להיות אפילו שעה אחת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה ל, ב.

94 דינא דמלכותא דינא

דינו של שמואל: "דינא דמלכותא דינא". אדמו"ר הזקן שומע את השם דינא בתוך המילה דינא, וקושר אותה למלכות.

Gittin 10b:12-14 גיטין י"ב:י"ב-י"ד

אלא מתנה, במאי קא קני - לאו בהאי שטרא? והאי שטרא חספא בעלמא הוא! אמר שמואל: דינא דמלכותא - דינא. ואיבעית אימא, תני "חזן מקניטי נשים" - רבי שמעון אומר: אף אלו, כשירין וכו': והא לאו בני קריתות ניהו?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Bava Kamma 113b:13-14 בבא קמא קי"ג ב:י"ג-י"ד

גופא - אמר שמואל: דינא דמלכותא דינא. אמר רבא: תדע, דקטלי דקלי וגשרי גשרי - ועברינו עליהו. אמר לקה אבי: ודלמא משום דאיניאשו להו מינייהו מרייהו! אמר לקה: אי לא דינא דמלכותא דינא, היכי מיניאשו?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

גיטין י, ב. וש"נ. ב"ק קיג, ב. זח"ב (ק"ח, א). [כ].

95 דינא דמלכותא דינא

הוזהר (ברעיא מהימנא) מציין שאותיות השם אדנ"י, בסדר שונה, יוצרות את המילה "דינא" (דיו); משום כך אמרו חז"ל: "דינא דמלכותא דינא".

Zohar, Mishpatim 14:443-15:451 ספר הזהר, משפטים י"ד:תמ"ג-ט"ו:תנ"א

96 ע"פ אמר עם הספר

המאמר על "וכשבה לפני המלך אמר עם הספר" (אסתר ט, כה) מסביר שכל ירידה של נשמות וגופים היא לשם עלייה. הטקסט מצטט אותו בעניין בירור שנעשה במחשבה, בבינה, באמצעות החכמה המלוכת בה.

הערת קה"ת

תוי"א צו, א ואילך.

97 אמר עם הספר

"אמר עם הספר". זהו הפסוק במאמר תורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Esther 9:25 אסתר ט:כ"ה

ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על־ראשו ותלו אותו ואת־בניו על־העץ:

but when ashe came before the king, he commanded by letters that his wicked device, which he had devised against the Jews, should return upon his own head; and that he and his sons should be hanged on the gallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיר, הוי"; את כולם עשית בחכמה."

Psalms 104:24 תהילים קי"ד:כ"ד

מה רבו מעשירי ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניה:

שאינו ניכר רק אור הבינה דאצילות שנעשה מסך ולבוש אל כל מה שלמעלה ממנה וזהו אמא עילאה מקננה בבריאה בכורסיא בגי' ספי' פי' כי כח גי' כח"ב של אצילות כולן נכללין ומתלבשין באמא עלאה והיא אח"כ מקננא בבריאה ואמנם אומרו לשון מקננא לשון קן הטעם הוא ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

111 אימא מקננא בכורסיא

הערת קה"ת מציינת שתיקוני זוהר, תיקון 6, הוא המקור לביטוי הזה.

Tikkunei Zohar 23a:10-11 תקוני זוהר כ"ג א:י"י-י"א

ובהוא זמנא לא תקח האם על הבנים. *ביצים אינן מסטרא דאופנים אפרוחים מסטרא דנער מטטרוין. בנים מסטרא דכרסא דאיהי סכת שלום דאיהי קנא דשכינתא. דאימא עלאה מקננא בכרסא בתלת ספירן עלאין. עמודא דאמצעייתא כליל שית ספירן מקננן במטטרוין. אימא תתאה מקננא באופן דאתמר ביה והנה אופן אחד בארץ.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

112 כמ"ש בע"ח שמ"ז פ"ג

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

והוא מת"ז ת"ו.

113 אותו ואת נוח

דוד, כשכר מאבשלום: "אם אמצא חן בעיני הוי", ישיבני ויראני אותו ואת נוחו".

II Samuel 15:25 שמואל ב ט"ו:כ"ה

ויאמר המלך לצדוק השב את־ארון הָאֱלֹקִים הָעִיר אֶם־אֶמְצָא חן בְּעֵינֵי ה' וְהִשְׁבֵּנִי וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֶת־נוֹחוֹ:

And the king said unto Zadok: 'Carry back the ark of G-d into the city; if I shall find favour in the eyes of the L-RD, He will bring me back, and show me both it, and His habitation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 אות היא ביני ובין בניי

"ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", נאמר על השבת. את "ואותו" קוראים כ"אות", סימן.

Exodus 31:17 שמות ל"א:י"ז

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפְּשׁ:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, יז.

הערת קה"ת מפנה לExodus 31:13 למילים האלה.

Exodus 31:13 שמות ל"א:י"ג

וְאֵתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you

ואהבה נקראים זכר.

Psalms 98:3 תהילים צ"ח:ג

זָכַר חֲסִדוֹ וְאֶמְנוֹתּוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל־אִפְסֵי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

He hath remembered His mercy and His faithfulness toward the house of Israel; All the ends of the earth have seen the salvation of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 אשה יראת ה'

"אשה יראת הוי' היא תתהלל". יראה נקראת נקבה.

Proverbs 31:30 משלי ל"א:ל

שֶׁקֶר הַחֵן וְהַכֵּל הַיָּפִי אִשָּׁה יִרְאֵת־ה' הִיא תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 יראו את ה'

"יראו את הוי' קדושו". יש לקרוא זאת כיראה פנימית של ביטול.

Psalms 34:10 תהילים ל"ד:י

יִרְאוּ אֶת־ה' קְדֹשׁוֹ כִּי־אֵין מִחְסוֹר לִירְאָיו:

O fear the L-RD, ye His holy ones; For there is no want to them that fear Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, י.

108 ייראו מה'

"ייראו מהוי' כל הארץ". יש לקרוא זאת כיראה חיצונית ממלכותו.

Psalms 33:8 תהילים ל"ג:ח

יִירְאוּ מִה' כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יִגְוֹרוּ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵּבֵל:

Let all the earth fear the L-RD; Let all the inhabitants of the world stand in awe of Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ח.

109 את הטפל

שמעון העמסוני דרש את כל המילים "את" שבתורה כרומזות לדבר נוסף, ורבי עקיבא דרש את "את הוי' אלקיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים. אדמו"ר הזקן משתמש במילה "את" כדימוי לדבר שכפוף ובטל.

Bava Kamma 41b בבא קמא מ"א ב

הערת קה"ת

ראה ב"ק מא, ב.

110 ובינה אימא מקננא בכורסיא

עץ חיים מדבר על "מה שאומרים בתיקונים: 'אימא מקננא בכורסיא': בינה שורה בבריאה, עולם הכיסא.

Sefer Etz Chaim 47:3-4 עץ חיים מ"ז:ג-ד

... ואמנם סוד הזווג הזה הב' דאוי"א אשר מגיע עד מסך דבריאה ומאיר שם ז"ס הנאמר בתקונים אמא מקננא בכורסיא והענין כי כתר דאצילות מתלבש בחכמה וחכמה מתלבש בכינה ואז הבינה מאירה בבריאה כנ"ל כי הכל מאירין בודאי אפי' האור א"ס נמשך שם רק

122 כי אתה נרי

"כי אתה נרי, הוי". הפסוק ממאמר מקץ על "יראה ואהבה, אהבה ויראה".

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כִּי־אַתָּה נִרִי Havayah וְנִרִי הָיָה חֹשֶׁךְ:

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten
.my darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 הערת קה"ת מפנה לזוהר, Bo 5:132 למילים האלה.

Zohar, Bo 5:132 ספר זוהר, בא ה'קל"ב

124 זוהר שואל כיצד יכול היה דוד לבקש לראות "אותו", וקושר זאת לאות, סימן הברית, שדוד ידע שעליו לשמור כראוי.

Zohar, Lech Lecha 35:402-415 ספר זוהר, לך לך ל"ה:ת"ב-תט"ו

פסקה 11

125 ובמורא גדול

"והוי הוציא אותנו ממצרים ביד חזקה... ובמורא גדול". ההגדה דורשת: "ובמורא גדול — זו גילוי שכינה".

Deuteronomy 26:8 דברים כ"ו:ח'

וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבִמְרָא גָדֹל וּבָאֲתוֹת וּבִמִּפְתֵּי:

And the L-RD brought us forth out of Egypt with a mighty
hand, and with an outstretched arm, and with great terrible-
ness, and with signs, and with wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 ששת ימים תאכל מצות

"ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת". הפסוק במאמר על פסח שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 16:8 דברים ט"ז:ח'

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצָרְתָּ Havayah אֱלֹקֶיךָ לֵאמֹר:
תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה:

Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the sev-
enth day shall be a solemn assembly to the L-RD thy G-d;
.thou shalt do no work therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 "קול דודי, הנה זה בא". הפסוק במאמר שכלקוטי תורה, שיר השירים, שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח'

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the
.mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 ע"פ קול דודי כו' בשה"ש

המאמר על "קול דודי" מבחין בין קול נמוך הנשמע לבין "קול גדול" שאינו נשמע, ועוסק בגילוי לישראל ביציאת מצרים. הטקסט מצטט אותו בהקשר של מורא גדול הנובע מגילוי "מלך מלכי המלכים".

הערת קה"ת

לקמן שה"ש טו, ב.

throughout your generations, that ye may know that I am the
L-RD who sanctify you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 תייו רשים רישמו לעי

ההערה מפנה לאור התורה על בראשית, בעניין הקטע הזה מהאידרא: "ת' עשה רושם לעתיק יומין".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך א כנג, ב. ראה בספר הערכים — חב"ד כרך ז מערכת אות ת' במילואים הערה 34 שיש בזה כ' פירושים א' שהכוונה היא למה שמלכות דא"ס נעשית עתיק לא"ק. והבי גם בנוגע לעתיק דאצילות ע"ש.

117 תייו רשים רישמו לעתיק יומין

האידרא רבא: "כפי שלמדנו על רשמי האותיות: התייו הותירה רושם עבור עתיק יומין". האות האחרונה, תייו, היא הרשימו של מלכות בדרגה העליונה ביותר.

Zohar, Idra Rabba 3:14-6:25 ספר זוהר, האדרא רבא ג':י"ד-ו':כ"ה

118 בביאור האדרא מהאריז"ל

בפרשת בהר מצטט אדמו"ר הזקן את פירוש האריז"ל לאידרא זו: כל העולמות מתהווים בתוך המדרגה האחרונה של המאציל, "מלכות דמלכות" דאין סוף; לכן הנה האחרונה האצילה הכול, מלכות אדם קדמון נעשית עתיק בראש אריך אנפין, והאותיות מתחילות בת', ש', ר', ק', סוד החותם ההפוך. ההערה מפנה גם לתוספות, דף נ"ג ע"ב.

הערת קה"ת

לזח"ג קכח, ב. ראה לעיל בהר מג, ג. הוספות נג, ב.

119 ובפע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שי השבת פ"כ ד"ה ואמנם.

120 ובמ"ח בענין כוונת תשר"ק

ההערה מציינת את המקום במשנת חסידים שבו מובא הקטע שהטקסט מצטט על הכוונה באותיות ת', ש', ר', ק'.

הערת קה"ת

שחרית דשבת י"ד, ד. ראה לקוטי לוי — אגרות ע' קד.

121 ובפע"ח ובמשנת חסידים בענין כוונת תשר"ק הנזכר במוסף שבת שהוא סוד הארת כ"ב אתון במוחא עילאה

פרי עץ חיים כותב שמוסף שבת צריך להיפתח בסדר תייו, שיין, רי"ש, קו"ף, ושזהו סוד הארה של עשרים ושתיים האותיות במוח העליון.

Pri Etz Chaim, Gate of the Sabbath 20:4 פרי עץ חיים, שער השבת כ"ד:

ואמנם צ"ל תקנת, על סדר תשר"ק, ולא למשה צוית וכו'. והוא סוד הארת כ"ב אתון במוחא עלאה מתתא לעילא, בסוד מ"ש בזהוה, תייו רשים רשימו לעתיק יומין דלית דכוותיה. במוסף שבת, צ"ל תקנת שבת, וצ"ל תקנת בק' ולא בכ'. וצ"ל צוויי בבי יודין, כל הא"ב, ובסוף כל הא"ב יאמר מנצפ"ך, שהוא מסיני נצטוו צוויי פועליה כראוי. וצ"ל בסוף המוסף זכר למעשה בראשית, כי היסודות דוויג הנקראים זכר שוין הם, ומדוויגין בתפלת מוסף בלחש, שעלה הז"א בחב"ד דאור"א, נמצא עתה כי נצח הוד יסוד דאבא ואמא, שם עצמן הם הנצח הוד ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

129 אם אין יראה אין חכמה אם אין חכמה אין יראה

רבי אלעזר בן עזריה: "אם אין חכמה אין יראה; אם אין יראה אין חכמה".

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג'י"ז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממשעיו, למה הוא דומה, לאילו שענפיו מרבי ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והפכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

130 גבי חג השבועות ע"פ וידבר אלקים

מאמר זה לחג השבועות מסביר את הפסוק "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר: אנכי הוי' אלקיך כגילוי עצמותו של הקב"ה (אנכי) למטה, עד שהוא נקרא "אלקיך". כדי להגיע לכך סופרים תחילה את שבעת שבועות העומר, תוך הכנעת המדות הטבעיות של הנפש הבהמית.

Numbers 15:4 במדבר ט"ד:ד'

והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סלת עשרון כלול ברכעית ההין שמן: then shall he that bringeth his offering present unto the L-RD a meal-offering of a tenth part of an ephah of fine flour; mingled with the fourth part of a hin of oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל במדבר טו, ד.

131 וידבר אלקים

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". פתיחת עשרת הדיברות, הפסוק במאמר על שבועות.

Exodus 20:1 שמות כ':א'

וידבר אלקים את כל־הדברים האלה לאמר:

And G-d spoke all these words, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 בדי"ה וידעת היום

דף 26 נמצא במאמר המביא "ביאור נוסף על הפסוק 'וידעת היום'". העוסק בדעת ובאמונה באור הסוכב כל עלמין. שם אומר אדמו"ר הזקן שדעת באור המקיף נמשכת דווקא באמצעות תורה ומצוות, ומפנה בחזרה למאמר הזה ממש, "אחר הוי' אלקיכם תלכו", על הפסוק "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת".

הערת קה"ת

ראה לעיל ואתחננו ו, ג.

133 וידעת היום

"וידעת היום והשבות אל לבבך". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבות אל־לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ומעל ועל־הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

134 ואתה משמרה בקרבי

ברכת הבוקר על הנשמה: "ואתה משמרה בקרבי". שמירה שייכת למדרגות המקיפות של הנשמה.

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד'

כי מתער אומר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה יצרתה בי, אתה נפתחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד לישלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, רבון כל העולמים, אדון כל הנשמות. ברוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתים".

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me here-after. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

135 המקיף מסמא עיני החיצונים

ההערה מפנה לשני מקומות בביאורי המצוות של הצמח צדק — בעניין מצוות הוידוי והתשובה ובעניין קרבן הפסח — כמקורות לרעיון שאור מקיף מסנוור את הכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. שם מצות קרבן פסח.

פסוקה 13

136 רמ"ה אברים דמלכא

בהערת קה"ת מצוין תיקוני זוהר, תיקון 30, על המצוות שהן רמ"ה איברי המלך.

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעיטא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרונתה, ובגין דא אתמר על תרונתהו אשר קדשנו, אמן קדשנו ואבא צנו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 רפ' וארא

הערת קה"ת
תו"א נה. ב.

הערת קה"ת
ראה סה"מ ח

Zohar, Idra Rabba 6:25–7:37 ספר הזהר, האדרא רבא ו"כ"ה-ו"ל"ז

Psalms 25:10 תהילים כ"ה:י

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים כה, י.

משלי ד:י"ח Proverbs 4:18

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
משלי ד, יח.

Shabbat 88a:5 שבת פ"ח א:ה'

137 ע"י המשכת אור א"ס ב"ה בהן

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' שלח מו, ב. ובליקוטי פי' לקו"א שם.

Tanva. Part V: Kuntres Acharon 4:11 תניא. קונטרס אחרון ד':י"א

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

דאָס איז דאָס צווייטע געזעץ.

משלי ו:כ"ג Proverbs 6:23

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

"המנורה הטהורה, נרותיה, נרות המערכה". כאן "נר" פירושו הכלי.

Exodus 39:37 שמות ל"ז:ל"ז

the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to
be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the
light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לט, לו.

"בהעלותך את הנרות". כאן "נר" פירושו האור עצמו הדולק.

Numbers 8:2 במדבר ח:ב'

דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ
יֵאָדְרוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:

153 אשר אנכי מצוך היום על לבבך

”והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך”. גילוי המצווה מגיע אל הלב.

Deuteronomy 6:6 דברים ו':

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be
upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 עבירה מכבה מצוה

מוקדם יותר בפרשה מסביר אדמו"ר הזקן שהמצוות זקוקות לשמירה על ה"נר" שהן ממשיכות: עבירה מכבה את הנר הזה ומשקיטה את אש האהבה, אך אינה מכבה את המצווה עצמה, שעדיין נזקפת לזכות האדם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל כ, א. וש"נ.

155 עבירה מכבה מצוה

”עבירה מכבה מצווה, ואין עבירה מכבה תורה, שנאמר: 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה'”.

Sotah 21a:9-10 סוטה כ"א א:ט"ז

דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, שנאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה, בעידנה דעסיק בה — מגנא ומצלא, בעידנה דלא עסיק בה — אגוני מגנא, אצולי לא מצלא. תורה, בין בעידנה דעסיק בה ובין בעידנה דלא עסיק בה — מגנא ומצלא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

156 שחת לו לא בניו מומם

”שחת לו לא, בניו מומם”. החטא פוגע בחוטא, ולא בה'.

Deuteronomy 32:5 דברים ל"ב:ה'

שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ה.

157 חבילו להון לא ליה

תרגום אונקלוס: "חבילו להון לא ליה".

Onkelos Deuteronomy 32:5 תרגום אונקלוס על דברים ל"ב:ה'

חבילו להון לא לקה בנאי די פלחו לטענותא דרא דאשניו עובדוהי ואשתניו:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

158 לעומת זה

”גם את זה לעומת זה עשה האלקים”. בבחינת רצון כל הרצונות אין צד מנגד.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

ביום טובה יהיה בטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעֲמֻתָּה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דְּבַרְתָּ שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to
.the end that man should find nothing after him

קבלוה בימי אַחְשָׁרוּשׁ, דְּכַתִּיב: ”קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְּהוּדִים” — קִיְמוּ מַה שְׁקִיבְלוּ כְּכֹר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פח, א. וש"נ.

149 וימינו תחבקני

”שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני”. יד ימין היא אהבתו של ה'.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו'

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וַיְמִינִי תַּחְבֹּקֵנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand em-
brace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

150 אהבתי אתכם אמר ה'

”אהבתי אתכם, אמר הוי””. האהבה העליונה שהתגלתה לישראל.

Malachi 1:2 מלאכי א':ב'

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאֶמְרָתְכֶם בְּמַה אֶהְבֵּתִנּוּ הַלּוֹא־אֵחַ עֲשׂוּ לִיעֶקֶב נְאֻם־ה' וְאֶהֱבֵ אֶת־יעֶקֶב:

I have loved you, saith the L-RD. Yet ye say: 'Wherein hast
Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother? Saith the
;L-RD; Yet I loved Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי א, ב.

פסוקה 14

151 כמים הפנים לפנים כן לב האדם

”כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם”. אהבה המתגלית מלמעלה מעוררת אהבה מלמטה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לִב־הָאָדָם לָאָדָם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to
.man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 פקדת הארץ ותשוקק

”פקדת הארץ ותשוקקה”. יש לקרוא זאת כביקורו של ה', המעורר את תשוקת הנשמה.

Psalms 65:10 תהילים ס"ה:י'

פְּקַדְתִּי־הָאָרֶץ וְתִשְׁקָקֶהּ רַבַּת תַּעֲשֶׂרָנָה פֶּלֶג אֱלֹקִים מָלֵא מִיִּם תִּכְיֹן דִּגְגָנָם כִּי־כֵן תִּכְיֶנָּה:

Thou hast remembered the earth, and watered her, greatly
enriching her, with the river of G-d that is full of water; Thou
preparest them corn, for so preparest Thou her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סה, י'.

ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

165 כל האומר אין לי אלא תו

רבי יוסי: מי שאומר שאין לו אלא תורה, אין לו אפילו תורה, שהרי נאמר:
"ולמדתם אותם ושמתם לעשותם" — מי שאינו עוסק בעשייה, אינו עוסק
בלימוד.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערכי שלציון — דעבדי שלוף דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה — דתנא,
רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה — אין לו תורה. פשיטא! אלא:
כל האומר אין לו אלא תורה — אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא!
אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא:
"ולמדתם ועשייתם" — כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה, כל שאינו
בעשייה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

166 וכמ"ש במ"א

במאמר מאוחר יותר בפרשה מובחן בין הקשבה "אלי" קול ה' לבין הקשבה
"בתוך" קולו: שמיעת הפנימיות שבתורה, כך שאור אין סוף מביא את
הנשמה לביטול. עוד נאמר שם שיש "תורה ויש תורה".

הערת קה"ת

ראה לקמן כג, ב.

167 תרעא לדרתא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שבת לא, רע"ב.

168 תרעא לדרתא

רבי ינאי: "אוי לו למי שאין לו חצר, והוא עושה שער לחצר". התורה היא
השער, ויראת שמים היא החצר.

Shabbat 31b:1 שבת ל"א ב:א'

יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות
החיצוניות לא מסרו לו, בהי עייל? מכריז רבי ינאי: חבל על דלית לקה
דרתא ותרעא לדרתא עביד. אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא
את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר: "והאלקים עשה ששיראו
מלפניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

169 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". הצדקה, והמצוות בכלל, מכינות מקום להשראת האור.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בצדקה תכונני רחמי מעשך כ"לא תירא וממחנה כי לא תתקרב אליך:
In righteousness shalt thou be established; be thou far from
oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it
shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעי' נד, יד.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 ע"פ ואתחנן

ההערה מציינת שהמאמר על "ואתחנן" מופיע מוקדם יותר בלקוטי תורה,
ואתחנן, בלי לצייין עמוד.

הערת קה"ת

לעיל פ' ואתחנן.

160 ואתחנן

"ואתחנן אל הוי' בעת ההיא". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 3:23 דברים ג:כ"ג

ואתחנן אליה בעת ההוא לאמר:

And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 לא הביט און ביעקב

דברי בלעם: "לא הביט און ביעקב". ברמת האורות המקיפים העליונים,
החטא אינו מגיע.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אֶון בַּיַּעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקֶי עַמּוֹ וְתִרְוַעַת
מִלָּה בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen
perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And
the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

162 ה' צלך

הערת קה"ת מפנה לPsalms 121:5 למילים האלה.

Psalms 121:5 תהילים כ"א:ה'

ה' שמך ה' צלך עלי־יְדִימִינֶךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy
right hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכא, ה.

פסוקה 15

163 ה' צלך

"הוי' שומרך; הוי' צלך על יד ימינך." צל הוא הגנה מקיפה.

Psalms 121:5 תהילים כ"א:ה'

ה' שמך ה' צלך עלי־יְדִימִינֶךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy
right hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתיך

"ואשים דבריי בפוך, ובצל ידי כסיתיך." דברי תורה שבפה יוצרים "צל"
מקף.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואֲשֶׁם דְּבָרֵי כִפְיָהּ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיהָ לְנֹטֵעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֲרֶץ וְלֹאמַר
לְצִיּוֹן עֲמִי־אֶתָּה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered
thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-

ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שכל נבא, השופע בו ממוצא פי הי' ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

176 בד"ה אני ה' . דפי ציצית

המאמר על "אני ה' אלקיכם" שבפרשת ציצית עוסק בתענוג העליון הפנימי המאיר בתורה ובמצוות, וברכי עקיבא, שזחק כשראה את הצלחת רומי: אם למי שעוברים על רצונו יש כל כך הרבה, על אחת כמה וכמה למי שעושים את רצונו. הטקסט מצטט אותו בהקשר של "ברא" ושל כוח הפועל בנפעל.

הערת קה"ת

לעיל פי שלח מז, א.

177 ובשה"ש בד"ה מי יתנך

המאמר משווה בין צדיקים לבין בעלי תשובה, ומסביר את מטרת הבריה כדירה בתחתונים: "דרך הוי" — יציאת השם והתגשמותו בגלוי גם בעולם העשיה. הטקסט מצטט אותו באותו עניין של הבריה.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש מד, ג.

178 מי יתנך כאח לי

"מי יתנך כאח לי". זהו הפסוק מתוך המאמר על שיר השירים שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח:א

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמץאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

179 המחדש בטובו

מהברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ח'

לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקם וזמרות יאמרו ותשבחות לשמיעו. כי הוא לבדו פועל גבורות. עושה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נורא תהלות. אדון הנפלאות: המחידש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית: כאמור לעשה אורים גדלים פי לעולם חסדו: אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו מהרה לאורו: ברוך אתה ה' יוצר המאורות:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminar-... ies," for His kindness

170 כי לית ברכתא שריא אלא

הזהר מלמד שאין לברך על שולחן ריק, מפני שהברכה מלמעלה אינה שורה במקום ריק.

Zohar II, 87b זח"ב פז, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב פז, ב.

171 ועשית בגדי קדש

"ועשית בגדי קדש ללואהרן אחיך". זהו הפסוק במאמר שאליו הטקסט מתייחס.

Exodus 28:2 שמות כ"ח:ב

ועשית בגדי קדש ללואהרן אחיך לכבוד ולתפארת:

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 ר"פ ויקרא

ההערה מפנה את המאמר על "ויקרא אל משה" לתחילת לקוטי תורה, ויקרא.

הערת קה"ת

לעיל פי ויקרא.

173 ויקרא אל משה

"ויקרא אל משה". זהו הפסוק הפותח את פרשת ויקרא, שאליו הטקסט מתייחס.

Leviticus 1:1 ויקרא א:א

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר:

And the L-RD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

174 כי הוא צוה ונבראו

"יהללו את שם הוי", כי הוא ציווה ונבראו". נאמר על עצמותו של ה', שאינה "בוראת" על ידי כניסה לתוך מה שהיא יוצרת.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה

יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded, and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 כח הפועל בנפעל

התניא מסביר שכל נברא הוא באמת כאין ואפס לעומת "כוח הפועל ורוח פיו שבנפעל", המביא אותו לידי מציאות.

Tanya, Sha'ar HaYichud 3:1-2 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ג:א-ב

והנה, אחרי הדברים והאמת האלה, כל משכיל על דבר יבין לאשורו, איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל, המהנה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש. ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשות, זהו, מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני כשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא, אכל אילו

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 כי הוא צוה ונברא

"כי הוא צוה ונברא". נאמר על הבחינה המקיפה, שאינה נכנסת במה שהיא בוראת.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה

יהללו את־שם ה' כי הוא צוה ונברא:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded,
and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 גאה גאה

"כי הוא רם ונשא, רם". המילה הכפולה נדרשת כשתי הבחינות של הכתר העליון.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אֲזָ וְשִׁיר־מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְHavayah וַיֹּאמְרוּ
לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לְHavayah כִּי־גָאָה גָאָה סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto
the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for
He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown
into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, א.

188 שני כתרים א' כנגד נעשה

כשישראל אמרו "נעשה" לפני "נשמע", באו שש מאות אלף מלאכים וקשרו שני כתרים על ראשו של כל אחד מהם: אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע".

Shabbat 88a:7 שבת פ"ח א'ז

דַּרְשׁ רַבִּי סִימְאִי: בַּשָּׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל לְ"נִשְׁמָע" בָּאוּ שְׁשִׁים
רִיבּוּא שָׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרָת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי
כְּתָרִים, אֶחָד כִּנְגַד "נִשְׁמָע" וְאֶחָד כִּנְגַד "נִעֲשֶׂה". וְכִין שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל,
יָרְדוּ מֵאֶה וְעֲשָׂרִים רִיבּוּא מַלְאָכֵי חֶבְלָה וּפִירְקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָם מֵהָר חוֹרֵב". אֲמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחוֹרֵב טַעֲנוּ,
בְּחוֹרֵב פָּרְקוּ. בְּחוֹרֵב טַעֲנוּ — בְּדֹאמְרוּ, בְּחוֹרֵב פָּרְקוּ — דְּכַתִּיב:
"וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אֲמַר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פח, א.

189 והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 27:13 ישעיהו כ"ז:י"ג

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהִנְדְּחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לֵה' בְּהָר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם:

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall
be blown; And they shall come that were lost in the land of
Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt;
And they shall worship the L-RD in the holy mountain at
Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

180 רב זוטר בר טוביה בשם רב: "בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, בתבונה ובדעת..." אלו הן הספירות דאצילות שדרכן באה הבריאה.

Chagigah 12a:13 חגיגה י"ב א:י"ג

אָמַר רַב זּוּטְרָא בַר טוּבִיָּה אָמַר רַב: בְּעֶשְׂרֵה דְבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם:
בְּחָכְמָה וּבְתוּבָנָה וּבְדַעַת, וּבְכֹחַ וּבְגִבּוּרָה וּבְגִבּוּרָה, בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט,
בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

181 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון". הפסוק שבמאמר על הווי"ו של "קדוש".

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה־לּוֹ אֲמֹ בָּיוֹם
תִּתְּנָתוּ וּבָיוֹם שְׂמַחַת לָבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king
Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath
crowned him in the day of his espousals, And in the day of
the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 כל אשר חפץ ה' עשה

"כל אשר חפץ ה' עשה". בריאה באמצעות רצון בלבד.

Psalms 135:6 תהילים קל"ה:ו

כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ ה' עָשָׂה בַשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיָּמִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven
;and in earth, in the seas and in all deeps

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

183 כי לא מחשבתי מחשבותיכם

"כי לא מחשבתי מחשבותיכם". מחשבתו של ה' לבדה מביאה דברים לידי מציאות.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֹאֵם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your
ways My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

184 בביאור ע"פ יונתי בחגי הסלע

הביאור על "יונתי בחגי הסלע" עוסק בנשמה הלכודה בנקיקים, שאינה מצליחה לעורר אהבה ויראה. התיקון לכך הוא לזכור שהיא ירדה לעולם רק כדי לעלות, ולעורר רחמים רבים על הניצוץ האלקי שבה. הטקסט מצטט ביאור זה בקשר למילים "כי לא מחשבתי מחשבותיכם".

הערת קה"ת

לקמן ש"ש יז, ג ואילך.

185 יונתי בחגי

"יונתי בחגי הסלע". הפסוק שבמאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב:י"ד

יוֹנָתִי בַּחֲגֵי הַסֶּלַע בִּסְתֵר הַמְּדִרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרְאִיהָ הַשְּׂמִיעֵנִי אֶת־
קוֹלָהּ כִּי־קוֹלָהּ עָרֵב וּמְרְאִיהָ נְאוּהָ:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of
the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

mot but shemot "names." R. Johanan also said in the name of R. Simeon b. Johai : More painful is filial impiety in a man's house than the wars of Gog and Magog; as it is said, "A Psalm of David, when he fled from Absalom his son" ... (ibid)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ז, ב.

193 כי מנסה כו' לדעת

י" כי הוי אלקיכם מנסה אתכם לדעת."

Deuteronomy 13:4 דברים י"ג:ד'

לא תשמע אל־דברי הנביא ההוא או אל־חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את־ה' אלקיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the L-RD your G-d putteth you to proof, to know whether ye do love the L-RD your G-d .with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 כי ה' אמר לו קלל

י" דוד על שמעי: "כי הוי' אמר לו קלל."

II Samuel 16:10 שמואל ב ט"ז:י'

ויאמר המלך מה־לי ולכם בני צריה כה יקלל כי Havayah אמר לו קלל את־דוד ומי יאמר מדוע עשיתָה כן:

And the king said: 'What have I to do with you, ye sons of Zeruiah? So let him curse, because the L-RD hath said unto him: Curse David; who then shall say: Wherefore hast thou 'done so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 מי יתן טהור מטמא

י" מי יתן טהור מטמא". האור הטהור נפדה מן הקליפה המסתירה אותו.

Job 14:4 איוב י"ד:ד'

מִי־יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד:

.Who can bring a clean thing out of an unclean? not one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יד, ד.

196 בדיה בשלח פרעה

ההערה מציינת שהמאמר "בשלח פרעה את העם" נמצא בתורה אור, בשלח, בלי לציין עמוד.

הערת קה"ת

בתנ"א פ' בשלח.

197 בשלח פרעה את העם

י"הי בשלח פרעה את העם". הפסוק מתוך מאמר תורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

ויהי בשלח פרעה את־העם ולא־נחם אֱלֹהִים דָּרָה אַרְצָה פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאשָׁם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה:

190 אחרי הוי אלקיכם תלכו

י" הפסוק שבמאמר: "אחרי הוי אלקיכם תלכו".

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכֹו תִדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 בורא קדושים ישתבח שמך

י"וצר משרתים, ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם, ומשמיעים ביראה יחד בקול דברי אלקים חיים ומלך עולם": מתוך הברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 3 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ג'

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מִלְכֵנוּ וּגְוָאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים. יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מִלְכֵנוּ יוֹצֵר מִשְׁרָתִים. וְאֲשֶׁר מִשְׁרָתָיו כָּלָם עוֹמְדִים בְּרוֹם עוֹלָם וּמְשִׁמְעִים בִּירְאָה יַחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֶכֶה עוֹלָם. כָּלָם אֲהוּבִים. כָּלָם בְּרוּרִים. כָּלָם גְּבוּרִים. וְכָלָם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבִירְאָה רְצוֹן קוֹנֵם. וְכָלָם פּוֹתְחִים אֶת־פִּתְּיָם בְּקִדְשָׁה וּבִטְהָרָה. בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה. וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמְעֲרִיצִים וּמְקַדִּישִׁים וּמְמַלְכִים:

Be blessed our Former, our Creator, He is our King, and He will be our Redeemer. our King, and our Redeemer—Creator of holy beings. Praised be Your Name forever, our King, Who forms ministering angels; and Whose ministering angels all stand at the height of the Universe, and proclaim with reverence, in unison aloud the words of the living G-d, King of the Universe. All of them are beloved,—there is no envy, jealousy or rivalry among them. Pure—they have no ... selfish or ulterior motives; they serve G-d with all their

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

192 אית שמות אלא שמות

י" על "עושה שמות בארץ" (תהלים מו, ט), אומרים חז"ל שיש לקרוא "שמות".

Berakhot 7b:10-11 ברכות ז' ב"י-י"א

מָנָא לֵן דְּשָׁמָ גְרִים? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קָרָא: "לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת הִי אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ", אֵל תִּקְרִי "שְׁמוֹת" אֵלָּא "שְׁמוֹת". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: קָשָׁה תִּרְבּוּת רָעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמִּלְחָמָת גּוֹג וּמָגוּג. שְׁנֵאמַר: "מִזְמוֹר לְדָוִד בְּכַחוֹ מִפְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם בְּנוֹ", וּכְתִיב בְּתִרְיָה: "הִי מַה רְבוּ צָרֵי רַבִּים קָמִים עָלַי", וְאֵילוּ גְבִי מִלְחָמָת גּוֹג וּמָגוּג, כְּתִיב: "לָמָּה רָגַשׁוּ גּוֹיִם וּלְאֻמִּים יִהְיֶה רִיק". וְאֵילוּ "מַה רְבוּ צָרֵי" לֹא כְּתִיב.

Whence do we learn that the name of a person affects his life? R. Eleazar said : Because the Scriptures declare, "Come, behold the works of the L-rd, Who hath made sham-mot ['desolations'] in the earth" (Ps. xlvii. 9). Read not sham-

203 אלה פקודי המשכן

”אלה פקודי המשכן”. הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 38:21 שמות ל”ח:כ”א

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד עלי פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בןאֶתֶרֶן הַכֹּהֵן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 שופך דם האדם באדם

”שופך דם האדם באדם דמו יישפך”. דימוי לאור הנמשך החוצה דרך פגם.

Genesis 9:6 בראשית ט:ו

שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם:

Whoso sheddeth man's blood, by man shall his blood be shed; for in the image of G-d made He man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

בראשית ט, ו.

205 שכל העוסק בתורת עולה

הגמרא מלמדת שכל העוסק בהלכות קרבן כאילו הקריב אותו. התורה מגיעה מעבר למדרגת העבודה בפועל.

Menachot 110a:13-14 מנחות ק”א:י”ג-י”ד

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (ויקרא ו, יח) זאת תורת חטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם: מתני נאמר בעולת בהמה (ויקרא א, ט) אשה ריח ניחוח ובעולת עוף (ויקרא א, ט) אשה ריח ניחוח ובמנחה (ויקרא ב, ב) אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה”ת

מנחות קי, א.

206 שומר ישראל

”הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל”.

Psalms 121:4 תהילים קכ”א:ד

הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:

Behold, He that keepeth Israel Doth neither slumber nor sleep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 שומר ישראל

האדרא רבא מסבירה שלעיניו של עתיקא אין עפעפיים או גבות, משום ש”הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל”: עין פקוחה תמיד, המשגיחה ושומרת.

Zohar, Idra Rabba 7:37-8:50 ספר זוהר, האדרא רבא ז’:ל”ז-ח”ג:

22 פסקה

208 הגמרא מסבירה את ההבחנה של מלאכי: שניהם צדיקים גמורים, אך מי

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 פסקה

198 יראו את ה'

”יראו את הוי קדושו”. יראה פנימית של ביטול.

Psalms 34:10 תהילים ל”ד:י

יִרְאוּ אֶת־ה' קְדֹשׁוֹ כִּי־אֵין מִחְסוֹר לִירְאָיו:

O fear the L-RD, ye His holy ones; For there is no want to them that fear Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 סד”ה ואתה מרובבות קדש

מאמר זה מסביר שההמשכה הרגילה היא רק מבחינת ”מאה”, ואילו שורש התורה הוא בבחינת ”רובבות”. למעלה ממנה. זו המשמעות של ”מרובבות קודש”: משם יכולה ההמשכה לרדת גם לדברים גשמיים, כמו סוכה ותפילין.

הערת קה”ת

לקמן פי ברכה צג, ד.

200 ואתה מרובבות קדש

”ואתה מרובבות קודש”. הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 33:2 דברים ל”ג:ב

וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרָן וְאֶתָּה מִרְבֵּבֹת קֹדֶשׁ מִיָּמִינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 אות הוא בצבא שלו

על ”ואתה מרובבות קודש” אומרת הגמרא: ”אות הוא באלף אלפיו”; ועל ”הוי צבאות שמו”: ”אדון הוא בצבאות שלו”.

Chagigah 16a:1-3 חגיגה ט”ז א:א-ג

מאי דרש? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ”וְאֶתָּה מִרְבֵּבֹת קֹדֶשׁ” — אֹת הוּא בְּרַבְּכָה שְׁלוֹ. וְרַבִּי אֶבְהוֹ אָמַר: ”דְּגוּל מִרְבְּכָה” — דּוּגְמָא הוּא בְּרַבְּכָה שְׁלוֹ. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: ”הִי צְבָאוֹת שְׁמוֹ” — אָדוֹן הוּא בְּצָבָא שְׁלוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

202 בד”ה אלה פקודי המשכן

בפרשת פקודי מסביר אדמו”ר הזקן. על פי תיקוני זוהר, את שורש מצוות עשה ולא תעשה: ”שמ” עם י”ה עולה כנגד שס”ה הלאוין, ו”זכר” עם ו”ה כנגד רמ”ח מצוות עשה. המשכן הוא דירה למטה, שנעשית באמצעות הכנעת הסטרא אחרא והפיכתה.

הערת קה”ת

לעיל פי פקודי ג, ב.

פסוקה 24

213 אלקים גימטריא הטבע

התניא מסביר ששם אלקים, מידת הצמצום וההגבלה, שווה בגימטריה ל"הטבע", משום שהוא מסתיר את האור הכורא ומקיים את העולם, כך שנדמה שהעולם מתקיים ומתנהל מכוח טבעו שלו.

הערת קה"ת

פרדס שיי"ב, פ"ב. ובשלי"ה ש' האותיות אות קדושה בהגהה ד"ה והנה מוסיף על הראשונות (פט, א) משמע קצת שכן הוא בזה. ר"ח ש' האהבה (ספ"א [ד"ה וכדי]). ש' התשובה (פ"ו [ד"ה והמרגיל]). ובכ"ד. וע' תש"ו חכם צבי (יח). ובשלי"ה הק' תושב"כ ר"פ וארא בנר מצוה [שח, ב]. וע' בסש"ב ח"ב (רפ"ו). [כ].

214 אלקים גימטריא הטבע

הערת קה"ת מציינת כאן את הפרדס, בדבר ההסבר שהשם אלקים שווה בגימטריה ל"הטבע".

Pardes Rimmonim 12:2-3 פרדס רמונים י"ב:ב-ג

הכלל העולה מהפרק הקודם הוא היות הלי"ב נתיבות כלל כל הנמצאות מעלה ומטה ומטעם זה בבריאת עולם נזכר ל"ב פעמים שם אלקים להורות כי כל אחד מלי"ב נתיבות היה מגלה מה שהיה מצויר בו מענין הבריאה. ובאו ל"ב פעמים אלקים ולא ל"ב פעמים י"ה כפי הראוי אל החכמה. מפני שגילוי הדברים הנמצאות מחכמה הוא ע"י הבינה ששם אשד הנתיבות כדפי, ולכן באו בשם אלקים, שהרמו אל הבינה. והטעם שנכתב בשם אלקים באותיותיו ולא בשם בן ד' בנקוד אלקים, כי הוא השם הנרמז בבינה. עם היות ששם אלקים ג"כ הרמז אלי, ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

215 כי שמש ומגן הוי' אלקים

"כי שמש ומגן הוי' אלקים". הוי' הוא השמש, ואלקים הוא המגן המכסה עליה.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

פי שמש ומגן ה' אלקים הן וְכָבוֹד וְחַיִּים ה' לֹא יִמְנָעֵנוּ מִכָּל הַיּוֹמִים
For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth
grace and glory; No good thing will He withhold from them
that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, יב.

216 עולם כמנהגו נוהג

חז"ל משיבים על השאלה מדוע ה' אינו משמיד את מה שעובדי האלילים עובדים לו: "עולם כמנהגו נוהג" — הקביעות שאנו מכנים טבע.

Avodah Zarah 54b:14-15 עבודה זרה נ"ד ב:י"ד-ט"ו

... אילו לְדָבָר שֶׁאֵין הָעוֹלָם צוֹרֵךְ לוֹ הֵיוּ עוֹבְדֵינִי, הֲרֵי הוּא מְבַטְלָהּ. הֲרֵי הֵן עוֹבְדֵינִי לְחֻמָּה וְלִכְוֹכָבִים וְלַמַּאֲזוֹת, יֵאָבֵד עוֹלָם מִפְּנֵי הַשּׁוֹטִימִים? אֲלָא עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג, וְשׁוֹטִימִים שֶׁלֵּקְלוּ עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הַדִּין. דָּבָר אַחֵר: הֲרֵי שְׁגוֹל סָאָה שֶׁל חֲטִים [וְהֵלֵךְ] וְנִרְעָה בְּרִשְׁמָע — דִּין הוּא שֶׁלֹּא תִצָּחַם, אֲלָא עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג וְהוֹלֵךְ, וְשׁוֹטִימִים שֶׁלֵּקְלוּ עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הַדִּין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 23

212 שאל ר"ח בן תרדיון

רבי חנינא בן תרדיון, שלימד תורה ברבים למרות הגזרה הרומית, שאל את רבי יוסי בן קיסמא: "מה יהיה חלקי בחיי העולם הבא?"

Avodah Zarah 18a:6 עבודה זרה י"ח א:ו

תנו רבנן: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא, הִלֵּךְ רַבִּי חֲנִינָא בֶן תַּרְדִּיּוֹן לְבַקְרוֹ. אָמַר לוֹ: חֲנִינָא אַחִי, (אַחִי), אֵי אַתָּה יוֹדֵעַ שְׂאוּמָה זֹאת מִן הַשָּׁמַיִם הַמְּלִיכִיָּה? שֶׁחָרִיבָה אֶת בֵּיתוֹ וְשָׂרְפָה אֶת הֵיכְלוֹ, וְהִרְגָה אֶת חֲסִידָיו וְאַבְדָה אֶת טוֹבָיו, וְעַדִּינִי הִיא קִיָּמָה. וְאַנִּי שִׁמְעָתִי עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה [וּמְקַהֵל קְהָלוֹת בְּרַבִּים], וְסָפַר מוֹנֵחַ לָךְ בְּחִיקָה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז יח, א.

הערת קה"ת
מלאכי ג, כ.

221 וזרח לך יראי שמי שמש צדקה ומרפא

הזהר על אמור, המצוטט בטקסט, מביא את הפסוק הזה: האור הגנוז לצדיקים יאיר להם בעולם הבא.

Zohar, Emor 1:1-2:6 ספר הזהר, אמור א'-ב':ו'
AND THE L-RD SAID UNTO MOSES, SPEAK UNTO THE PRIESTS THE SONS OF AARON AND SAY UNTO THEM, THERE SHALL NONE DEFILE HIMSELF FOR THE DEAD AMONG HIS PEOPLE. R. Jose said: 'What is the connection of this with the verse that immediately precedes, "A man also or a woman that hath a familiar spirit or that is a wizard shall be put to death" (Lev. 20, 27)? It is this: that having admonished the Israelites to sanctify themselves, the Scripture now admonishes the priests to sanctify themselves specially. ... Later
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

222 הקב"ה מוציא חמה מנרתקה

ריש לקיש אומר: לעתיד לבוא "הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה"; הרשעים נידונים בה והצדיקים מתרפאים בה. הערת קה"ת מתקנת את "4a" שבטקסט ל"סוף 3b".

Avodah Zarah 3b:18 עבודה זרה ג' ב'י"ח
ואיבצית אימא לעולם הקא — כדרכי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה, ומקדיר, רשעים נידונין בה, וצדיקים מתרפאין בה, רשעים נידונין
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

223 (בפ"ק דע"ז דף ד' ע"א)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
צ"ל ג, סע"ב.

224 ועינין מזה ברכות ויצא . . ובפי אמור

לפי ההערה, נוסח הקטעים האלה מהמדרש ומהזהר מועתק באור התורה על נ"ך.
הערת קה"ת
הלשונות נעתקו באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלו.

225 ובפי בא פט"ו

ההערה מפנה לאור התורה על ראה בעניין המדרש על בא המצוטט כאן.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת פי ראה ע' תשעב.

226 שע"י זו האחד היתירה על מאה מהפך טבעו והרגלו

בתניא נאמר, שכיוון שהמנהג היה לחזור מאה פעמים, הפעם המאה ואחת היא מעבר להרגל ולטבע; זהו "עובד אלקים".

Tanya, Likkutei Amarim 15:10 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ט"ו:י'

... פּרסי בתרי זוזי, מפני שהוא יותר מרגילותם, ולכן, זאת הפעם הפּמָא ואחת, היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו - שקולה כנגד כולן, ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז, להיות נקרא "עובד אלקים"; מפני שקדי לשנות טבע הרגילות, צריך לעורר את האהבה

217 המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכת יוצר.

218 המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית

מתוך הברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית, כפי שמצינת הערת קה"ת: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ח'
לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקיים זמרות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו פועל גבורות. עושה חדשות. פועל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נושא תהלות. אדון הנפלאות: המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית: כאמור לעשה אורים גדלים פי לעולם חסדו: אור חדש על יציון תאיר ונוכח כלנו מהרה לאורו: ברוך אתה ה' יוצר המאורות:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminaries," for His kindness

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

219 ועינין מענין הטבע בשו"ת ח"צ ס"י י"ח

לפי ההערה, אור התורה על נ"ך מצטט את הדברים הללו; על שיר השירים הטבע נמשל למטבע המוטבעת בחותם, וה' הוא הפועל באמצעותו; ועל בראשית נאמר שאף שהכול ניסים תמידיים, הם נקבעו להיות כך לעולם ולכן נקראים מנהגו של עולם.

הערת קה"ת
הלשון נעתק באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקעז. "לשון טבע בתש"י ח"צ כי שהוא שם מהודש מחכמים האחרונים, דבאמת אינו שייך ענין הטבע כלל דהלא הכל הוא מאתו ית' וכמ"ש המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח כו', ומה שייך לומר טבע דהכל הוא מאתו ית'. ואוי שהכל הוא ניסים רק שהן ניסים תכופים כו' — סה"מ תרע"ח ע' פח ואילך. וראה ד"ה פתח אלי תשט"ו סעי' ה (סה"מ מלוטק ח"ה ע' קח). וראה באוה"ת שה"ש כרך א ע' שיד-טו שמפרש שזהו כמו דפוס מטבעות בכלי. אבל הקב"ה פועל בהן. וכ"כ ביהל אור ע' קנד. ובאוה"ת בראשית כרך ז ע' תתשסא "ואף שהם הכל ניסים תכופים . . אלא שהוסדו להיות כן תמיד ונקי מנהגו של עולם".

220 וזרח לך יראי שמי שמש צדקה ומרפא כנפיה

"וזרח לך יראי שמי שמש צדקה ומרפא כנפיה".

Malachi 3:20 מלאכי ג':כ'

וְזָרַח לְכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיְצַאֲתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעֶגְלֵ מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of righteousness arise with healing in its wings; and ye shall go forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

נתבאר באוה"ת פ' עקב ע' תריח.

234 סמא דחיי

בתחילת פרשת חוקת מדבר הוזהר על סם המוות ועל סם החיים (סמא דחיי), ועל התורה כסם החיים.

Zohar, Chukat 1:1-2:4 ספר הוזהר, חקת א':א'-ב':ד'

235 ולכל בשרו מרפא

"כי חיים הם למוצאיהם, ולכל בשרו מרפא" — נאמר על דברי תורה.

Proverbs 4:22 משלי ד':כ"ב

כִּי־חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם וְלִכְל־בְּשָׁרוֹ מִרְפָּא:

For they are life unto those that find them, And health to all their flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ד, כב.

236 סמ"ך מ"ם כו' רזא דאינון מאה ברכאן

בוזהר על פרשת תרומה: שתי האותיות סמ"ך ומ"ם הן "סוד מאה ברכות" — שישים וארבעים.

Zohar, Terumah 4:23-5:30 ספר הוזהר, תרומה ד':כ"ג-ה':ל'

237 ובהרמ"ז שם דבחי" מ"ם זהו תבונה ובחינת סמ"ך זהו בינה עילאה

לפי ההערה, מאמר זה מסביר בהרחבה שמ"ם היא תבונה וסמ"ך היא בינה עילאה.

הערת קה"ת

בארוכה בד"ה ואלה המשפטים תקס"ב. אוה"ת פ' עקב ע' תריט. פ' כי תצא ע' תתקנד. וראה גם סה"מ תרנ"ז ע' קסו. וד"ה שיר המעלות ממעמקים תרס"ד. ד"ה העושה סוכתו תרע"ד.

238 ע"פ מאמר הזח"א פ' חיי קכ"ג א'

ההערה מפנה לביאורי הצמח צדק לזוהר על הקטע הזה, בעניין "ויהיו חיי שרה מאה שנה".

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך א ובאוה"ת פ' בראשית כרך א פ' חיי שרה. וראה אוה"ת פ' עקב ס"ע תריט.

239 חיי שרה מאה שנה

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

Genesis 23:1 בראשית כ"ג:א'

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

And the life of Sarah was a hundred and seven and twenty years; these were the years of the life of Sarah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

240 חיי שרה מאה שנה

הוזהר על חיי שרה: השנים הללו של חיים היו כולן למעלה, "מאה שנים למעלה". המאמר המצוטט מבסס את מאה הברכות באריך אנפין.

Zohar, Chayei Sara 5:23-6:28 ספר הוזהר, חיי שרה ה':כ"ג-ו':כ"ח

AND THE LIFE OF SARAH WAS A HUNDRED YEARS AND TWENTY YEARS AND SEVEN YEARS. Each of these periods was marked by its own peculiar degree of virtue. R. Simeon said: "There is an inner significance in the fact that with the other numbers the word for "years" (shanah) is in the singu-

לה' על יְדֵי שְׁמֵתִּבּוֹנָן בְּגִדּוּלֵת ה' בְּמוֹחוֹ, לְשִׁלוֹט עַל הַטֶּבַע שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׁמָאִלִי הַמָּלֵא דָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁמְהַקְלִיפָהּ, שֶׁמִּמֶּנָּה הוּא הַטֶּבַע, וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָה תְּמָה לְבִינוּנִי.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

227 חלק אלוה ממעל

"חלק אלוה ממעל": שורש הנשמה, שלמעלה משלוש המדרגות התחתונות שלה.

Job 31:2 איוב ל"א:ב'

וּמָה חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל וְנַחֲלָת שִׁדִּי מִמָּרְמִים:

For what would be the portion of G-d from above, And the ?heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

228 ועיין במהרש"א בח"א . . ובשל"ה

לפי ההערה, דברי המהרש"א והשל"ה המצוטטים כאן מובאים באור התורה על נ"ך.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלב.

229 החכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תימצא?" המילה "מאין" שווה בגימטרייה 101.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place ?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

230 והנה פי מאין

ההערה מפנה לאור התורה על האינו בעניין מאין כמדרגה שלמעלה מחכמה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' האינו ע' איתרנב.

231 ארז"ל פ"ק דקדושין

לפי ההערה, אור התורה על עקב מסביר את מאמר חז"ל שהתורה נמשלה לסם חיים.

הערת קה"ת

נתבאר באוה"ת פ' עקב ע' תריח.

232 ושמתם סם תם נמשלה התורה לסם חיים

חז"ל דורשים "ושמתם" כ"סם תם", כלומר סם שלם: התורה נמשלה לסם חיים, כמו תחבושת המגינה על פצע.

Kiddushin 30b:3 קידושין ל' ב:ג'

תנו רבנן: "ושמתם" - סם תם, נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהקה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו: בנִי, פֶל זִמְן שֶׁהִרְטִיָה זוֹ עַל מִכְתָּה אֲכֹל מֵה שֶׁהִנָּאָתָה, וְשִׁתָּה מֵה שֶׁהִנָּאָתָה, וְרַחוּץ בֵּין בְּחִמּוֹ בֵּין בְּצוּנָן וְאֵין אֶתָּה מִתְּיָרָא. וְאִם אֶתָּה מַעֲבִירָה הָרִי הִיא מַעֲלָה נִזְמִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

233 ועזח"ג ר"פ חקת . . סמא דחיי

לפי ההערה, אותו עמוד באור התורה על עקב מסביר גם את "סם חיים" שבוזהר.

הערת קה"ת

246 חד ולא בחושבן

מתוך "פתח אליהו": "אתה הוא חד ולא בחושבן".

Tikkunei Zohar 17a:9-11 תקוני זוהר י"ז א:ט-י"א

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

247 ושבתי בשלום

נדרו של יעקב: "ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה הוי' לי לאלקים". הפסוק ממאמר ויצא.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall
the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 27

248 וכל בניך למודי הוי"

"וכל בניך לימודי ה'". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great
.shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

249 ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע

"ואז תשובו ותבחינו בין צדיק לרשע". ארבע הבחינות הן עבודת הצדיקים.

Malachi 3:18 מלאכי ג:י"ח

וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ:

Then shall ye again discern between the righteous and the
wicked, between him that serveth G-d and him that serveth
Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

250 וזרחת לכם שמי שמש צדקה

"וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה". ה"שמש", הוי', מאירה ללא נרתיקה.

Malachi 3:20 מלאכי ג:כ'

וְזָרַחְתָּ לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ וַיִּצְאֲתָם וּפְשָׁתָם
כְּעִגְלֵי מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of right-
eousness arise with healing in its wings; and ye shall go
forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

lar, whereas with the number seven it is in the plural
(shanim).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

241 חד ולא בחושבן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

242 חד ולא בחושבן

מתוך פתח אליהו, המקור להערת קה"ת: "אתה הוא חד ולא בחושבן".

Tikkunei Zohar 17a:9-11 תקוני זוהר י"ז א:ט-י"א

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

243 מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים

רב חסדא: "מ"ם סופית וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין", שכן חלליהן היו חקוקים מכל צד.

Shabbat 104a:1 שבת ק"ד א:א

עֲלוּנֵי קָא מַעְלֵי לָקָה, דְּאָמַר רַב חֲסָדָא: מ"ם וְסַמ"ך שְׁבִלּוּחוֹת בְּנִס הָיוּ
עוֹמְדִין. אֵלָא סְתוּם וְעֶשְׂאוּ פְתוּחַ — גְּרוּעֵי קָא מְגַרַע לָקָה, דְּאָמַר רַבִּי
יְרֵמְיָה, וְאִיתִימָא רַבִּי חֲזִיָּא בְּרַ אָבָא: מְנַצֵּפָה צוּפִים אֲמָרוּם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קד, א. ראה אוה"ת תרומה ע' אישפה. פי כי תצא ע' תתרכט.

244 ואתה מרכבות קדש

"ואתה מרכבות קודש". הפסוק שבמאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פָּאֲרוֹ וְאֶתָּה מִרְכַּבֶּת
קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir
unto them; He shined forth from mount Paran, And He came
from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto
them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 25

245 אות הוא ברבבה שלו

על "ובא מרכבות קודש" אומרת הגמרא: "אות הוא בתוך רבבותיו".

Chagigah 16a חגיגה ט"ז א

הערת קה"ת

חגיגה טז, א.

and said: 'By Myself have I sworn, saith the L-RD, because thou hast done this thing, and hast not withheld thy son, thine only son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

257 בוח"ג פ' אחרי (דס"ו ע"ב) בענין בי נשבעתי

הזהר על אחרי מסביר ש"בי נשבעתי" מתייחס למדרגה נסתר שאינה מתגלה.

Zohar, Achrei Mot 29:182-31:193 ספר הזהר, אחרי מות כ"ט:קפ"ב- ל"א:קצ"ג

258 בי נשבעתי

האידרא רבא: שמו של עתיקא נסתר מכול ואינו מפורש בתורה אלא במקום שבו נשבע ה' לאברהם: "בי נשבעתי".

Zohar, Idra Rabba 8:50-9:63 ספר הזהר, האידרא רבא ח"ג:ט"ס:ג

259 שיש ה' בחי נרנח"י ובתוך הבחינה החמשית שהוא יחידה מלוכש הבחי תחתונה דאור א"ס

הטקסט מצטט שער 41, פרק 3, לפי מספור הדפוסים הראשונים (שער 42, פרק 1 במהדורות כיום, כפי שמוסבר בהערות קה"ת לפסקה 4): ניצוץ זעיר של אלקות מהמדרגה האחרונה של הבורא מתלבש בניצוץ נברא הנקרא יחידה, הכולל את שורשי שאר מדרגות הנשמה.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... אור מקיף שכלבוש היותר פנימי הנדבק אל הגוף הוא אור המקיף היותר קטן שיש בכלם לכ הקליפות מדורם שם באמצע במקום שאין שם לא או"פ ולא או"מ והוא באמצע בין הפנימי למקיף ושם נקרא מקום החשך והענין הזה בכל עולם ועולם בבחי' הקלי' אשר בעולם ההוא. ואמנם אחר שבארנו הדבר בפרטות נדבר בכללות והוא כי הנה נודע שבפנימית הא"ק היא הא"ס המתלבש בשורש הנשמות של י"ס שבו ואלו מתלבשין בבחי' הנשמות של כל הי"ס שבו ואלו מתלבשין בי"ס של בחי' הגוף של א"ק ומהראוי הי' שהי"ס של הגופים יתלבשו

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

260 והי' ה' לי לאלקים

נדרו של יעקב: "והיה הוי' לי לאלקים".

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, כא.

261 עזי וזמרת יה

"עזי וזמרת יה". הפסוק שעליו מביא רבנו בחיי את מדרש תהלים.

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב

עֲזִי וְזִמְרַת קָה וְיִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהִי וְאֶנְהוּהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְנֶנְהוּ:

The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

251 עד יעבור עמך ה'

משירת הים: "עד יעבור עמך ה'". יש לקרוא זאת כמעבר אל מעבר למדרגת השם.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל ורועך ידמו כאֶבֶן עֲדִי־עֹבֵר עִמָּךְ Havayah עֲדִי־עֹבֵר עִמָּזוֹ קִנִּית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, טז.

252 ולא אבה

"וה' אלקיך לא אבה לשמוע אל בלעם". הפסוק במאמר בפרשת כי תצא שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל־בָּלְעָם וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹקֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבָרְכָהּ כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

253 סדיה קדש ישראל

דרוש זה מבאר שעל ידי תורה וצדקה עולה שורשה של כנסת ישראל ברצון הפנימי של ה'. מי שהוא "ישראל", על שם "כי שרית עם אלקים", ומתגבר על הנפש הבהמית שמקורה בצירופי אלקים, נעשה "קדש להוי'".

הערת קה"ת

לעיל פ' פנחס פ, ד.

254 קדש ישראל

"קודש ישראל לה', ראשית תבואתה". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כָּל־אֲכָלֶיךָ יִאָּשְׁמוּ רֵעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

255 בוח"ג פ' אחרי (דס"ו ע"ב) ובפ' נשא (דק"ל ע"א)

ההערה מפנה לאור התורה על בלק ועל תבוא, לביאור "בי נשבעתי".

הערת קה"ת

בפ"י בי נשבעתי, ראה אוה"ת פ' בלק ע' איכג ופ' תבוא ע' תתרעז.

256 בי נשבעתי

לאחר עקדת יצחק: "כי נשבעתי נאום ה'".

Genesis 22:16 בראשית כ"ב:ט"ז

וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־ה' כִּי יַעַזְרָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידָךְ:

262 כי ביה הוי צור עולמים

הזוהר על פרשת תרומה, שהטקסט מצטט כאן, דן בשם יה ("ביה שמו").

Zohar, Terumah 73:716-725 ספר הזוהר, תרומה ע"ג:תש"ז-תשכ"ה

Thus the prayer of the sorrowing does not return unto him void, but the Holy One takes pity on him. Blessed is the man who in his prayers sheds tears before the Holy One. This is true even on the Sabbath, which must be a day of joy: when a person fasts on Sabbath he manifests sadness on the day when the supernal firmament reigns, that firmament which manifests itself in joy, yes, which is the very essence of joy, ... communicating joy to all. Yet if he fasts because of

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

263 ב"יה ה' צור עולמים

"בטחו בהוי עדי עד, כי ביה הוי צור עולמים". ליה ולהוי יחד יש שש אותיות.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בְּטַחוּ בַּה' עַד־עַד כִּי בִקָּה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

264 והש"ך כאן פ"י ששה דברים . . שמע ישראל

ההערה מפנה לאור התורה על פסוק זה בראה, לעניין התאמת שש המצוות לשש המילים שבקריאת שמע, כפי שמוכח בשם הש"ך.

הערת קה"ת

ראה אודה"ת כאן ע' תרפד. וראה גם סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שמב. שנג.

265 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד": שש מילים.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד'

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִינוּ הָאֶחָד: Havayah אֱלֹהֵינוּ Havayah אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

266 בענין רומח

פרי עץ חיים: שש המילים של "שמע ישראל" ו-248 המילים שאחריהן יצורות בקריאת שמע את המילה "רמח" — חנית.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema Before Retiring 11:21 פרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה י"א:כ"א

... ונדבק במחשבה קדושה. ויש מי שנדבק במחשבה רעה, כענין שנאמר ויהי ער רע, כנגד הקרי. וענין הש"י עולמות, נחלקים לג' חלקים, ק"ג לכ"א, והם בחג"ת, והנה ת"ת מטה כלפי חסד, ונעשים שם ב' חלקים, שהם או"ר, שב"פ ק"ג, עולה אור. וק"ג נשארים בגבורה, מנין עגל. ועל אותם שמוציאין ש"ז לבטלה נאמר, פני ה' בעושי רע, כמנין ער, להכרית מארץ שהיא מלכות, זכרם בחינת הזכר. ר"ל, בחינת הדוכרא שניתן בנוקבא, וזהו מדה כנגד מדה, כמו שהם גרמו להוציא טפה העליונה, טיפת דוכרא לחוץ, ולא לתוך הנוקבא, כן הבחינה שלהם שניתן ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

267 שמעו אל ישראל

יעקב לבניו: "היאספו והקשיבו, בני יעקב, והקשיבו לישראל אביכם".

Genesis 49:2 בראשית מ"ט:ב'

הַקִּבְצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

Assemble yourselves, and hear, ye sons of Jacob; And hear-ken unto Israel your father

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

268 שמעו אל ישראל שבשמים אביכם

הטקסט מצטט את מדרש רבה, ויחי, פרשה 98, על הפסוק הזה, המתייחס לישראל שבשמים, אביכם.

Bereshit Rabbah 98:3 בראשית רבה צ"ח:ג'

... בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם, קרא לשנים עשר בניו. אמר להם: שמעו אל ישראל, שבשמים אביכם, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה! אמר לו: (דברים ו) שמע ישראל אבינו, כשם שאין בלבך מחלוקת על הקדוש ברוך הוא, כך אין בלבנו מחלוקת, אלא ה' אלקינו ה' אחד. אף הוא פירש בשפתיו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל, הדא הוא, שישאל משכימים ומעריבים בכל יום, ואומרים: שמע ישראל אבינו, ממערת המכפלה, אותו דבר שצויתנו, עדיין הוא נוהג בנו, ה' אלקינו, ה' ...

“Assemble and hear, sons of Jacob” (Genesis 49:2) - Rabbi Berekhya, sometimes he said it in the name of Rabbi Hiyya and sometimes he said it in the name of the Rabbis from there:). From here [it may be derived] that they were scattered and an angel came and assembled them. Rabbi Tanhuma said: From here, that they were scattered and he assembled them with the Divine Spirit. “And listen to [el] Israel your father” (Genesis 49:2) - Rabbi Yudan and Rabbi ... Pinhas: Rabbi Yudan said: Listen to the G-d

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 28

269 כי שרית עם אלקים

המלאך ליעקב: "לא ייקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִית עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוּכַל:

And he said: “Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed.”

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

270 ציון במשפט תפדה

"ציון במשפט תיפדה, ושביה בצדקה".

Isaiah 1:27 ישעיהו א':כ"ז

צִיּוֹן בַּמִּשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצִּדְקָה:

תעשה; ההערה מפנה גם לדרך 276a.

Zohar II, 91a זח"ב צא, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב צא, א. ועיג"כ שם רעו, א.

277 ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם

"והי' אלקיך לא אבה לשמוע אל בלעם". הפסוק במאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו'

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל־בָּלָעַם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהָבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

278 וזהו"ע למסור נפשו באחד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

פע"ח שער הק"ש פי"ב. ב"ח לטווא"ח רסס"א.

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

271 שבחי ירושלים את הוי' הללי אלקיך ציון

"הללי הוי' ירושלים, הללי אלקיך ציון". הוי' ואלקים זה לצד זה, כמו ב"הוי' אלקינו".

Psalms 147:12 תהילים קמ"ז:י"ב

שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַם אֶת־ה' הַלְלִי אֱלֹקֶיךָ צִיּוֹן:

Glorify the L-RD, O Jerusalem; Praise thy G-d, O Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

272 בד"ה ברבות פי עקב

ההערה מפנה למאמר המתחיל "ברבות פרשת עקב", המופיע קודם לכן בלקוטי תורה, Devarim, בלי לציין עמוד.

הערת קה"ת

לעיל פי דברים.

פסקה 29

273 רמ"ח פקודין אינו רמ"ח אברים דמלכא

תיקוני זוהר מלמד ש"248 המצוות הן 248 איברי המלך (תיקון 30, כפי שמצוין בהערת קה"ת לפסקה 13).

Tikkunei Zohar 74a:8 תיקוני זוהר ע"ד א:ח'

וְעוֹד מְצוּנָה דָא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דְאִיהוּ מְצוּנָה מְסֻטְרָא דְאִבָּא דְאִיהוּ רִאשָׁא, וּמְסֻטְרָא דְאִמָּא דְאִיהּ אֶש"ר, וְהָכִי צָדִיק מְצוּנָה וְעוֹשֶׁה מִתְרוּיָהּ, וּבְגִין דָא אִתְמַר עַל תְּרוּיָהּ אֶשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ, אִמָּא קִדְּשֵׁנוּ וְאִבָּא צֻנְנוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָא תַתָּא, דְאִיהּ פֶּטֶר כָּל רַחֵם, פְּתִיחוּ דְרַחֵם, דְאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהּ מְצוֹת יְהו"ה בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר דְּמִלְכָא, אִיהּ מְצוּנָה, וְעוֹד אֶשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ מְסֻטְרָא דְאִבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

274 אנת הוא חד ולא בחושבן

מתוך פתח אליהו: "אתה הוא חד ולא בחושבן". אחדות שלמעלה מכל מניין, מעבר לאצילות.

Tikkunei Zohar 17a:9-11 תיקוני זוהר י"ז א:ט'-י"א

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

275 למס"נ באחד

המקום שמצוין בהערת קה"ת: פרי עץ חיים כותב שעלינו למסור את נפשונו על קידוש השם באות ד' של "אחד".

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 12 פרי עץ

חיים, שער הקריאת שמע י"ב

276 אנכי כולל כל רמ"ח מ"ע ודבור לא יהי' לך כולל כל שס"ה ל"ת

הזוהר על יתרו, שמצוין בהערת קה"ת, מלמד ש"אנכי" ו"לא יהיה לך" נאמרו בסוד התורה כ"זכור" ו"שמור", שורש מצוות עשה ומצוות לא

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Vocalized Edition (CC-BY); Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY); Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); On Your Way (Public Domain); The Metsudah Tanach series, Lakewood, N.J (CC-BY); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pardes Rimomim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Torah Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חניגים ולא מסחר. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/3/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/3/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק